

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**KOULUAMMUNTOJEN KEHITTYMINEN ITSENÄISYYDEN ENSIMMÄISINÄ
VUOSIKYMMENINÄ**

Pro gradu -tutkielma

Yliluutnantti

Tero Sakala

SM4

Maasotalinja

Huhtikuu 2015

Kurssi Sotatieteiden maisterikurssi 4	Linja Maasotalinja
Tekijä Yliluutnantti Tero Sakala	
Opinnäytetyön nimi Kouluammuntojen kehittyminen itsenäisyyden ensimmäisinä vuosikymmeninä	
Oppiaine, johon työ liittyy Sotahistoria	Säilytyspaikka Maanpuolustuskorkeakoulun kurssikirjasto
Aika Huhtikuu 2015	Tekstisivuja 83 Liitesivuja 4
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Vuonna 1918 armeijan ensimmäiseksi tehtäväksi tuli puolustaa valtakuntaa, poistaa varusmieskoulutuksessa ilmenneet puutteet ja yhtenäistää asevoimien koulutus. Koulutuksen antamista hankaloitti se, ettei käytössä ollut koulutusta koskevia ohjesääntöjä ja kouluttajien taso oli kirjavaa. Ampumakoulutus, ja kouluammunnat osana sitä, on ollut itsenäisyyden alkuajoista lähtien yksi puolustusvoimien varusmieskoulutuksen tärkeimpiä osa-alueita. Tutkimus tarkastelee sitä, miksi ja miten kiväärillä suoritettut kouluammunnat ovat kehittyneet itsenäisyyden ensimmäisinä vuosikymmeninä vuosien 1918–1939 välisenä aikana.</p> <p>Tutkimus luo laadullisen aineistolähtöisen sisältöanalyysin avulla yleiskuvan kouluammuntojen käynnistymisestä ja kouluammunnoissa tapahtuneista muutoksista tutkittavalla ajanjaksolla. Keskeistä on myös selvittää mitä tavoitteita muutoksille on asetettu. Tätä kautta arvioidaan kouluammuntojen kehittymistä. Tutkimus pohjautuu primäärilähteisiin, joita ovat koulutusta ohjanneiden sotaväen esikunnan koulutusosaston ja jalkaväen tarkastajan arkistot sekä tutkittavana ajanjaksona julkaistut ampumaohjelmistot.</p> <p>Alkuvaiheessa kouluammuntojen käynnistämisen perustana toimivat jääkäreiden tuottama Suomalainen sotilaskäsikirja ja von Gerichin Ampumaoppi. Itsenäisen puolustuslaitoksen ensimmäinen, ennen sotia ainoaksi jäänyt ampumaohjesääntö ilmestyi vuonna 1923. Kouluammuntoja ohjaavia ampumaohjelmistoja oli julkaistu jo tätä ennen, ensimmäisen kerran vuonna 1918 ja tämän jälkeen vuosina 1919, 1921, 1922, 1926, 1929 ja 1933.</p> <p>Kouluammuntojen tavoitteena on ollut perusampumataidon luominen sotilaille, mikä ei ole tutkittavalla ajanjaksolla ratkaisevasti muuttunut. Kouluammuntojen kehittämisessä tapahtuneita keskeisimpiä muutoksia ovat vuodesta 1919 alkanut ammuntojen jaottelu alku- ja pääharjoituksiin, vuodesta 1920 alkanut ammuntojen aselaji- ja toimialakohtaistuminen, vuonna 1921 kenttäammuntojen mukaantulo ampumaohjelmistoihin ja vuonna 1926 pienoiskivääriammuntojen lisääminen kivääriampumakoulutukseen. Ase- ja ampumakoulutuksen muuttuessa yhä tavoitteellisemmaksi, kouluammuntoja kehitettiin osana taisteluammuntoihin tähtäävää kokonaisuutta. Tämä näkyy ampumaohjelmistoista muun muassa siten, että kouluammunnat yhdistettiin kenttäammuntojen kanssa yhdeksi kokonaisuudeksi 1930-luvulla. Kahden vuosikymmenen kuluessa kouluammuntojen pohjalta saatiin rakennettua tavoitteellinen ase- ja ampumakoulutuksen kokonaisuus.</p>	
Avainsanat: ammunta, ampumakoulutus, ampumaradat, ampumatarvikkeet, aseet, asevelvolliset, kiväärit, koulutusohjelmat, kovapanosammunta, sotilaskoulutus	

KOULUAMMUNTOJEN KEHITTYMINEN ITSENÄISYYDEN ENSIMMÄISINÄ VUOSIKYMMENINÄ

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1. Johdatus tutkimusaiheeseen	1
1.2. Tutkimuksen käsitteet	6
1.3. Tutkittavan aiheen rajaus, tutkimuskysymykset ja -menetelmä.....	8
1.4. Lähteet ja aikaisempi tutkimus aiheesta.....	9
1.5. Tutkimuksen rakenne.....	12
2. ITSENÄISEN PUOLUSTUSLAITOKSEN KOULUAMMUNTOJEN KÄYNNISTÄMINEN	14
2.1. Ampumakoulutuksen käynnistäminen puolustuslaitoksessa	14
2.2. Sotaväen ensimmäinen kouluammuntaohjelma	16
2.3. Kenraali von Gerichin ampumaoppi ampumakoulutuksen kehittämisen pohjana	20
2.4. Vuoden 1919 kouluammuntaohjelma	22
2.5. Vuoden 1921 kouluammuntaohjelma	28
2.6. Vuoden 1922 ampumakurssi	36
2.7. Vuoden 1923 ampumaohjesääntö.....	40
3. KIVÄÄRIAMPUMAKOULUTUKSEN MUUTOKSEN VUODET.....	42
3.1. Pienoiskivääriammunnat osaksi kouluammuntoja	42
3.2. Vuoden 1926 ampumakurssi	45
3.3. Kivääriampumakoulutuksen muutos vuonna 1929	55
3.4. Vuoden 1929 ampumaohjelmisto	57
4. AMPUMAKOULUTUKSEN TAANTUMAN KAUTTA KOHTI SOTAVUOSIA. .	62
4.1. Vuoden 1933 ampumaohjelmisto	62
4.2. Ampumakoulutuksen rajoitukset 1930-luvulla	72
5. YHDISTELMÄ.....	75
6. LÄHTEET.....	84
7. LIITTEET.....	89

KOULUAMMUNTOJEN KEHITTYMINEN ITSENÄISYYDEN ENSIMMÄISINÄ VUOSIKYMMENINÄ

1. JOHDANTO

1.1. Johdatus tutkimusaiheeseen

Sisällissodan päätyttyä Suomella oli hajanaisesti koulutettu armeija, jonka koulutuksen tasosta ja laadusta ei ollut tarkkaa tietoa. Niin upseeristoa kuin alipäällystää oli koulutettu eri paikoissa muun muassa Suomessa, Saksassa ja Venäjällä, mistä johtuen sotilashenkilöstön koulutus-taso ei ollut yhtenäinen. Vuonna 1918, sisällissodan päätyttyä, tehtäväksi tuli organisoida rauhan ajan puolustusvoimat. Valtakunnan puolustamisen lisäksi armeijan ensimmäiseksi tehtäväksi tuli poistaa varusmieskoulutuksessa ilmenneet puutteet ja yhtenäistää asevoimien koulu-tus.¹

Suomen armeijan koulutusorganisaatio luotiin saksalaisten esitysten pohjalta. Saksalaisten apu koulutuskysymysten järjestämisessä on merkittävä, koska suomalaisilta puuttui kokemus alalta.² Vuonna 1919 koulutusorganisaation rungon muodostivat kolme divisioonaa ja Jääkäriprikaati. Näihin liitettiin vuonna 1920 Ratsuväkiprikaati. Vuoteen 1934 saakka koulutusorganisaation tehtäviä olivat joukkojen perustaminen liikekannallepanossa, liikekannallepanon suojaaminen ja varusmiesten kouluttaminen. Aluejärjestelmän käyttöönoton myötä liikekannallepanotehtävä siirtyi pääosin koulutusorganisaatioilta sotilaslääneille, ja joukko-osastot pystyivät keskittymään koulutus- ja suojajoukkotehtäviin. Divisioonissa koulutusorganisaation rungon muodostivat jalkaväkirykmentit. Polkupyöräpataljoonat liitettiin 2. ja 3. Divisioo-

¹ Kronlund, Jarl: Puolustusvoimien rauhan ajan historia, *Suomen puolustuslaitos 1918–1939*, Sotatieteen laitoksen julkaisuja, WSOY, Porvoo 1988, ss. 230–231.

² Keronen, Olavi: Puolustusvoimien rauhan ajan varusmieskoulutusjärjestelmän kehittyminen maavoimissa vv 1919–1975 erityisesti jalkaväen kannalta tarkasteltuna, Diplomityö, Sotakorkeakoulu, MSL 35, 1.7.1979, SKK-1/137-0, KA, s. 83.

nan koulutuskokoonpanoon vuonna 1921. Divisioonien johtaman miinanheittäjäkoulutuksen päättymisen myötä vuonna 1921 miinanheittäjäkomppanioista muodostettiin seitsemän erillistä konekiväärikomppaniaa, kaksi kuhunkin divisioonaan. Myöhemmin 1920-luvun lopulla konekiväärikomppaniat lakkautettiin ja henkilöstö siirrettiin polkupyöräpataljooniin. 1930-luvulla polkupyöräpataljoonien organisaatiomuutoksen yhteydessä niiden nimi muuttui Jääkäripataljooniksi.³

Aluksi koulutusta johti yleisesikunnan päällikkö, mutta syksyllä vuonna 1919 Suomen armeijan ylimmän johdon uudelleenjärjestelyn jälkeen koulutuksen johtoon tuli sotaväen päällikkö. Hänen esikuntanaan toimi puolustusvoimien yleisesikunnan koulutusosasto, joka muuttui vuodesta 1925 lukien yleisesikunnan operatiivisen ja koulutusosaston koulutustoimistoksi⁴. Yleisesikunta vastasi koulutuksen koordinoinnista vuodesta 1925 alkaen⁵. Sotaväen päällikön asema koulutuksen ylimpänä johtajana pysyi kuitenkin, pieniä painotuseroja lukuun ottamatta, muuttumattomana koko sotaa edeltäneen ajan. Vuonna 1938 koulutustoimisto laajeni osastoksi puolustusministeriössä.⁶

Tarkastajainstituutio oli alusta alkaen keskeinen osa koulutusjärjestelmää: aselajitarkastajien tehtävänä oli aselajinsa koulutuksen ohjaaminen, valvonta, tarkastus ja kehittäminen. Täten jalkaväen tarkastaja vastasi edellä kerrotuista tehtävistä jalkaväen osalta. Lisäksi jalkaväen tarkastaja vastasi jalkaväen ohjesääntöjen pysymisestä ajantasaisina.⁷ Vuonna 1933 toteutettiin armeijakunnan perustaminen, jolle maavoimat alistettiin. Vuoteen 1939 mennessä koulutusorganisaation ylin johto oli muodostunut valtakunnallisella tasolla kolmitahoiseksi: puolustuslaitoksen koulutusta johti sotaväen päällikkö apunaan koulutusosasto, maavoimien koulutusta johti armeijakunnan komentaja apunaan koulutus- ja valvontatoimisto ja jalkaväen koulutusta johti jalkaväen tarkastaja.⁸

Huomionarvoista on, että muut kuin koulutukselliset tekijät olivat koulutusorganisaation kehittämisessä etusijalla koko sotaa edeltäneen ajan⁹. Vuosina 1919–1930 puolustusvoimien rauhan ajan organisaatiota ei rakennettu koulutuksellisista näkökohdista, vaan ensisijaisesti liikekannallepanotehtävien ja suojajoukkotehtävien vaatimusten mukaisesti. Koulutukselliset

³ Keronen 1979, KA, ss. 13–17.

⁴ Sama, s. 17.

⁵ Kronlund 1988, s. 334.

⁶ Keronen 1979, KA, s. 17.

⁷ Kronlund 1988, ss. 232–233.

⁸ Keronen 1979, KA, ss. 17–19.

⁹ Sama, s. 50.

vaatimukset huomioitiin mahdollisuuksien mukaan. Vasta 1930-luvun loppupuolella organisaatiota ryhdyttiin tutkimaan ja kehittämään koulutustehtävän kannalta¹⁰.

Tammikuussa 1919 voimaan astunut väliaikainen asevelvollisuuslaki sääti varusmiesten palvelusajaksi puolitoista vuotta, mutta vuotta myöhemmin palvelusajaksi vakiintui yksi vuosi. Vuoden 1922 asevelvollisuuslaissa yleiseksi palvelusajaksi säädettiin yksi vuosi vakinaisessa väessä. Samalla säädettiin, että koulutus annettaisiin kaaderijärjestelmän mukaisessa vakinaisessa sotaväessä jokaiselle asekuntoiselle miehelle. Seuraavan kerran asevelvollisuuslakia uudistettiin vuonna 1932, jolloin yleiseksi palvelusajaksi tuli kaikissa aselajeissa 350 päivää ja reserviupseereiksi ja aliupseereiksi koulutettavien palvelusaika muuttui 440 päiväksi. Varusmiesten palvelusaika pysyikin vuosina 1922–1932 lähes muuttumattomana.

Vuonna 1919 varusmiespalvelukselle laadittiin aikajaksottelu, joka jakoi käytössä olleen vuoden palvelusajan koulutusjaksoihin: alokasaikaan, nuorempien sotamiesten ja vanhempien sotamiesten koulutuskausiin¹¹. Aliupseerikoulutus sisältyi jo tuolloin varusmieskoulutukseen, mutta reserviupseerikoulutus tuli mukaan vasta vuoden 1922 uuden asevelvollisuuslain ja sitä seuranneen palvelusaikajaksottelun muutoksen myötä. Uuden asevelvollisuuslain myötä lisättiin myös johtajakoulutuksen saavien palvelusaikaa kolmella kuukaudella.¹² Vuoteen 1929 saakka alokasajaksi kutsuttiin palvelusajan ensimmäistä kuukautta. Sitten alokasaikaan kuuluivat ainoastaan palvelusajan ensi viikot.¹³ Miehistön palvelusaika jakaantui vuoteen 1932 saakka nuorempien ja vanhempien sotamiesten koulutuskauteen¹⁴.

1920-luvulla alokkaita astui palvelukseen suurimpaan osaan joukoista huhti- ja lokakuussa, eli kaksi kertaa vuodessa. Suojajoukoille eli Karjalan kaartin rykmentille, Savon jääkärirykmentille ja pataljoonille varusmiehiä astui palvelukseen neljä kertaa vuodessa. Tällä järjestelmällä pyrittiin vastaamaan ensisijaisesti liikekannallepanon asettamiin vaatimuksiin. Koulutuksellisesti tätä kahden saapumiserän järjestelyä ei pidetty yhtä hyvänä kuin yhden saapumiserän järjestelmää, mutta koulutus mukautettiin liikekannallepanon edellyttämäksi.¹⁵ Kaiken kaikkiaan ennen sotia käytössä oli kahden, kolmen ja neljän saapumiserän järjestelmät¹⁶. Näistä kahden palvelukseenastumiserän etuna nähtiin olevan jatkuvan riittävän valmiuden takaaminen, sillä sen avulla voitiin taata, että palveluksessa oli kaikkina aikoina riittävästi koulutettuja varusmiehiä. Se myös helpotti koulutusjärjestelyitä koulutettavien ryhmien lu-

¹⁰ Keronen 1979, KA, ss.13–15 ja s. 50.

¹¹ Kronlund 1988, s. 234.

¹² Sama, ss. 234–235.

¹³ Sama, ss. 334–336.

¹⁴ Sama, s. 334.

¹⁵ Sama, ss. 136–137.

¹⁶ Keronen 1979, KA, s. 2 ja s. 51.

kumäärän pienenemisen myötä. Koulutuksellisten tekijöiden korostamista kannatettiin 1930-luvun loppupuolella lähes poikkeuksetta.¹⁷

Saksalaisten vaikutus koulutusjärjestelyihin oli voimakkain itsenäisyyden alkuaikoina, jolloin koulutustoiminta yritettiin pitää tiukasti saksalaisten käsissä¹⁸. Varsin pian koulutuksessa siirryttiin kansalliselle pohjalle¹⁹. Koulutuksen uudistamisen tosiasiallinen johtaja oli saksalainen majuri von Hagen, joka oli ylipäällikkö kenraalimajuri Thesleffin alainen²⁰. Koulutuksen käynnistämisen alkuaikana annettava koulutus pohjautui jääkäreiden toimittamaan Suomalainen sotilaskäsikirjaan ja jääkäreiden Saksassa hankkimaan kokemukseen. Lisäksi ylipäällikön esikunta jakoi 3–4 kuukauden välein koulutusohjeita, jotka antoivat perusteet yksiköiden päälliköille viikko-ohjelmien laatimiselle.²¹ Ampumakoulutus määritettiin jo itsenäisyyden alkuvaiheessa koulutuksen yhdeksi tärkeimmistä osa-alueista.

Koulutusta hankaloitti se, ettei käytössä ollut koulutusta koskevia ohjesääntöjä eikä yleensä-kään ohjeita koulutuksen toteuttamisesta. Tämän lisäksi kouluttajien taso oli kirjavaa. Suomalainen sotilaskäsikirja antoi perusteet ampumakoulutukselle lähinnä teoriaopetuksen näkökulmasta. Koulutuksen yhtenäistämiseen pyrittiin myös ylimmän johdon antamalla koulutusta ja muun muassa tärkeimpiä koulutuskohteita koskevilla ohjesäännöillä ja käskyillä. Lisäksi ylin johto teki koulutustarkastuksia.²²

Tavoitteiden asettaminen koulutukselle aloitettiin vuoden 1918 syksyllä. Koulutuskäskyissä, joilla koulutusta ohjattiin, korostettiin yksittäisen miehen opetuksen merkitystä ja painotettiin ampumisen, ampumaketjuharjoituksen, asemasodan ja vartioinnin tärkeyttä.²³ Alussa koulutuksen järjestämistä vaikeuttivat monet tekijät; Suomen sisäiset olot olivat rauhattomat, mikä sitoi joukkoja yleisen järjestyksen ylläpitoon. Lisäksi rajojen vartiointi sitoi käytettävissä olevia resursseja. Yksi haaste koulutuksen järjestämiselle oli se, että asevelvolliset saapuivat palvelukseen eri aikoina. Tämä vaaransi saapumiserän yhtenäisen koulutuksen. Myös armeijan muissa oloissa ei ollut liioin kehuttavaa; majoitus- ja muonitusolot ja osittain niistä johtuvat järjestyshäiriöt, sotilaskarkuruus ja kapinointi asettivat haasteensa varusmiespalveluksen toteuttamiselle. Armeijan taisteluarvoa pidettiin vaatimattomana. Edellä kerrotut syyt johtivat siihen, että koulutus ei enää paikoin vastannut sille asetettuja vaatimuksia. Armeijan tilaa

¹⁷ Keronen 1979, KA, s. 51.

¹⁸ Kronlund 1988, s. 231.

¹⁹ Keronen 1979, KA, s. 83.

²⁰ Kronlund 1988, s. 231.

²¹ Keronen 1979, KA, s. 30.

²² Kronlund 1988, s. 231.

²³ Sama, ss. 231–232.

pyrittiin kohentamaan armeijan koulutusorganisaation kiinteyttämisellä, tehtävien määrittelyllä, jalkaväen koulutuksella ja koulutuksen yhtenäistämällä.²⁴

Yleisesti 1920-luvulla sekä koulutusta että ampumakoulutusta ohjaavia käskyjä ja ohjelmistojakin ilmestyi kohtuullisen paljon. Koulutusta haluttiin viedä eteenpäin, joten lähes vuosittain annettiin koulutusta tarkentavia ohjeita. Ensimmäinen yhtenäinen koulutusohjelma jalkaväelle julkaistiin vuonna 1922. Varusmiehille annettava ampumakoulutus muodosti koko ajan merkittävän osan koulutuksesta ja sen merkitystä jopa kasvatettiin ajan myötä. Tämä näkyi erityisesti sitä koskevissa alati tarkentuvissa koulutusohjeissa. Koulutuksen tavoitteiden määrittämiseen vaikuttivat myös asevelvollisuuslaissa määritetyt koulutusajat, sillä määritetyt tavoitteet piti suhteuttaa käytettävissä olevaan koulutusaikaan. Jalkaväen koulutusohjeet uusittiin kokonaisuudessaan vuonna 1929, jolloin julkaistiin Jalkaväen koulutus -ohjekirja.

Itsenäistymisen alkuvaiheessa Suomessa ei ollut ase- ja ampumatarviketeollisuutta, joten asemateriaalia ei kyetty itsenäisesti tuottamaan. Käytössä olleita jalkaväen aseita oli lukumäärällisesti koulutettuja sotilaita enemmän, mutta aseet olivat pääosin erittäin huonossa kunnossa. Muiden maiden ylijäämävarastoista saatiin tehtyä vuoden 1919 aikana ensimmäiset asehankinnat, mikä helpotti aavistuksen tilannetta.²⁵

Jalkaväen aseistuksen osalta oli tavoitetilana siirtyä mahdollisimman nopeasti yhdenlaista 7,62 mm patruunaa käyttävään kivääriaseistukseen. 1920-luvun puolivälissä oli kolmen linjan kivääri m/91 vakiintunut jalkaväen perusaseeksi.²⁶ Ampumaohjelmistojen mukaiset kouluammunnat suoritettiin pääosin kyseisellä aseella, koska vain ratsuväellä, tykistöllä ja polkupyöräjoukoilla oli käytössään erilaista ratsuväenkivääriä. 1930-luvun alussa uusi kiväärimalli m/27 syrjäytti pikkuhiljaa kouluammunnoissa m/19 mallin, vaikka kivääri muuten pysyi edelleen harjoituskäytössä²⁷.

²⁴ Kronlund 1988, ss. 230–233 ja s. 435; Keronen 1979, KA, s. 32.

²⁵ Kronlund 1988, ss. 168–169 ja s. 262.

²⁶ Sama, s. 169.

²⁷ Sama, s. 437.

1.2. Tutkimuksen käsitteet

Ase- ja ampumakoulutus oli osa varusmiehille annettavaa koulutusta, ja se sisälsi useita eri osa-alueita. *Valmistavassa koulutuksessa* annettiin perusteet ammuntojen suorittamista varten, ja se sisälsi niin oppitunteja kuin harjoituksia. Valmistava koulutus tähtäsi siihen, että varusmiehet kykenevät käsittelemään asettaan ja suorittamaan ammunnat turvallisesti. Valmistavaa koulutusta jatkettiin päällekkäin ammuntojen suorittamisen kanssa. *Kouluammunnat* olivat ensimmäisiä ammuntoja, jotka varusmiehet suorittivat ampumaradalla. Kouluammunnoilla pyrittiin kasvattamaan osumistarkkuutta ja valmistamaan varusmiehiä vaativampien ammuntojen suorittamiseen erityisesti ase- ja ampumakoulutusta 1920-luvun alussa, ja niiden tavoitteena oli valmistaa varusmiehiä taisteluammuntojen suorittamiseen. Kenttäammunnoissa menestymistä mitattiin laukausten osumien määrässä, eikä osumien pistemäärässä kuten kouluammunnoissa. Lisäksi kenttäammunnoissa ammunalle oli määritetty suoritus aika, kun kouluammunnat ammuttiin puolestaan pääosin ilman aikarajoituksia. Kenttäammuntojen jälkeen suoritettiin *taisteluammunnat*, joiden tavoitteena oli vastata mahdollisimman hyvin taistelutilannetta sekä totuttaa yksittäisiä taistelijoita toimimaan osana isompaa osastoa.

Perusteet kouluammuntojen toteuttamiselle annettiin *ampumaohjelmistoissa*, joissa määritettiin kouluammuntojen sisältö ja niitä koskevat vaatimukset. Jokaiselle käytössä olleelle aseelle laadittiin omat ampumaohjelmistot. Tutkimuksessa käsitellyt ampumaohjelmistot koskevat kivääreillä suoritettavia ammuntoja, mikäli erikseen ei toisin mainita. Pääosa varusmiehistä sai kiväärikoulutuksen ja myös erikoisaseille koulutettavat miehet saivat kiväärillä peruskoulutuksen. Tutkimuksen ajanjaksolla ampumaohjelmistoja annettiin kiväärille verrattain usein, vuosina 1918, 1919 ja 1921. Vuonna 1922 ja 1926 julkaistuja normeja kutsuttiin ampumaohjelmiston sijaan *ampumakursseiksi*, mutta jo vuonna 1929 julkaistua normistoa kutsuttiin jälleen ampumaohjelmistoksi. 1930-luvulla julkaistiin vain yksi vuoden 1933 ampumaohjelmisto. Ampumaohjelmistojen lisäksi kouluammuntojen valmistavaa koulutusta ja koulutuksen perusteita ohjattiin *ampumaohjesäännöin*.

Edellä kuvatussa ase- ja ampumakoulutuksen kokonaisuudessa tutkimus rajautuu kouluammuntojen tutkimiseen. Tästä syystä tutkimuksen kannalta on keskeinen *kouluammunnan* käsite. Käsite on määritelty ensimmäisen kerran vuonna 1918 julkaistussa Suomalaisessa sotilaskäsikirjassa, jossa se määritellään *ampumaradalla tapahtuvaksi ammunaksi, jossa vallitsee*

rauha ja järjestys (kurs. tässä).²⁸ Laajempi määritelmä tuli vuonna 1919 kenraalimajuri Paul von Gerichin laatimassa Ampumaoppi käsikirjassa: ”*Kouluammunnan tarkoituksena on kehittää sotilaan ampumakuria, valmistaa häntä sekä mieskohtaisesti että osastoittain tunnetuilla etäisyyksillä (aina 800 ask. saakka) suoritettavaa ampumataistelua varten sekä säilyttää ja edistää päällystön ampumataitoa. Kouluammunta jakaantuu alkuharjoituksiin ja varsinaiseen kouluammuntaan.*” (kurs. tässä)²⁹ Kouluammunta on pysynyt käsitteenä hyvin samanlaisena ja hyvin samansuuntaiseen toimintaan viittaavana koko tutkittavan aikakauden ajan, joskaan kouluammunta -käsite ei ollut käytössä vuoden 1933 ampumaohjelmistossa. Nykyisin maavoimien uusimmassa ampumaohjelmistossa³⁰ vuodelta 2013 kouluammunnan käsitteen sijaan puhutaan perusammunnasta. Itse määritelmän sisällössä ei ole tapahtunut asiallisia muutoksia. Tässä tutkimuksessa kouluammunnalla tarkoitetaan ampumaohjelmistojen määrittämää kovin ampumatarvikkein tapahtuvaa koulutusta, joka tapahtuu ampumaradalla.

Vuoden 1933 ampumaohjelmistossa, jossa kouluammunta -käsitteestä luovuttiin, yhdistettiin koulu- ja kenttäammunnat yhdeksi ohjelmaksi. Vuoden 1929 ampumaohjelmistoon asti esiintyneet käsitteet, koulu- ja kenttäammunnat, muodostivat tuolloin yhdessä *valmistavat harjoitukset*. Vuoden 1933 ampumaohjelmistossa tuli valmistavien harjoitusten lisäksi mukaan myös yö- ja elokuva-ammunnat.

Koska tutkimuksen tarkoitus on tutkia kouluammuntojen kehittymistä, keskeinen on käsitteiden *kehittyminen ja kehittäminen* välinen suhde. Kehittyminen on valittu tutkimuksen otsikoksi siksi, että se viittaa asioiden muuttumiseen johonkin suuntaan, lähinnä jonkin uuden asian suunnittelun ja toteutuksen näkökulmasta. Tämän tutkimuksen kannalta kehittyminen viittaa mahdollisimman objektiivisesti sen tutkimiseen, miten kouluammunnat ovat muuttuneet suunnittelun ja toteutuksen näkökulmasta ja minkälaisista tekijöistä johtuen. Kehittyminen ei merkitse, että muutokset veisivät parempaan suuntaan; tarkoituksena on vain tutkia mitä on syntynyt ja miksi. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole rakentua sille oletukselle, että aktiivisin toimin kouluammuntoja olisi muutettu paremmiksi tai parannettu tai että muutos olisi ollut edistyksellistä, mihin kehittämisen käsite puolestaan viittaisi.

²⁸ *Suomalainen sotilaskäsikirja. 1 osa*, julkaistu Suomalaisen sotilasjoukon toimesta, Berlin, Ernst Siegfried Mittler und Sohn, 1917, s. 222.

²⁹ Gerich, Paul: *Ampumaoppi*, upseerin käsikirjasto 3, Otava, Helsinki, 1919, s. 97.

³⁰ Maavoimien henkilöstöosasto, Maavoimien ampumaohjelmisto, HI985, 15.4.2013.

1.3. Tutkittavan aiheen rajausta, tutkimuskysymykset ja -menetelmä

Tutkimusaiheen taustalla on laajempi puolustusvoimien koulutuksen järjestämisessä tapahtunut muutos itsenäisyyden alkuaikana. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole käsitellä koko koulutusjärjestelmän muutosta, vaan rajautua tarkastelemaan ase- ja ampumakoulutuksesta kouluammunnoissa, ja kouluammunnoista vain kivääriammunnoissa tapahtuneita muutoksia.

Tutkimus rajautuu ajallisesti vuosiin 1918–1939. Tutkimuksen alun aikarajauksesta perustelee se, että vaikka Suomi itsenäistyi jo joulukuussa vuonna 1917, Suomen puolustusvoimien historian voidaan katsoa alkavan vuodesta 1918. Tuolloin käynnistettiin ensimmäiset rauhanajan puolustusvoimien perustamistoimet. Tutkimusaiheen osalta keskeistä on myös se, että perustamistoimien yhteydessä syksyllä 1918 aloitettiin johdettu puolustusvoimien kehittäminen. Koulutuksen kannalta tämä merkitsi päättämistä siitä, minkä ohjeiden mukaan koulutusta annetaan, ja ensimmäisten ohjesääntöjen laatimisen aloittamista. 1920- ja 1930-luvuilla ampumakoulutus oli muun koulutuksen ohella jatkuvan muutoksen kohteena, kun toimintatapoja kehitettiin. Ohjeita ja käskyjä ampumakoulutuksen kehittämiseksi ilmestyi lähes vuosittain. Rauhan ajan puolustusvoimien koulutuksen kehittäminen keskeytyi vuonna 1939, jolloin talvisota syttyi Suomen ja silloisen Neuvostoliiton välille.

Tutkimuksen päätutkimuskysymys on: **Miksi ja miten kivääreillä suoritettut kouluammunnat ovat kehittyneet 1918–1939 välisenä aikana?** Päätutkimuskysymykseen pyritään vastaamaan seuraavien alatutkimuskysymyksien kautta:

- Mitkä tekijät vaikuttivat ensimmäisten kouluammuntojen syntymiseen?
- Miten kouluammunnat ovat muuttuneet tarkastelujakson aikana?
- Miksi kouluammuntoihin on tehty muutoksia?
- Mitä tavoitteita kouluammunnoille tehdyille muutoksille on asetettu?

Tutkimuksen tutkimusmenetelmänä on laadullinen aineistolähtöinen sisältöanalyysi. Tutkimusta tehdessä on verrattu eri lähteistä saatuja tietoja toisiinsa ja muodostettu niistä kokonaiskuva kouluammuntojen kehittymisestä. Tutkimuksen tarkoituksena on luoda valitun tutkimusmenetelmän pohjalta yleiskuva kouluammunnoissa tapahtuneista muutoksista itsenäisyyden ensimmäisinä vuosikymmeninä sekä etsiä syitä tapahtuneelle muutokselle. Tätä kautta arvioidaan kouluammuntojen järjestämisessä tapahtunutta kehittymistä. Tärkeä tutkimuskohde on myös se miten koulutuksen järjestämisen alussa luotiin perusteet ampumakoulutuksen

ja erityisesti kouluammuntojen toteuttamiselle, ja millä perusteilla varusmiesten taitovaatimukset kouluammuntojen osalta määritettiin.

Kouluammuntojen kehittymistä tarkastellaan tutkimuksessa koulutuksen näkökulmasta. Perustelut valikoidulle näkökulmalle antaa se, että ase- ja ampumakoulutus on ollut yksi keskeisimmistä koulutuskohteista läpi koko puolustusvoimien historian. Yksi osa-alue ase- ja ampumakoulutuksesta ovat kouluammunnat. Kouluammuntoja koulutuksen näkökulmasta tutkittaessa ei voida arvioida pelkästään ampumaradalla tapahtuvaa toimintaa, vaan keskeistä on myös kouluammunnoissa tapahtunut sisällöllinen ja rakenteellinen kehitys. Tutkittaessa kouluammuntojen sisällöllistä kehittämistä tutkimuksessa pyritään selvittämään paitsi kouluammuntojen sisällöllistä muuttumista, myös kouluammunnoissa tapahtuneita määrällisiä muutoksia esimerkiksi ampumakertojen ja patruunamäärien kehittymistä. Kouluammuntojen rakenteellista kehitystä tutkitaan puolestaan siitä näkökulmasta, miten kouluammunnat rakenteellisesti ovat muuttuneet. Kivääriammunnat valikoituivat tarkastelukohteeksi siksi, että suomalaisen sotilaan pääasiallinen ase on aina ollut kivääri.

Sotaväen ohella itsenäisyyden alkuaikoina ase- ja ampumakoulutusta antoivat myös suojeluskunnat, jotka toimivat erillään sotaväestä. Sotaväessä ja suojeluskunnissa annettu ase- ja ampumakoulutus erosi toisistaan pääosin siinä, että suojeluskuntien koulutus tähtäsi enemmän urheiluammuntaan kuin sotaväen koulutus. On kuitenkin selvää, että vaikutteita koulutukseen on otettu puolin ja toisin. Tutkimuksessa ampumakoulutuksen kehittymistä tarkastellaan sotaväen näkökulmasta ja suojeluskuntia käsitellään ainoastaan silloin kun se on vaikuttanut sotaväen toimintaan.

1.4. Lähteet ja aikaisempi tutkimus aiheesta

Tutkimuksen lähteinä toimivat arkistolähteinä löytyvät asiakirja-aineistot. Tutkimuksessa on käytetty primäärilähteitä, joita ovat koulutusta ohjanneiden sotaväen esikunnan koulutusosaston ja -toimiston sekä jalkaväen tarkastajan ampumakoulutukseen ja sen ohjaamiseen ja tarkastamiseen liittyvät yleiset kirjeet Kansallisarkistossa. Sotaväen esikunnan koulutusosasto (Tsto Ia) vastasi koulutusasioista itsenäistymisen alusta aina vuoteen 1925 asti. Vuodesta 1925 alkaen koulutustoiminta siirtyi yleisesikunnan operatiivisen ja koulutusosaston (Os 3) koulutustoimistoon (Tsto X). Koulutustoimiston toiminnasta vastasivat toimistopäällikkö, kaasusuojelu-upseeri ja seitsemän toimistoupseeria. Koulutusosat siirrettiin kuitenkin pian operatiivisen osaston alta komento-osastoon. Vuonna 1938 koulutustoimisto siirrettiin puolus-

tusministeriön alle ja se laajennettiin osastoksi. Sotaväen esikunnassa toimineen koulutusosaston ja -toimiston määrävahvuus on koko sen toimimisen ajan ollut alle kymmenen henkilöä.³¹

Jalkaväen koulutuksesta vastanneella jalkaväen tarkastajalla oli apunaan 1920-luvun lopulle asti vain adjutantti. Jalkaväen tarkastajan toimiston vahvuutta lisättiin siten, että vuonna 1935 siellä työskenteli toimistopäällikkö, adjutantti ja toimistoupseeri. Jalkaväen tarkastaja toimi koko sotaa edeltäneen ajan suoraan sotaväen päällikön alaisena.³²

Tutkielmassa on pyritty hyödyntämään edellä mainittujen keskeisten koulutusta ohjanneiden henkilöiden ja heidän esikuntiansa asiakirjoja mahdollisimman paljon. Koulutusosaston ja -toimiston materiaalia on Kansallisarkistossa käytettävissä hyvin runsaasti. Aineisto on hyväkuntoista, mikä helpottaa materiaalin käytettävyyttä ja poistaa lähteiden tulkinnanvaraisuutta. Arkistomateriaali on lajiteltu arkistoyksiköihin selkeiksi kokonaisuuksiksi. Koulutusasioihin liittyvä materiaali on jaoteltu aiheittain useimpaan pienempään kokonaisuuteen, jolloin arkistomateriaalin rajaaminen omaan tiedon etsimiseen liittyen muodostuu helpommaksi. Materiaalin jaottelu helpottaa tiedon etsimistä, mutta mikäli haluaa muodostaa laajempaa kuvaa koulutuksen yleisistä kehittymisen linjoista arkistolähteiden avulla, niin materiaalin käsittely vie runsaasti aikaa. Arkistoinnin jaottelu ei ole yhtenäinen eri vuosien välillä, vaan vaihtelee vuosittain, minkä johdosta materiaalin jaottelu on tarkistettava aina erikseen. Tutkimusaiheen kannalta sotaväen esikunnan koulutusosaston ja -toimiston arkistomateriaali on sinänsä hyvin käytettävää.

Sotaväen esikunnan ja jalkaväen tarkastajan kiinteä suhde koulutus- ja ohjesääntöasioissa näkyy lähteitä käsitellessä. Jalkaväen tarkastajan ja sotaväen esikunnan koulutusosaston välinen kirjeenvaihto löytyy pääosin molempien arkistoista. Koska koulutuksen kehittämisestä käytiin keskustelua sotaväen esikunnan ja jalkaväen tarkastajan välillä, muodostuu molempien materiaalokokonaisuuksien läpikäyminen välttämättömäksi. Vain tätä kautta avautuvat perustelut molempien tahojen näkökulmille riittäväällä tarkkuudella.

Myös jalkaväen tarkastajan arkisto on jaoteltu selkeiksi kokonaisuuksiksi aihealueittain, mikä helpottaa materiaalin tutkittavuutta. Jalkaväen tarkastajan aineistosta löytyy koulutusosaston arkistoja yksityiskohtaisempaa tietoa koulutuksesta ja erityisesti ampumakoulutuksen kehittämisen linjoista. Sieltä löytyy myös ampumakoulutusta ja ampumaohjesääntöjä käsittelevä kokonaisuus. Näistä kansioista löytyy pääosa jalkaväen tarkastajan ase- ja ampumakoulutukseen liittyvästä materiaalista.

³¹ Keronen 1979, KA, s. 18.

³² Sama, s. 19.

Primäärilähteisiin kuuluvat myös tutkimusjakson ampumaohjelmistot ja ampumakurssit, joissa määritettiin kouluammuntojen käytännön toteuttaminen, rakenne, sisältö, toteuttamistapa sekä ammuntaa koskevat vaatimukset. Tästä syystä julkaistut ampumakurssit ja ampumaohjelmistot ovat keskeinen osa tutkimuksen lähdeaineistoa. Tutkittavan ajanjakson alkupuolella ampumaohjelmistot käskettiin käyttöön Suomen armeijan päällikön ja sotaväen päällikön päiväkäskyissä, jotka täten luovat lähdeaineiston perustan annetun ampumakoulutuksen arvioimiseksi.

Ampumaohjelmistot julkaistiin vuoteen 1929 asti sotaväen päällikön päiväkäskyissä, joihin ampumaohjelmistotaulukot oli liitetty liitteeksi. Päiväkäskyt ovat löydettävissä selkeinä kokonaisuuksina Kansallisarkistosta, koska käskyt on arkistoitu numerojärjestykseen vuosittain. Tämä merkitsee kuitenkin samalla myös sitä, että ampumaohjelmiston löytäminen edellyttää tietoa siitä, missä sotaväen päällikön päiväkäskyssä ampumaohjelmisto on käsketty käyttöön. Lisäksi tutkimuksellisesti pienen haasteen aiheuttaa se, että päiväkäskyjen liiteaineistot eivät aina sisälly samaan arkistomateriaaliin. Tämän tutkimusaiheen ampumaohjelmiston liitteet olivat kuitenkin löydettävissä joko jalkaväen tarkastajan tai sotaväen esikunnan arkistomateriaalista. Näistä arkistoista löytyy myös julkaistuihin sotaväen päällikön päiväkäskyihin liittyvää valmisteluaineistoa ja luonnoksia. Vuonna 1929 julkaistusta ampumaohjelmistosta eteenpäin ampumaohjelmistot on löydettävissä julkaistuinä kirjaniteinä Maanpuolustuskorkeakoulun kirjastosta.

Siinä missä ampumaohjelmistoissa määritettiin kouluammuntojen käytännön toteuttaminen, kouluammuntojen valmistavaa koulutusta ja koulutuksen perusteita ohjattiin tutkimuksen ajanjaksolla ampumaohjesäännöin. Itsenäisen Suomen ensimmäinen ampumaohjelmisto julkaistiin vuonna 1923. Tätä ennen ampumaohjelmistojen lisäksi kouluammuntojen valmistavaa koulutusta olivat ohjanneet Suomalainen sotilaskäsikirja ja kenraali von Gerichin vuonna 1919 julkaisema teos *Ampumaoppi*. *Ampumaoppi* oli ensimmäinen yksinomaan ampumakoulutusta käsittelevä teos. Myös nämä teokset ovat keskeinen osa lähdeaineistoa ja löydettävissä Maanpuolustuskorkeakoulun kirjastosta.

Ampumakoulutus, ja kouluammunnat sen osana, on ollut itsenäisyyden alkuaajoista yksi puolustusvoimien varusmieskoulutuksen tärkeimpiä osa-alueita. Tästä syystä tutkimusaiheen ymmärtämisen kannalta on tärkeä hahmottaa myös yleistä kuvaa puolustusvoimien ja sen koulutusjärjestelmän luomisesta. Tutkimuksen ajanjakson puolustusvoimien rauhan ajan historiaa kuvataan kattavasti Jarl Kronlundin yleisteoksessa *Suomen puolustuslaitos 1918–1939 Puolustusvoimien rauhan ajan historia (1988)*. Yleiskuva puolustusvoimia koskevasta muu-

toksesta tutkimusajalta on tärkeää, koska se luo pohjan myös koulutuksessa tapahtuneiden muutosten arvioimiselle.

Kouluammuntojen kehittymistä itsenäisyyden alkuaikoina on tutkittu vähän, eikä tutkimusaihetta vastaavia tutkimuksia ole aiemmin tehty. Puolustusvoimien laajempaa koulutusjärjestelmän kehittymistä maavoimissa vuosina 1919–1975 käsitellään Olavi Kerosen diplomityössä, joka on valmistunut vuonna 1979. Nyt kyseessä olevaan tutkimusaiheeseen nähden Kerosen tutkimusaihe on siis laajempi sekä aiheeltaan että tutkittavalta ajanjaksoltaan eikä rajaudu yksinomaan ampumakoulutuksen tarkasteluun. Kuvaamalla varusmieskoulutuksen koulutusjärjestelmän kehittymistä se luo kuitenkin yleistä pohjaa tämänkin tutkimuksen tutkimusaiheeseen. Tutkimusta voidaan pitää varsin luotettavana lähteenä, sillä Kerosen diplomityöhön viitataan lukuisia kertoja muun muassa Suomen puolustuslaitos 1918–1938 -teoksessa. Kerosen diplomityö on löydettävissä Kansallisarkistosta.

Tutkittavalla ajanjaksolla kouluammunnat eivät ole herättäneet keskustelua saatavilla olevassa sotilasalan lehdistössä. Sen sijaan sotilasalan lehdistössä käytävä keskustelu on keskittynyt esimerkiksi käytettävään aseistukseen. Koska tutkimuksen tarkoitus ei ole keskittyä asetutkimukseen, sotilasalan lehdistöstä ei löydy mainittavia lähteitä tutkimuksen kannalta. Koska tutkimuksen lähdepohja perustuu pääosin primäärilähteisiin, myöskään haastatteluita ei ole tarkoituksenmukaista käyttää lähteinä, koska tutkittavan ajanjakson osalta niitä ei ole mahdollista käyttää primäärilähteinä.

1.5. Tutkimuksen rakenne

Tutkimus jakautuu neljään lukuun. Tutkielman ensimmäisessä luvussa, johdannossa, johdetaan tutkimusaiheeseen, käsitellään tutkielman rajaus, tutkimuskysymykset ja -menetelmät, tutkimuksessa käytetyt lähteet sekä keskeisimmät käsitteet. Koska kouluammuntojen käynnistäminen ja niiden kehittyminen liittyvät keskeisesti laajempaan puolustusvoimien koulutusjärjestelmän luomiseen, johdannossa kuvataan tutkimusaiheen kannalta keskeisimmiltä osin itsenäisen armeijan alkuvaihetta koskien niin koulutusjärjestelmän luomista, varusmieskoulutuksen toteuttamista kuin alkuvaiheen koulutuksen ohjeistusta. Lisäksi johdannossa käsitellään lyhyesti tutkimuksen kannalta keskeisintä ajanjakson aseistusta. Tavoitteena on luoda lukijalle pääpiirteittäinen kuva siitä, miten tutkimusaihe sijoittuu tutkittavalla ajanjaksolla laajempaan itsenäisen armeijan luomiseen, ja sen toiminnan käynnistämiseen.

Ensimmäisessä luvussa kuvattua taustaa vasten tutkimuksen luvut kaksi, kolme ja neljä käsittelevät yksityiskohtaisemmin varsinaista tutkimuskysymystä eli kouluammuntojen osalta ampumakoulutuksen käynnistämistä sekä kouluammuntojen toteuttamisessa tapahtuneita muutoksia. Toinen luku keskittyy itsenäisen puolustuslaitoksen kouluammuntojen käynnistämiseen ja ampumakoulutuksen alkuvaiheen kehittämistyön käynnistämiseen puolustuslaitoksessa. Luvussa käsitellään kronologisessa aikajärjestyksessä vuodesta 1918 annettuja kouluammuntaohjelmia sekä niiden kehitystyötä 1920-luvun puoliväliin saakka.

Kolmannessa luvussa, jossa käsitellään kivääriampumakoulutuksen muutoksen vuosia, keskitytään ajallisesti kouluammunnoissa tapahtuneeseen kehittämiseen 1920-luvun puolivälistä 1930-luvun alkuun. Asiallisesti tuolloin toteutettiin merkittävä muutos kivääriampumakoulutuksessa, kun pienoiskivääriammunnat lisättiin osaksi kivääriammuntakursseja. Neljännessä luvussa käsitellään kouluammuntoja 1930-luvulla.

Jokaisen tutkimuksen piiriin kuuluvan ampumaohjelmiston osalta käsitellään lyhyesti kouluammuntojen rakennetta, sisältöä sekä ammunnoissa tapahtuneita muutoksia. Ampumaohjelmistot esitellään niiden havainnollistamiseksi taulukoiden avulla. Ohjelmistoissa tapahtuneet niin rakenteelliset kuin sisällölliset keskeisimmät muutokset on nostettu esille. Myös ohjelmiston laadintatapaa kuvataan siltä osin kuin siitä on ollut käytettävissä olevista lähteistä saatavilla tietoa.

2. ITSENÄISEN PUOLUSTUSLAITOKSEN KOULUAMMUNTOJEN KÄYNNISTÄMINEN

2.1. Ampumakoulutuksen käynnistäminen puolustuslaitoksessa

Ampumakoulutus määriteltiin jo itsenäisyyden alkuvaiheessa heti koulutusta käynnistettäessä yhdeksi varusmieskoulutuksen tärkeimmistä osa-alueista. Kuten muutakin koulutusta, myös ampumakoulutusta haittasi se, ettei puolustuslaitoksella ollut koulutuksen käynnistämisen alkuvaiheessa tuotettuna ase- ja ampumakoulutusta varten omia ohjesääntöjä. Alkuvaiheessa ampumakoulutuksen perustana olikin jääkäreiden Saksassa hankkima kokemus sekä Suomalainen sotilaskäsikirja, joka oli laadittu suomalaisten Saksassa olleiden jääkäreiden toimesta saksalaisten ohjesääntöjen pohjalta. Se loi ainoana laajempaan koulutusta käsittelevänä yleisteoksena pohjan puolustusvoimissa annettavalle koulutukselle. Suomalaisessa sotilaskäsikirjassa kouluammunta on määritelty ampumaradalla tapahtuvaksi ammunnaksi, jossa vallitsee rauha ja järjestys.³³ Sotilaskäsikirja painotti ampumakoulutuksessa vaihteista koulutusta ja kouluttajien vastuuta ampumakoulutuksen onnistumisesta. Ennen ampumarjoituksia koulutettaville oli opetettava tähtääminen, sormenkoukistaminen ja ampuma-asennot. Ennen kovilla patruunoilla ampumista harjoiteltiin vielä toimintaa paukkupatruunoilla, jotta virheet ampuma-asennoissa saatiin korjattua.³⁴ Suomalainen sotilaskäsikirja antoi perusteet ampumakoulutukselle lähinnä teoriaopetuksen ja ampumatason vaatimuksien osalta.

Suomalaisen sotilaskäsikirjan lisäksi ampumakoulutusta johdettiin alkuvaiheessa ylemmän johdon antamin käskyin ja suorittamin tarkastuksin. Alokkaiden astuessa palvelukseen pidettiin alusta asti tärkeänä, että koulutusta voitiin toteuttaa suunniteltujen koulutusohjeiden mukaisesti. Nämä koulutusohjeet olivat osa ylemmän johdon koulutuskäskyjä, ja niitä annettiin pääasiassa kolmeksi tai neljäksi kuukaudeksi kerrallaan. Käsiaseiden tarkastaja laati ampumakoulutusta koskevat ohjeet siitä mitä koulutusaiheita oli koulutettava ja ammuntoja suoritettava.³⁵ Vuonna 1918 painopiste ensimmäisille kahdeksalle viikolle alokkaiden koulutuksessa asetettiin sotilaiden perustaitojen, kuten kivääriotteiden, käännösten ja käskyjen täsmällisen noudattamisen harjaannuttamiselle. Näiden perustaitojen opettelun jälkeen siirryttiin muun muassa ase- ja ampumakoulutukseen. Ase- ja ampumakoulutus muodostui kahdesta osa-alueesta, valmistavasta koulutuksesta ja ammunnoista. Ensimmäisissä koulutuskäskyissä pai-

³³ *Suomalainen sotilaskäsikirja. 1 osa*, 1917, s. 222.

³⁴ Sama, ss. 210–211.

³⁵ Ylipäällikön esikuntapäällikön apulaisen kirje n:o 3233/166, 9.7.1919, R-70/25, KA.

notettiin valmistavassa koulutuksessa lataamisen kouluttamista useista asennoista, ampumasetoista maaten, polvelta ja seisten, tähtäämistä useisiin maaleihin sekä etäisyyksien arvioimista.³⁶

Vuoden 1918 syksyllä aloitettiin tavoitteiden määrittäminen ja ohjesääntöjen tuottaminen puolustuslaitoksessa annettavalle varusmieskoulutukselle. Yleisesikunta piti erittäin tärkeänä sitä, että koulutuksessa on käytettävissä nimenomaan Suomen armeijaa varten laadittuja käsikirjoja ja ohjeita. Suomalaisen sotilaskäsikirjan ei nähty täysin vastaavan suomalaisia olosuhteita, koska se oli laadittu saksalaisten käsikirjojen pohjalta.³⁷ Ampumakoulutuksessa haluttiin korostaa yksittäisen miehen taitoja ja erityisesti ampumisen, ampumaketjuharjoituksen, asemasodan ja vartioinnin tärkeyttä³⁸. Yleisesikunta esittikin komission perustamista uuden käsikirjan uudelleentuottamista varten³⁹. Ampumakoulutuksen osalta tämä ei kuitenkaan ensi vaiheessa johtanut uuden käsikirjan laatimiseen, vaan ohjeita annettiin pysyvämmän ohjeistuksen laatimista odoteltaessa Suomen armeijapäällikön päiväkäskyissä.

Ampumakoulutusta ohjaavan ohjeistuksen puuttumisen lisäksi alkuvaiheen haasteena ampumakoulutuksen käynnistämiseksi olivat kalusto- ja materiaalipuutteet. Lähes kaikesta ampumakoulutukseen vaadittavasta kalustosta ja materiaalista oli puutetta sotaväessä, mistä johtuen vuoden 1918 aikana aloitettiin koulutusvälineiden hankkiminen ampumakoulutusta varten. Yleisesikunta teki vuonna 1918 sotaministeriölle esityksen ampumatarvikkeiden ja maalitaulujen hankkimisesta, mutta koska niin rahasta kuin materiaalista oli puutetta, varmuutta siitä, miten tarvikkeita saadaan, ei ollut. Tästä johtuen muun muassa harjoituspatruunoita ohjeistettiin valmistamaan kovien ampumatarvikkeiden hylsyistä, kunnes virallisia harjoitusampumatarvikkeita saadaan jaettua.⁴⁰ Suomen armeija oli varustettu pääosin venäläisellä kolmen linjan kiväärillä, mutta esimerkiksi ratsuväessä ja polkupyöräjoukoilla kiväärinä oli venäläinen ratsuväen kivääri, eli karabiini⁴¹. Aseita oli määrällisesti riittävästi, jopa enemmän kuin palveluksessa olevaa henkilöstöä, mutta ne olivat pääosin huonokuntoisia. Kivääriä pidettiin jokaisen sotilaan aseena, joten oli mahdollista että liikekannallepanon sattuessa myös rauhan aikana pistoolein ja konekiväärein varustetut, asevelvollisuuttaan suorittavat sotilaat saattoivat saada sodan aikana aseeseen kiväärit. Tästä syystä myös konekiväärikomppanioiden miehistöille sekä jalkaväen, ratsuväen ja pioneerijoukkojen pistooleilla varustetuille sotilaille halut-

³⁶ Armeijapäällikön käsky koulutusta varten n:o 19, 25.9.1918, R-70/25, KA.

³⁷ Yleisesikunnan Os. Ic kirje n:o 17, 21.6.1918, R-70/18, KA.

³⁸ Kronlund, 1988, ss. 231–232.

³⁹ Yleisesikunnan Os. Ic kirje n:o 17, 21.6.1918, R-70/18, KA.

⁴⁰ Suomen armeijan ylipäällikön kirje n:o 104, 4.7.1918; Yleisesikunnan kirje n:o 98, 3.7.1918, R-70/17, KA.

⁴¹ Sota-asiaintoimituskunnan kirje n:o 57.18.Y.1/Sal., 30.8.1918, R-70/51, KA.

tiin antaa riittävä koulutus kivääreistä tai karabiinista jo rauhan aikaisen varusmiespalveluksen aikana.⁴²

2.2. Sotaväen ensimmäinen kouluammuntaohjelma

Ensimmäinen ampumakoulutusta ohjaava varsinainen ampumaohjelmisto julkaistiin Suomen Armeijapäällikön käskyssä numero 8 vuonna 1918⁴³. Ampumaohjelmistossa määritettiin kouluammuntojen suorittamista koskevat vaatimukset, kuten ammuntojen lukumäärä, ampuma-asento, ammunassa käytettävä ampumataulu sekä ammunnan tasovaatimukset. Vuoden 1918 ampumaohjelmistossa käskettiin jalkaväkeä ja konekiväärijoukkoja ensimmäistä kertaa suorittamaan kouluammunnat.⁴⁴ Käskyn mukainen ase- ja ampumakoulutus muodostui kahdesta osa-alueesta: valmistavasta koulutuksesta ja ammunnoista. Käskyssä ei annettu kuitenkaan tarkempia perusteita kouluammuntojen toteutukselle ja valmistavalle koulutukselle, vaan näiden osalta tukeuduttiin edelleen Suomalaiseen sotilaskäsikirjaan ja aiemmin julkaistuun koulutusohjeeseen.

Vuoden 1918 ampumaohjelmiston ammunnat (kuva 1) olivat hyvin samansuuntaisia kuin Suomalaisen sotilaskäsikirjan ammunnat. Ohjelma sisälsi yhteensä kahdeksan ammuntaa, joista viisi ammuttiin 150 metrin matkalta ja kolme 200 metrin matkalta. Uudessa ohjelmassa ampumaetäisyys oli Suomalaista sotilaskäsikirjaa lyhyempi ja rajautui maksimissaan 200 metriin, kun Suomalaisessa sotilaskäsikirjassa ammuttiin kouluammuntoja jopa 400 metriin saakka. Ampumaetäisyyden rajoittamisen syynä oli se, että käytössä olleilla ampumaraodoilla ampuminen rajoittui pääosin 150–300 metrin etäisyyksille. Ainoastaan Kouvolassa oli rata pidempää etäisyyttä ampumista varten⁴⁵. Ampuma-asentoja oli monia, sillä vain pitkältään tuelta ja pitkältään vapaalta kädeltä ammuttiin kaksi harjoitusta, mutta muuten jokainen harjoitus ammuttiin eri ampuma-asennosta. Ohjelmiston mukaisissa ammunnoissa ei ollut käytössä kuin yksi maalitaulu, joka oli pääengastaulu. Pääengastaulu oli valkoinen, jossa oli kaksitoista viiden senttimetrin paksuista rengasta ja keskelle oli maalattuna miehen pään ja hartioiden muodostama kuvio. Ratsuväen osalta kouluammunnan tuloksellista vaatimustasoa

⁴² Os Ia:n kirje n:o 4238/1310, 16.8.1920, R-70/39, KA; Sotaväen esikunnan Os Ia kiertokirje n:o 5068/1489, R-70/39, KA.

⁴³ Myöhemmin vuoden 1918 ampumaohjelmisto tai S.A.P n:o 8/18.

⁴⁴ Suomen Armeijapäällikön käsky kouluutusta varten. n:o 8 liite 1, 1 b. n:o 902, 10.9.1918, Armeijapäällikön käskyt 1918, KA.

⁴⁵ Ylipäällikön esikuntaan Os Ia saapunut kirje n:o 2399, 23.4.1919, R-70/28, KA.

oli helpotettu ohjelmiston yleisestä vaatimustasosta. Ohjelmiston mukaisten kouluammuntojen suorittaminen vei yhdeltä sotilaalta 40 patruunaa.

N:o	Metriä	Asento	Ampumataulu	Vaatus 5 laukaukselta	Vaatus ratsuväeltä 5 laukaukselta
1	150	istualta pöytään nojaten	päärengastaulu	Ilman vaatimuksia	Samoin
2	150	pitkältään tuelta	»	Jokainen lauk. väh. 8 tai 27 reng., joista ei mikään alle 6	Jokainen lauk. väh. 6 tai 21 reng., joista ei mikään alle 4
3	150	pitkältään vapaalta kädeltä	»	Jokainen lauk. väh. 6 tai 21 reng., joista ei mikään alle 4	Jokainen lauk. väh. 5 tai 18 reng., joista ei mikään alle 3
4	200	pitkältään tuelta	»	Jokainen lauk. väh. 6 tai 20 reng., joista ei mikään alle 3	Jokainen lauk. väh. 5 tai 18 reng., joista ei mikään alle 3
5	150	seisoalta vapaalta kädeltä	»	Jokainen lauk. väh. 5 tai 18 reng., joista ei mikään alle 3	Jokainen lauk. väh. 4 tai 15 reng., joista ei mikään alle 2
6	150	polvelta	»	Jokainen lauk. väh. 5 tai 18 reng., joista ei mikään alle 3	Jokainen lauk. väh. 4 tai 15 reng., joista ei mikään alle 2
7	200	pitkältään vapaalta kädeltä	»	Jokainen lauk. väh. 5 tai 18 reng., joista ei mikään alle 3	Jokainen lauk. väh. 4 tai 15 reng., joista ei mikään alle 2
8	200	pitkältään vapaalta kädeltä	»	Jokainen lauk. väh. 5 tai 18 reng., joista ei mikään alle 3*)	Jokainen lauk. väh. 4 tai 15 reng., joista ei mikään alle 2

*) 5 laukausta peräkkäin (välillä tulosta ilmoittamatta) 1 minuutin kuluessa laskettuna ensimmäisestä laukauksesta. Ammuntaa aloitettaessa on kiväärissä oltava ainoastaan 3 patruunaa.

Kuva 1. Suomen Armeijapäällikön käskyssä numero 8 vuonna 1918 julkaistut kouluammunnat.

Vuoden 1918 ampumaohjelmistoon ei oltu kuitenkaan täysin tyytyväisiä. Muun muassa käsiaseiden tarkastaja kenraali Löfström piti hyvin tärkeänä, että kouluammuntoja kehitetään jatkossakin.⁴⁶

Vuodesta 1919 lukien alettiin ylipäällikön toimesta jakaa koulutusohjeita koulutusta varten kolmen kuukauden välein. Siinä missä ampumaohjelmisto määrittä ammunalle asetetut vaatimukset, koulutusohjeissa annettiin tarkempia ohjeita esimerkiksi siitä, mitä ampumaohjelmiston ammuntaa kulloinkin tuli kouluttaa ja mitä ampumaopetuksessa erityisesti harjoituttaa.

⁴⁶ Käsiaseiden Tarkastajan kirje n:o 50.19.T.2, 31.3.1919, R-70/26, KA.

Näiden koulutusohjeiden perusteella komppanianpäälliköiden piti laatia viikko-ohjelmat ja huolehtia siitä, että kaikki käsketyt koulutusaiheet tulivat koulutettua.⁴⁷

Vuodesta 1919 alkaen ampumakoulutuksen merkitystä lisättiin heti alokkaiden ensimmäisistä kuukausista lähtien. Kouluammuntojen valmistavaa koulutusta piti toteuttaa edelleen Suomalaisen sotilaskäsikirjan mukaan. Koulutusohjeisiin sisällytettiin myös ensimmäistä kertaa erilliset yleiset ohjeet ampumakoulutusta varten. Tässä ampumaopetuksen yleisessä ohjeessa käskettiin, että jokaisen sotilaan tulee päivittäin harjoitella oman kiväärinsä kanssa rauhallista laukaisemista ja tähtäämistä, koska tätä kautta ampumiseen haluttiin saada lisää varmuutta. Ampumakoulutus nähtiin myös yleisenä koulutuksen tason mittarina, sillä komppanianpäällikön kunnia-asiana pidettiin sitä, että komppaniassa on mahdollisimman vähän huonoja ampujia. Ensisijaisesti nähtiin, että huonojen ampujien tulokset johtuivat huonosta koulutuksesta eikä esimerkiksi aseiden tai patruunoiden laadusta.⁴⁸

Ensimmäisiä koulutusohjeita noudattamalla ampumaohjelmiston suorittaminen vei kouluammuntojen osalta kuusi kuukautta. Varusmieskoulutuksen ensimmäisen kuukauden aikana alokkaille piti kouluttaa lataaminen ja varmistaminen, patruunan poistaminen, sormen koukistaminen, kiväärin suuntaaminen maaliin ja ampuminen paukkupatruunoilla. Oppitunneilla koulutettiin puolestaan ampumaopin alkeet. Tämän valmistavan koulutuksen lisäksi piti ampua vuoden 1918 ampumaohjelmiston ensimmäinen ammunta, jota voitiin pitää niin sanottuna totuttautumisammuntana.⁴⁹ Tämä totuttautumisammunta oli alun perin suunniteltu toteutettavaksi toisen kuukauden lopulla, mutta käsiaseiden tarkastajan kenraali Löfströmin esityksen mukaisesti kouluammuntojen aloittamista aikaistettiin kuukaudella. Löfström perusteli ensimmäisen palveluskuukauden aikana aloitettavia kouluammuntoja sillä, että useimmilla sotapalvelukseen astuvilla on jo kokemusta ampuma-aseiden käytöstä. Hän myös halusi, että jo muutaman viikon palveluksen jälkeen alokkaalla olisi kyky käyttää ja hoitaa kivääriään.⁵⁰

Alokaskoulutuksen toisen kuukauden aikana käskettiin suoritettavaksi vuoden 1918 ampumaohjelmiston toinen ammunta ja kolmannen kuukauden aikana suoritettavaksi tuli ohjelmiston kolmas ammunta. Valmistavana koulutuksena toisen kuukauden aikana koulutettiin lataaminen ja varmistaminen käyden, kun puolestaan kolmannen kuukauden aikana piti valmistavassa koulutuksessa siirtyä jo enemmän taistelunmukaisiin koulutuksiin. Sekä toisen että kol-

⁴⁷ Liite Ylipäällikön Esikuntapäällikön kirjeeseen n:o 2256, ei laatimispäivää, R-77/16, KA.

⁴⁸ Liite Ylipäällikön esikunnan Os Ia kiertokirjeeseen n:o 4025, 1.8.1919, R-77/16, KA.

⁴⁹ Liite Ylipäällikön Esikuntapäällikön kirjeeseen n:o 2256, ei laatimispäivää, R-77/16, KA.

⁵⁰ Käsiaseiden Tarkastajan kirje n:o 50.19.T.2, 31.3.1919, R-70/26, KA.

mannen kuukauden aikana koulutettiin oppitunneilla edelleen ampumaoppia sekä käyttäytymistä ampumaradalla.⁵¹

Kuuden kuukauden jälkeen palvelukseen astuivat uudet alokkaat, jolloin koulutuksen painopiste siirtyi heidän kouluttamiseen. Vanhemman ikäluokan ampumaopetusta kuitenkin jatkettiin edelleen tekemällä tähtäysharjoituksia mahdollisimman vaihteleviin maaleihin, sekä harjoittelemalla ampuma-asentoja suksilla. Kouluammuntoja ohjeistettiin ampumaan yksi ammunta kuukaudessa, mutta nyt ammunnan tuli tapahtua täydessä varustuksessa. Vaikka virallisia kenttäammuntoja ei ollut vielä otettu käyttöön, pyrittiin tällä varustuksen lisäämisellä vastaamaan paremmin taisteluammuntojen toteuttamiseen. Ammunnat maaten tuelta ja maaten ilman tukea piti suorittaa seitsemännen ja kahdeksannen palveluskuukauden aikana 150 metrin matkalta ja yhdeksännen ja kymmenennen palveluskuukauden aikana 300 metrin matkalta.⁵²

Vuonna 1919 heinä- ja elokuun aikana toteutettiin koulutustarkastuksia tarkastavan kenraalin virassa olleen kenraali Wilkaman johdolla. Näissä tarkastuksissa tarkastettiin ensimmäisten koulutusohjeiden toteutumista. Tarkastusten havaintoja hyödynnettiin seuraavia koulutusohjeita laadittaessa. Suoritetuissa tarkastuksissa huomattiin puutteita ase- ja ampumakoulutuksessa erityisesti ampuma-asennoissa, tähtäämisessä ja huonoista harjoituspatruunoista johtuen myös lataamisessa ja varmistamisessa. Lataamisen ja varmistamisen harjoittelua ampumaradalla käskettiin tehdä jatkossa kovilla ampumatarvikkeilla.⁵³ Ase- ja ampumakoulutuksen tuloksiin ei oltu oikeastaan miltään osin tyytyväisiä ja tämä näkyikin seuraavassa koulutusohjeessa valmistavan koulutuksen selkeästi tarkempana ohjeistuksena.

Siinä missä koulutusohjeissa oli aiemmin ohjeistettu ampumakoulutuksen antamista vain varusmieskoulutuksen kolmen ensimmäisen kuukauden aikana, koulutustarkastuksien jälkeen annettiin uudet koulutusohjeet neljännelle, viidennelle ja kuudennelle varusmiespalveluskuukaudelle. Koulutustarkastuksista johtuen koulutusohjeissa korostettiin aiempaa selkeämmin valmistavan koulutuksen merkitystä sekä kouluttajien koulutustaitoa. Näiden kuukausien aikana oppitunneilla kerrattiin ase- ja ampumakoulutuksesta aikaisemmin opetettua, eikä uusia koulutusaiheita enää käsketty. Neljännen kuukauden aikana piti ampua ampumakurssin neljäs ja viides ammunta, sekä valmistavana koulutuksena suorittaa tähtäämisharjoituksia eri asennoista, kerrata ampuma-asentoja ja harjaantua etäisyyksien arvioimisessa. Erityistä huomiota

⁵¹ Liite Ylipäällikön Esikuntapäällikön kirjeeseen n:o 2256, ei laatimispäivää, R-77/16, KA.

⁵² Sotaväen päällikön esikunnan liite kiertokirjeeseen Ia n:o 6200/650, 1.11.1919, R-70/40, KA.

⁵³ Ylipäällikön esikunnan Os Ia kirje n:o 5267/431, 6.9.1919, R-70/28, KA; 3. Divisioonan Os Ia kirje n:o 1417/3, 1.7.1919, R-70/28, KA; Erikoishuomioita ja lisämääräyksiä Div. käskyyn Ia n:o 1416/3, 26.6.1919, R-70/28, KA.

piti asettaa valmistavassa koulutuksessa tähtäysopetukseen ja ampumistekniikkaan niiden sotilaiden osalta, joilla nämä eivät olleet hallussa.⁵⁴ Viidennen ja kuudennen kuukauden aikana koulutuksen painopiste siirtyi taistelunmukaiseen koulutukseen. Ampumataitoa pidettiin kuitenkin yllä suorittamalla viidennen kuukauden aikana ampumakurssin harjoitukset numerot 6 ja 7 ja kuudennen kuukauden aikana suoritettiin ampumakurssin viimeinen ammunta numero 8.

2.3. Kenraali von Gerichin ampumaoppi ampumakoulutuksen kehittämisen pohjana

Kenraali Paul von Gerichin teos *Ampumaoppi*, joka oli ensimmäinen yksinomaan ampumakoulutusta käsittelevä teos, julkaistiin vuonna 1919. Von Gerich laati teoksen saksan-, ruotsin- ja venäjänkielisten teosten pohjalta, ja se käsitteli oppikirjamaisesti niin kolmen linjan kivääriä kuin ampumaoppia. Teos oli laadittu erityisesti kouluttavan henkilöstön käsikirjaksi, ja siitä näkökulmasta siinä käsiteltiin mm. kiväärinkäsittelyä, luodin käyttäytymistä, tulenvaiikutusta ja ampumaopetusta. Ampumaopissa käsiteltiin hyvin tarkasti ampumaopetukseen liittyviä asioita, ja sen avulla saatiin hyvin tuettua valmistavaa koulutusta. Tämän lisäksi siinä opetettiin suomalaisille tärkeän, armeijan käytössä olevan kolmen linjan kiväärin käsittelyyn liittyvät asiat, kun esimerkiksi Suomalaisessa sotilaskäsikirjassa puolestaan opetettiin saksalaisten kivääri 98:n perusteet. *Ampumaoppi* ilmestyi aluksi ruotsinkielisenä⁵⁵, mutta von Gerich käänsi sen myöhemmin suomenkielelle. Aikana, jolloin koulutusta ohjaavia ohjesääntöjä oli niukasti, teos otettiin tyytyväisenä vastaan. Puolustusvoimissa von Gerichin *Ampumaoppia* pidettiin hyvänä pohjana ampumakoulutuksen kehittämiseksi, sillä se oli Suomalaista sotilaskäsikirjaa ja muita julkaisuja ja ohjeita laajempi. *Ampumaoppi* ei palvellut ainoastaan sotavoimia, vaan teos huomioitiin myös suojeluskuntapiireissä. Yleisesti teosta pidettiin ansiokkaana, koska sillä oli pätevä lähdepohja. Suomenkielisen version viimeistelemättömyys sai tosin kritiikkiä osakseen.⁵⁶

Keväällä 1919 aloitettiin työ palvelusohjesäännön ja ampumaopin uudistamiseksi. Sotaministeriö asetti työtä varten 20.2.1919 komitean, jonka tehtäväksi annettiin tarkastaa käytössä ole-

⁵⁴ Liite Ylipäällikön esikunnan Os Ia kiertokirjeeseen n:o 4025, 1.8.1919, R-77/16, KA.

⁵⁵ Teos oli nimeltään *Skjutinstruktion*.

⁵⁶ L-t O-h: Sotilaan kirjasto, *Ampumaoppi*, Suomen sotilas, 1920, s. 55.

vat jalkaväen palvelusohjesääntö ja ampumaoppi⁵⁷. Komiteaan kuului aluksi vain neljä jäsentä ja sen puheenjohtajana aloitti everstiluutnantti Torsten Aminoff, joskin puheenjohtajaksi vaihtui von Gerich. Ohjesääntökomitean työmäärä oli suuri, ja työtä olivat tekemässä pääosin tehtäviin väliaikaisesti komennetut henkilöt.⁵⁸ Ohjesäännöt olivat ilmeisen odotettuja ja ohjesääntökomitean puheenjohtajana von Gerich olikin huolissaan siitä, että uusia virallisia ohjesääntöjä ei saatu julkaistua niin nopeasti kuin olisi ollut tarvetta komitean jäsenten muiden palvelustehtävien takia.⁵⁹

Von Gerich toimi ohjesääntökomitean puheenjohtajana Ampumaopin julkaisun aikaan. Se, että Ampumaoppi julkaistiin von Gerichin nimellä ohjesääntökomitean työn ollessa kesken, herätti ylipäällikön esikunnassa ihmetystä. Tarkoituksena oli julkaista teokset virallisten komiteoiden laatimina puolustuslaitoksen teoksina eikä yksittäisten henkilöiden julkaisuina.⁶⁰ Von Gerich oli kuitenkin jättänyt teoksensa painoon jo ennen nimitystään ohjesääntökomitean puheenjohtajaksi. Mikäli teos olisi haluttu julkaista ohjesääntökomitean toimesta, olisi se vaatinut huomattavasti enemmän aikaa, koska komitean olisi pitänyt tarkistaa teoksen sisältö.⁶¹

Ohjesääntökomitean työtä hämmensi lisäksi se, että ylipäällikön esikunta asetti puoli vuotta sen asettamisen jälkeen elokuussa vuonna 1919 kenraali Löfströmin johtoon komitean ampumaohjesäännön laatimista varten. Löfströmin komitean tehtävänä oli tarkistaa olemassa olevat ampumaohjelmistot ja laatia uudet ampumaohjelmistoehdotukset.⁶² Työn pohjana käytettiin von Gerichin Ampumaoppia⁶³. Löfström oli siis käsketty tehtävään, joka kuului virallisen ohjesääntökomitean vastuulle. Von Gerich näki tämän ampumaohjesäännön valmistelua haittaavana tekijänä ja resursseiden tuhlaamisena. Tästä syystä hän esitti ylipäällikölle, että Löfströmin komitea tekisi yhteistyötä ohjesääntökomitean kanssa, koska ohjesääntökomitean tehtävä on vastata nimenomaan kaikista ohjesäännöistä.⁶⁴

Vuoden 1919 syyskuussa sotaväen päällikön päiväkäskyssä numero 64⁶⁵ käskettiin, että ennen virallisen ampumaohjelmiston valmistumista on miehistön ja upseerien koulutuksessa käytettävä apuna kenraali von Gerichin laatimaa Ampumaoppia. Upseerien tuli perehtyä koko

⁵⁷ Sotaministeriö, 272.19.K.2, 20.2.1919, R-633/11, KA.

⁵⁸ Tarkastuskenraalin kirje n:o 21, 3.9.1919, R-633/11, KA.

⁵⁹ Sama.

⁶⁰ Ylipäällikön esikunnan kirje, Os I a n:o 976/317, 8.8.1919, R-633/11, KA.

⁶¹ Tarkastuskenraalin kirje n:o 13, salainen, 12.8.1919, R-633/11, KA.

⁶² Ylipäällikön esikunnan kirje n:o 109, 2.9.1919, R-633/11, KA; Ylipäällikön esikunnan kirje n:o 5304, 27.8.1919, R-633/11, KA.

⁶³ Ylipäällikön esikunnan kirje n:o 5304, 27.8.1919, R-633/11, KA.

⁶⁴ Von Gerichin kirje n:o 22, R-633/11, KA.

⁶⁵ Myöhemmin S.P.P n:o 64/19.

kirjaan, mutta miehistölle ja alipäällystölle riitti alkuun vain osan omaksuminen.⁶⁶ Vaikka Ampumaopin liitteisiin sisältyi myös ampumaohjelmistotaulukot kouluammuntojen suorittamiseksi, julkaistuissa koulutusohjeissa ei käsketty missään vaiheessa suorittaa ammuntoja niiden mukaisesti, vaan ampumakoulutusta jatkettiin edelleen vuoden 1918 ampumaohjelmiston mukaisesti. Ampumaoppia hyödynnettiin täten erityisesti valmistavassa koulutuksessa. Todennäköisenä syynä tälle voidaan pitää käynnissä olevaa uuden ampumakurssin valmistelutyötä, mistä syystä ampumakursseja ei haluttu kesken valmistelun muuttaa. Vaikka von Gerichin ampumakurssit (liite 1) eivät olleet suoranaisesti käytössä koulutuksessa missään vaiheessa, on niiden merkitys ampumakurssien kehityksessä kuitenkin kiistaton.

Ohjesääntökomitea sai jalkaväen harjoitusohjesääntöä koskevan työnsä valmiiksi varsin pian lokakuussa 1919. Ampumaohjesäännön osalta tarkoituksena oli ilmeisesti tuossa vaiheessa ainoastaan korjata von Gerichin Ampumaoppia joukko-osastoista komennetuista upseereista muodostetun komitean muutosehdotusten mukaisesti eikä laatia kokonaan uutta ampumakursseja. Tavoitteena oli, että työ valmistuisi marraskuun 1919 kuluessa.⁶⁷

2.4. Vuoden 1919 kouluammuntaohjelma

Vuoden 1919 aikana oli joukko-osastoille saatu jaettua pääosin määrävahvuuden mukainen aseistus, joka tosin oli edelleen paikoin huonossa kunnossa⁶⁸. Tarkastavan kenraalin tehtävään nimitetyn kenraali Löfströmin⁶⁹ tehtäväksi tuli vuonna 1919 tarkastaa kaikkien joukko-osastojen kiväärit, jotta kaikki huonokuntoiset kiväärit tulisivat poistettua.⁷⁰ Tarkastusten yhteydessä tehtiin myös yleisempiä havaintoja ampumakoulutukseen vaikuttavista tekijöistä, ja todettiin muun muassa, ettei harjoituskivääreitä ja -patruunoita ollut jakaa tarpeeksi joukko-osastoille. Myöskään sopivia pistimiä ei ollut kaikkiin kivääreihin, mikä oli merkittävää myös kouluammuntojen kannalta, koska kouluammunnat tuli suorittaa pistin kiinnitettynä.⁷¹

Vuoden 1918 ampumaohjelmisto oli käytössä vain noin vuoden, marraskuuhun 1919 saakka, jolloin sotaväen päällikön päiväkäskyssä numero 73⁷² julkaistiin liite ampumaopetuksesta ja ampumisesta jalkaväkeä varten. Päiväkäsky julkaistiin 14.11.1919, vain reilu kuukausi sen

⁶⁶ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 64, 25.9.1919, R-73/11, KA.

⁶⁷ Tarkastuskenraali kirje n:o 32, 3.10.1919, R-633/11, KA.

⁶⁸ Sotaministeriön kirje n:o 927.19.T.2., 29.10.1919, R-70/23, KA.

⁶⁹ Käsiaseseiden tarkastajan virka yhdistettiin ampumataitoa tarkastavan kenraalin virkaan.

⁷⁰ Ylipäällikön esikuntapäällikön kirje n:o 2154, 8.4.1919, R-70/18, KA.

⁷¹ Ylipäällikön esikuntaan Os Ia saapunut kirje n:o 2399, 23.4.1919, R-70/28, KA.

⁷² Myöhemmin vuoden 1919 ampumaohjelmisto tai S.P.P n:o 73/19.

jälkeen kun ampumakoulutusta oli käsketty annettavaksi von Gerichin Ampumaoppia noudat-
taen. Päiväkäskyssä todettiin kuitenkin, että sen mukaisia uusia ampumavaatimuksia oli nou-
datettava vasta sitten kun edellisen, vuoden 1918 ampumakurssin, ampumavaatimukset oli
täytetty sekä patruunankulutus mahdollisti uuteen ohjelmistoon siirtymisen.⁷³

Aiemmin käytössä olleeseen vuoden 1918 ampumaohjelmistoon verrattuna vuoden 1919 am-
pumaohjelmisto sisälsi taulukkovaatimusten lisäksi myös lyhyen koulutuksellisen osion. Päi-
väkäskyssä korostettiin erityisesti valmistavaa koulutusta, vaikka uusi jalkaväelle suunnattu
ampumaohjelmisto toi muutoksia myös itse kouluammuntoihin. Ampumakoulutuksen osalta
käskyssä käskettiin kiinnittää huomiota oikeaan opettamiseen ja painotettiin upseerien vastuu-
ta miehistön ampumaopetuksessa. Valmistavassa koulutuksessa haluttiin painottaa koulutuk-
sen havainnollisuutta, koska sen koettiin olevan merkittävä tekijä koulutettavien mielenkiin-
non heräämisessä ampumakoulutusta kohtaan. Koulutuksen havainnollisuuden lisäksi halut-
tiin painottaa rauhallisen laukaisemisen kouluttamista, koska sen nähtiin olevan yksi keskei-
nen tekijä hyvien ampumatulosten saavuttamisessa. Koska koulutettavilta ei nähty puuttuvan
tahtoa vaan taitoa, korostettiin kouluttajille, että hyviä tuloksia saadaan aikaiseksi ennemmin
innostavalla ja rauhoittavalla koulutusotteella kuin torumalla ja pilkkaamalla.⁷⁴

Kouluammuntojen rakennetta kehitettiin vuoden 1919 ampumaohjelmistossa aiempaan verrat-
tuna. Kouluammunnat jaoteltiin nyt alku- ja pääharjoituksiin, samaan tapaan kuin von Ge-
richin Ampumaopissa, joskin von Gerich käytti pääharjoituksista nimitystä varsinaiset harjoi-
tukset. Tämä ammuntojen jaottelu alku- ja pääharjoituksiin oli merkittävä muutos, koska nyt
alkuharjoituksille ei asetettu tulostavoitteita, vaan tulokset tarkastettiin vasta pääharjoituksis-
sa.

Alkuharjoitukset (kuva 2) sisälsivät neljä ammuntaa, joissa 100–300 askeleen välimatkalta
ammuttiin joko rengastauluun tai päärengastauluun. Ammunnoista yksi ammuttiin istualta
tuelta ja loput kolme joko makuulta tuen kanssa tai ilman tukea. Alkuharjoituksissa ammuttiin
kolme patruunaa yhtä harjoitusta kohden, eli yhteensä alkuharjoituksien suorittaminen vei
yhdeltä varusmieheltä 12 patruunaa.

⁷³ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 73, 14.11.1919, Sotaväen päällikkö, päiväkäskyt 1919, KA.

⁷⁴ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 73, LIITE 1, 14.11.1919, Sotaväen päällikkö, päiväkäskyt 1919, KA.

N:o	Välimatka askelissa	Tähtäin	Maalitaulu ja tähtäyspiste	Ampuma-asento	Aika	Patruunien luku
1	100	4	Rengastaulu Musta rengas valkoisella pohjalla	Istualta tuelta	Määräämätön	3
2	200	4	Päärengastaulu Musta omena (15cm läpimitta)	Makuulta tuelta	Määräämätön	3
3	200	4	Rengastaulu. Kuten edellä N:o 1	Makuulta ilman tukea	Määräämätön	3
4	300	4	Päärengastaulu. Kuten edellä N:o 2	Makuulta tuelta	Määräämätön	3

Kuva 2. Sotaväen päällikön päiväkäskyn n:o 73/19 alkuharjoitukset.

N:o	Välimatka askelissa	Tähtäin	Maali	Ampuma-asento	Patruun. lukumäärä	Aika	Vaadittavien sattumien lukumäärä	
							Hyvältä ampujalta	Erinom. ampujalta
1	300	4	Päärengastaulu	Makuulta, ilman tukea	4	Jokainen laukaus 10 sekunnissa	Jokainen laukaus vähintään 3 tai yhteensä 15 rengasta. Ei yhtään alle 1	Jokainen laukaus vähintään 5 tai yhteensä 23 rengasta. Ei yhtään alle 2
2	200	4	Rengastaulu	Seisoalta	3	Määräämätön	Jokainen laukaus vähintään 3 tai yhteensä 12 rengasta. Ei yhtään alle 1	Jokainen laukaus vähintään 5 tai yhteensä 18 rengasta. Ei yhtään alle 2
3	400	4	Päärengastaulu	Makuulta, tuelta	5	Jokainen laukaus 10 sekunnissa	5 sattumaa, 15 rengasta	5 sattumaa 20 rengasta
4	600	6	600 ask. taulu	Makuulta, ilman tukea	5	1 minuutti	4 sattumaa, 6 pistettä	5 sattumaa, 8 pistettä
5	400	4	Polvimaali, jota näytetään 5 sek. kerrallaan	Makuulta, ilman tukea	5	Jokainen laukaus 6 sekunnissa	2 sattumaa	3 sattumaa
6	300	4	Polvimaali ja rintamaali, joita kumpaakin näytetään 30 sekuntia	Makuulta, ilman tukea	6	1 patruuna kiväärissä. Ensimmäiseen maaliin ammutaan 3 laukausta 30 sekunnissa, jonka jälkeen toiseen maaliin ammutaan 30 sek.	Vähintään 1 sattuma kumpaankin maaliin	4 sattumaa yhteensä kumpaankin maaliin

Kuva 3. Sotaväen päällikön päiväkäskyn n:o 73/19 pääharjoitukset.

Pääharjoituksissa (kuva 3) oli puolestaan kuusi ammuntaa, jotka ammuttiin 200–600 askeleen matkalta. Harjoitusten ampuma-asennot vastasivat alkuharjoitusten ampuma-asentoja sillä erolla, että alkuharjoitusten istualta tuelta ampumisen sijaan pääharjoituksissa ammuttiin seisoaltaan. Myös käytettävissä maaleissa oli vaihtelua alkuharjoituksia enemmän, sillä nyt maa-

leina käytettiin päärengastaulun ja rengastaulun lisäksi myös 600 askeleen taulua, polvimaalia ja rintamaalia. Pääharjoitusten ammuntojen ampuma-aika oli rajoitettu yhtä harjoitusta lukuun ottamatta. Ammunnoissa ammuttava patruunamäärä vaihteli kolmesta kuuteen patruunaan harjoitusta kohti, jolloin pääharjoituksiin kului 28 patruunaa varusmiestä kohti.

Kouluammuntojen alkua- ja pääharjoitusten muodostamien kokonaisammuntojen määrä oli täten kymmenen ammuntaa, mikä merkitsi kahden ammunnan lisäystä edelliseen ohjelmaan verrattuna, vaikka uudesta ohjelmasta oli jätetty polviammunta pois. Ammuntojen määrän kasvamisen syynä oli se, että uudessa ohjelmassa ammuttiin useampia samantyyllisiä ammuntoja, joista osaa koskivat lisävaatimukset, kuten aikarajoitukset tai maalin näkymisen rajoitteet. Lisäksi ampumamatkoja pidennettiin kauttaaltaan, joskin on huomattava, että nyt ammuttava etäisyys ilmoitettiin metrien sijasta askelissa von Gerichin Ampumaopin tapaan. Tästä syystä ohjelma ei ole ampumaetäisyyden osalta täysin vertailukelpoinen aiempaan ampumaohjelmistoon, jossa käytettiin askelien sijaan metrijärjestelmää.

Von Gerichin Ampumaopin suuri merkitys vuoden 1919 ampumaohjelmiston taustavaikuttajana näkyy selvästi verrattaessa uutta ampumaohjelmistoa Ampumaoppiin. Alkuharjoitusten patruunamääriä laskettiin Ampumaoppiin verrattuna jokaisessa amunnassa yhdellä, eli aiemman neljän laukauksen sijasta jokaisessa alkuharjoituksessa ammuttiin vain kolme patruunaa. Myös ampuma-asentoihin tuli pientä muutosta, sillä siinä missä alkuharjoitusten ensimmäinen ammunta olisi ammuttu von Gerichin kouluammunnoissa makuulta tuelta, ammuttiin se uudessa ohjelmassa istualtaan tuelta. Myös käytössä olleen vuoden 1918 ampumaohjelmiston kouluammuntojen ensimmäinen ammunta ammuttiin istualtaan tuelta, mikä osoittaa, että vallitsevaa käytäntöä ei haluttu muuttaa. Voidaan katsoa että von Gerichin varsinaisista harjoituksista jätettiin pois harjoitus numero 5, koska uusissa pääharjoituksissa ei ollut enää yhtään ammuntaa, jossa ammutaan yli 600 askeleen. Uuteen ohjelmaan ei sisällynyt myöskään ammuntaa, jossa ampuma-asento vaihtuisi kesken ammunnan. Hyvän ja erinomaisen ampujan vaatimuksia täsmennettiin siten, että ne vastasivat saksalaisten vaatimuksia 1. ja 2. ampujaluokalle⁷⁵.

Vuoden 1919 kouluammuntaohjelmassa säilytettiin amuntoihin käytettävä kokonaispatruunamäärä samana kuin sitä edeltäneessä vuoden 1918 kouluammuntaohjelmistossa. Kouluammuntojen suorittaminen vei yhdeltä sotilalta täten edelleen 40 patruunaa. Von Gerichin mukainen kouluammuntakurssi olisi puolestaan toteutuessaan vienyt 49 patruunaa sotilasta

⁷⁵ Wiipurin rykmentin 1 Pataljoonan esikunnan kirje n:o 968/4105, 28.11.1919, R-76/9, KA.

kohden. Kouluammuntojen patruunankulutus haluttiin siis selvästi pitää muuttumattomana vuoden 1918 tasolla.

Marraskuussa vuonna 1919 julkaistiin koulutusohje alokkaiden kouluttamista varten. Siinä todettiin yhä, että ampumaopetuksen ohjeena on pidettävä von Gerichin Ampumaoppia, aivan kuten ampumaohjelmiston valmistelua odoteltaessa annetussa S.P.P. n:o 64/19 oli jo käsketty.⁷⁶ Koulutusohje julkaistiin ennen vuoden 1919 ampumaohjelmiston julkaisua, joten uuden ohjelman tuomat muutokset eivät vielä näkyneet siinä. Uusi koulutusohje ei tuonut koulutusaiheiden osalta merkittäviä muutoksia ase- ja ampumakoulutukseen. Ainoastaan valmistavan koulutuksen osalta koulutusohjeessa annettiin tarkempia ohjeita koulutuksen toteuttamisesta.

Koulutusohjeessa ohjeistettiin, että kouluammunnat toteutetaan varusmieskoulutuksen ensimmäisten kahden kuukauden osalta samalla tavalla kuin aikaisemmassakin koulutusohjeessa, yksi ammunta kuukaudessa. Kolmannesta kuukaudesta eteenpäin suoritettaviin kouluammuntoihin käskettiin muutoksia. Kolmannen kuukauden aikana piti uuden koulutusohjeen mukaan suorittaa kaksi ammuntaa, jotka olivat vuoden 1918 ampumaohjelmiston ammunnat numerot 3 ja 6, kun aikaisemmin suoritettavaksi oli käsketty vain ammunta numero 3. Tämä johtui siitä, että kolmannelta kuukaudelta oli siirretty taistelunmukainen ammunta neljännelle kuukaudelle, jolloin aikaa jäi suorittaa myös toinen kouluammunta. Neljännelle kuukaudelle käskettiin nyt myös taistelunmukaisen ammunnan lisäksi kouluammunta 300 metrin matkalta maaten, jota ei aikaisemmin ohjelmassa ollut.⁷⁷ Tämä ammunta ei perustunut voimassa olevaan kouluampumaohjelmistoon, vaan ammunalla haluttiin todennäköisesti valmistautua jo tulevan ampumaohjelmiston tuomiin muutoksiin erityisesti ampumaetäisyyden osalta. Vuoden 1920 koulutusohjeissa käskettiin toteuttaa kouluammunnat vuoden 1919 ampumaohjelmiston mukaisesti. Muuten ampumakoulutuksen piti perustua aikaisemmin annettuihin koulutusohjeisiin, eikä tarkempia ohjeita koulutuksen toteuttamisesta tai sisällöstä annettu.⁷⁸

Tarkastava kenraali Löfström teki ehdotuksen ampumakursseiksi tykistölle, ratsuväelle ja Jääkäriprikaadin pyöräilyosastolle ja pyysi niitä vahvistettavaksi S.P.P. n:o 73/19 liitteenä 2. Ehdotus ampumakursseiksi lähetettiin sotaväen päällikölle vahvistettavaksi vasta sen jälkeen, kun S.P.P. n:o 73/19 oli jo julkaistu.⁷⁹ Ampumakurssit tykistölle ratsuväelle ja pyöräilyosastolle julkaistiinkin vasta vuonna 1920 sotaväen päällikön päiväkäskyssä numero 3⁸⁰. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun kouluammuntaohjelmia julkaistiin erillisille joukoille, koska aikai-

⁷⁶ Ohjeita alokkaiden koulutusta varten, Liite kiertokirjeeseen Ia n:o 6200/630, 1.11.1919, R-70/25, KA.

⁷⁷ Sama.

⁷⁸ Ohjeita jalkaväen koulutusta varten huhti-, touko- ja kesäkuun aikana, 26.3.1920, R-70/42, KA.

⁷⁹ Tarkastavankenraalin kirje n:o 170, 29.12.1919, R-76/7, KA.

⁸⁰ Myöhemmin vuoden 1920 ampumaohjelmisto tai S.P.P n:o 3/20.

semmin oli ollut voimassa vain yksi ohjelma, joka oli laadittu erityisesti jalkaväen koulutusta varten. Tosin vuoden 1918 kouluammunnoissa oli ratsuväelle omat kevennetyt vaatimukset, mutta ei varsinaisesti omaa ohjelmaa.

Löfströmin esityksessä raskaan ja kenttätykistön sekä ratsuväen ja Jääkäriprikaadin polkupyöräosaston kivääriampumarjoitusten alkumarjoitukset sisälsivät neljä harjoitusta, joiden erot jalkaväen harjoituksiin koskivat käytettäviä ampumaetäisyyksiä ja osin patruunamääriä. Näissä aselajeille suunnatuissa alkumarjoituksissa ammuttava välimatka ilmoitettiin metreissä, eikä askelissa kuten jalkaväen ohjelmissa. Lisäksi ratsuväen ja polkupyöräosaston alkumarjoitusten ammunnoissa ammuttiin kolmen patruunan sijasta neljä patruunaa jokaisessa amunnassa.⁸¹

Pääharjoitukset olivat tykistön osalta Löfströmin esityksessä huomattavasti kevyemmät kuin jalkaväen pääharjoitukset, sillä tykistö ampui harjoituksista vain harjoitukset numero 2, 4 ja 6 eli vain kolme ammuntaa. Näiden lisäksi tykistölle käskettiin polviammunta, jota ei jalkaväellä ollut ohjelmassa ollenkaan. Ratsuväen ja polkupyöräosaston pääharjoitukset olivat samat kuin jalkaväen harjoitukset, mutta myös pääharjoitusten osalta välimatkan ilmoittamisessa siirryttiin metrijärjestelmään.⁸²

Lopullisessa vuoden 1920 ampumaohjelmistossa ratsuväen ja Jääkäriprikaadin pyöräilyosaston alku- ja pääharjoitukset hyväksyttiin Löfströmin esityksen mukaisesti. Raskaan- ja kenttätykistön osalta lopullinen julkaistu ohjelmisto erosi Löfströmin esityksestä, sillä alkumarjoituksiin jätettiin ainoastaan kaksi ensimmäistä harjoitusta ja kolmas alkumarjoitus siirrettiin pääharjoitukseksi. Pääharjoitusten lukumäärä pysyi kuitenkin esityksen mukaisena, sillä vastaavasti Löfströmin esittämistä pääharjoituksista poistettiin viimeinen harjoitus, jossa olisi ammuttu sekä polvi- että rintamaaliin.⁸³

Huomionarvoista on, että tykistölle, ratsuväelle ja polkupyöräosastolle suunnatuissa ohjelmissa maalitaulujen ohjeistamiseen oli kiinnitetty selkeästi enemmän huomiota kuin jalkaväen ohjelmistoissa. Ammunnoissa käytettiin edelleen pääosin rengastauluja, mutta aselajien osalta oli käsketty jalkaväkeä tarkemmin, mitkä renkaista tulee olla mustat ammuttaessa eri etäisyyksiltä.⁸⁴ Maalitaulujen muuttamisen ja yhtenäistämisen taustalla oli halu siirtyä käyttämään mahdollisimman samanlaisia maalitauluja Ampujainliiton alkuperäisen 300 metrin taulun kanssa. Lisäksi tavoitteena oli, että rengastaulun mustan pilkun suuruutta muuttamalla

⁸¹ Tarkastavankenraalin kirje n:o 170 liitteet, 29.12.1919, R-76/7, KA.

⁸² Sama.

⁸³ Liite Sotaväen päällikön päiväkäskyyn n:o 3, 1920, R-70/40, KA.

⁸⁴ Tarkastavankenraalin kirje n:o 170 liitteet, 29.12.1919, R-76/7, KA.

taulua voitaisiin käyttää lyhyemmälläkin matkoilla.⁸⁵ Koska suojeluskunnissa oli käytössä myös samanlainen taulupohja, nähtiin että taulu-uudistuksen myötä sotilaille oli myös parempi mahdollisuus kilpailla suojeluskuntalaisten kanssa.⁸⁶

Varusmiesten aseistus oli kiintiöity miesmäärävahvuuden mukaisesti. Sitä vastoin ampumakoulutuksessa käytettäviä patruunamääriä ei ollut tarkasti ohjeistettu ja kiintiöity ennen vuotta 1919. Tällöin otettiin vuoden lopulla käyttöön kiintiöt vuosittain jaettavista patruunamääristä eri aselajeille ja toimialoille sotaministeriön taisteluvälineosaston esityksen mukaisesti. Kyseisen osaston tehtävänä oli hallinnoida sotaväen ase- ja ampumatarvikkeita.

Patruunakiintiöt määriteltiin ase- ja ampumakoulutuksessa kiväärikohtaisiksi. Kovien patruunoiden osalta kiintiöksi määriteltiin jalkaväelle 150, ratsuväelle ja pioneereille 100, ja tykistölle ja muille joukoille 40 kappaletta patruunoita kivääriä kohden. Paukkupatruunoita oltiin puolestaan valmiita jakamaan jalkaväelle 50, ratsuväelle ja pioneerijoukoille 30 ja tykistölle ja muille joukoille 10 kappaletta kivääriä kohden. Samassa yhteydessä määritettiin patruunakiintiöt myös konekivääreille, pistooleille ja käsikranaateille.⁸⁷ Taisteluvälineosasto halusi kuitenkin jo vuoden 1920 aikana puolittaa esittämänsä paukkupatruunoiden määrän, koska paukkupatruunoissa käytettävä ruuti oli heikkolaatuista ja sopivia nalleja oli vaikea saada. Tähän paukkupatruunoiden jakomäärän puolittamiseen sotaväen päällikkö ei kuitenkaan suostunut, koska paukkupatruunoilla nähtiin olevan tärkeä merkitys ase- ja ampumakoulutuksessa. Ensimmäiset kiintiöiden edellyttämät paukkupatruunamäärät niin kivääriä kuin konekivääriä varten saatiin jaettua jalkaväkirykmenteille ja jääkäripataljoonille vuoden 1920 aikana.⁸⁸

2.5. Vuoden 1921 kouluammuntaohjelma

Vuoden 1921 sotaväen päällikön päiväkäskyssä numero 43⁸⁹ käskettiin uudistetut ampumaohjelmistot käyttöön. Julkaisun yhteydessä ilmoitettiin, että virallinen ampumaoppi oli työn alla, mutta työ vie aikaa, mistä syystä palvelukseen astuneiden sotilaiden koulutuksessa otettiin uudet ampumakurssit käyttöön. Uudistettu ampumaohjelmisto tuli olla joukko-osastoilla suoritettuna elokuun puoliväliin mennessä. Kahden ja puolen kuukauden suoritusaikaa pidettiin

⁸⁵ Tarkastavankenraalin kirje n:o 5/20, 23.1.1920, R-76/7, KA.

⁸⁶ Tarkastavankenraalin kirje n:o 26/20, 18.2.1920, R-76/7, KA.

⁸⁷ Sotaministeriön kirje n:o 1138.19.T.2, 3.12.1919, R-70/23, KA.

⁸⁸ Sotaministeriön kirje n:o 6297.20.T.R, R-70/39, KA; Sotaministeriön kirje n:o 5559.20.T.R, 7.10.1920, R-70/39, KA.

⁸⁹ Myöhemmin vuoden 1921 ampumaohjelmisto tai S.P.P n:o 43/21.

erittäin lyhyenä, ainakin jos haluttiin täyttää erinomaiselle ampujalle asetetut vaatimukset.⁹⁰ Vuoden 1921 ampumaohjelmisto ei ehtinyt olemaan käytössä kuin puoli vuotta, sillä uudet vahvistetut ampumakurssit käskettiin ottamaan käyttöön jo tammikuussa 1922.⁹¹

Vuoden 1921 ampumaohjelmistossa jatkettiin kouluammuntojen suhteen edellisessä ampumaohjelmistossa alkanutta aselajikohtaista erikoistumislinjaa. Tätä myös kehitettiin edelleen, sillä ampumaohjelmistossa asetettiin nyt erilaiset vaatimukset eri aselajien ja koulutushaarojen kouluammunnoille. Enää ei siis tarkoituksena ollut, että ammunnat toteutettaisiin kaikille joukoille saman läpiviennin mukaisesti, vaan ymmärrettiin, että eri aselajien ja koulutushaarojen ammunnoille tulee asettaa erilaisia vaatimuksia. Siihen, miten ampumarjoitukset jakautuivat uudessa ampumaohjelmistossa aselajien ja toimialojen kesken, vaikutti merkittävästi se, mitä aselajit itse ehdottivat ammunnoikseen. Ohjelmiston laadintavaiheessa ase- ja toimialoilta lähetettiin tarkasteltavaksi jalkaväen ohjelmistoksi laadittu luonnos, johon pohjautuen niiden tuli tehdä esityksensä oman aselajinsa tai toimialansa ammunnoiksi. Joukoilta saadut esitykset huomioitiin suoraan julkaistuissa ampumataulukoissa. Tämä osoittaa sen, että sotaväen esikunta tai ohjesääntökomitea ei pyrkinyt hakemaan ammuntoihin yhtenäistä linjaa joukkojen välille, vaan he luottivat joukkojen omaan näkemykseen ammuntojen tarpeellisuudesta.

Päiväkäskyssä S.P.P. n:o 43/21 käskettiin omat kouluammuntaohjelmistot jalkaväelle ja polkupyöräpataljoonille, ratsuväelle sekä tykistölle. Ratsuväki ja tykistö saivat omat alku- ja pääharjoituksensa, mutta myös muille aselajeille annettiin perusteet kouluammuntojen toteuttamiseksi jalkaväen ohjelmistoja hyödyntäen. Yhteistä kaikkien joukkojen kouluammunnoille oli se, että ammunnat oli jaettu yhä alku- ja pääharjoituksiin. Aselajien- ja koulutushaarojen ohjelmistojen pohjana käytettyjen jalkaväen ja polkupyöräpataljoonien kivääriampumarjoitusten ampumaohjelmiston alkuharjoitukset (kuva 4) sisälsivät yhteensä kahdeksan harjoitusta, joiden ampumamatkat vaihtelivat 50–300 metrin välillä. Puolet ohjelmiston mukaisista harjoituksista ammuttiin makuulta tuelta, minkä lisäksi ohjelmisto sisälsi myös yhden istualta tuelta, makuulta ilman tukea, polvelta ja seisoalta ammuttavat harjoitukset. Harjoituksissa ammuttiin kolme patruunaa kussakin.

Vuoden 1921 ampumaohjelmistossa alkuharjoitusten määrää lisättiin edeltäneestä ampumaohjelmistosta. Huomionarvoisena muutoksena aiempaan verrattuna oli uudistus, jonka myötä pataljoonan komentajalle annettiin määräysvalta alkuharjoitusten osalta siitä mitkä harjoitukset mikäkin joukko suorittaa. Tarkoituksena ei enää siis ollut, että joukko välttämättä ampuu kaikki ohjelmiston sisältämät harjoitukset. Pataljoonan komentajan harkintaa ohjaaviksi pe-

⁹⁰ Jääkäriprikaadin esikunta os Ia kirje n:o 2263/426/2, 21.7.1921, R-76/10, KA.

⁹¹ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43, 1.6.1921, Sotaväen päällikkö, päiväkäskyt, 1921–1922, KA.

rusteiksi päiväkäskyssä annettiin ainoastaan harjoitusmääräminiminä se, että jalkaväen ja polkupyöräpataljoonien on suoritettava vähintään viisi harjoitusta ja konekiväärikomppanioiden ja rannikkotyökistön vähintään kolme harjoitusta. Joidenkin joukkojen osalta päiväkäskyssä oli yhä nimetty suoritettavat alkuharjoitukset, sillä Teknillisten joukkojen esikuntien miehistöjen, Autopataljoonan, Kenttälennätinpataljoonan, Radiojoukkojen ja Pioneeripataljoonan tuli päiväkäskyn mukaan suorittaa jalkaväen ampumakurssin alkuharjoituksista harjoitukset numerot 1, 2, 4 ja 5. Myös ratsuväen ja kenttätökistön osalta pataljoonan komentajan harkintavaltaa oli rajattu, sillä päiväkäskyssä niille oli käsketty omat alkuharjoitukset. Nämä alkuharjoitukset tosin vastasivat jalkaväen alkuharjoitusten numeroita 1, 2 ja 4 sillä erotuksella, että ammunta numero 4 piti ampua ilman tukea (liite 2). Komppanian päällikön päätäntävaltaa lisättiin aiemmasta myös sen osalta, että hänelle annettiin päätäntävalta siitä, ketkä joutuvat tulosten perusteella uusimaan ammunnat ennen pääharjoituksiin siirtymistä.⁹²

N:o	Välimatka metreissä	Tähtäin	Maalitaulu ja tähtäyspiste	Ampuma-asento	Aika	Patruunien luku
1	50	300	10 renkainen taulu, renkaiden väli 5 sentm. 10 ja 9 mustat	Istualta tuelta	Määräämätön	3
2	100	300	Sama kuin edellä N:o 1	Makuulta tuelta	»	3
3	100	300	Päärengastaulu	Makuulta ilman tukea	»	3
4	150	300	Rengastaulu, 10, 9 ja 8 mustat	Makuulta tuelta	»	3
5	200	300	Päärengastaulu	Makuulta tuelta	»	3
6	300	300	Rengastaulu, 10 rengasta, renkaiden väli 5 sentm. 10, 9, 8, 7, 6 ja 5 mustat	Makuulta tuelta	»	3
7	100	300	Taulu sama kuin N:o 1	Polvelta	»	3
8	100	300	»	Seisoalta	»	3

Kuva 4. Jalkaväen ja polkupyöräpataljoonien kivääriampumaharjoitusten alkuharjoitukset, sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43/21.

⁹² Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43, 1.6.1921, Sotaväen päällikkö, päiväkäskyt, 1921–1922, KA.

N:o	Välimatka merteissä	Tähtäin	Maali	Ampuma-asento	Patr. luku	Aika	Vaadittavien sattumien lukumäärä	
							Hyvältä ampujalta	Erinom. ampujalta
1	200	300	Päärengastaulu. 10 rengasta, renkaitten väli 5cm	Makuulta ilman tukea	5	1 min.	Joka laukaus vähintään 3 tai yht. 20 rengasta ja ei yhtään alle 1	Joka laukaus vähintään 5 tai yht. 30 rengasta ja ei yhtään alle 2
2	150	300	Rengastaulu, 10 rengasta, renk. väli 5 cm. 10, 9 ja 8 mustat	Seisoalta	3	Määräämätön	Joka lauk. väh. 3, tai yht. 12 reng. ja ei yht. alle 1	Joka lauk. väh. 5, tai yht. 18 reng. ja ei yht. alle 2
3	150	300	Päärengastaulu	Polvelta	5	1 min. kaikki 5 lauk.	Joka lauk. väh. 3, tai yht. 20 reng. ja ei yht. alle 1	Joka lauk. väh. 4, tai yht. 25 reng. ja ei yht. alle 2
4	300	300	Rengastaulu kut. harj. N:o 2	Makuulta ilman tukea	5	1 minuutti	5 sattumaa, 15 rengasta	5 sattumaa, 20 rengasta
5	400	400	400 m. taulu	Makuulta ilman tukea	5	1 minuutti	4 sattumaa, 5 pistettä	5 sattumaa, 7 pistettä
6	300	300	Polvimaali, jota näyt. 6 sek. kerrallaan	Makuulta ilman tukea	5	Joka lauk. 6 sek:ssa	2 sattumaa	3 sattumaa
7	200	300	Polvi- ja rintamaali, jota kum. näyt. 30 sek.	Makuulta ilman tukea	6	1 patr. kiväärissä. Ensimmäinen maal. 3. lauk. 30 sek:ssa. Jonka jälk. toista maal. ammutaan 30 sek.	Vähintään 3 sattumaa yhteensä kumpaankin maaliin	Vähintään 4 sattumaa yhteensä kumpaankin maaliin

Kuva 5. Jalkaväen ja polkupyöräpataljoonien kivääriampumaharjoitusten pääharjoitukset, sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43/21.

Pääharjoituksissa (kuva 5) koulutuksen kannalta kenties merkittävin muutos oli se, että uutena ampuma-asentona mukaan tuli polviammunta. Muilta osin pääharjoitukset noudattelivat hyvin pitkälle samaa linjaa kuin vuoden 1919 ampumaohjelmiston pääharjoitukset. Pääharjoituksia oli yhteensä seitsemän ja niiden ampumamatka vaihteli 150–400 metrin välillä. Uudessa ampumaohjelmistossa jalkaväen pääharjoituksista oli kuitenkin aiempaan verrattuna poistunut viimeinenkin ammunta, joka ammuttiin makuulta tuen kanssa. Kaikki ammunnat ammuttiin täten ilman tukea, polvelta tai seisoalta.

Pääharjoitusten suorittamista oli ohjeistettu päiväkäskyssä tarkemmin niiden joukkojen osalta, joiden osalta myös alkuharjoitusten suorittamista oli käskyssä ohjeistettu. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että jalkaväen ja polkupyöräpataljoonien tavoitteena oli suorittaa koko ohjelmito. Konekiväärikomppanioiden miehistölle käskettiin puolestaan suoritettavaksi jalkaväen pääharjoituksista ammunnat numerot 1–4 ja Rannikkotykistölle suoritettavaksi tuli jalkaväen pääharjoituksista ammunnat numerot 1–4 ja 6. Teknillisten joukkojen esikuntien, Teknillisten joukko-osastojen esikuntien miehistön, Autopataljoonan, Kenttälennätinpataljoonan ja Radio-

joukkojen suoritettavaksi tulivat jalkaväen ampumakurssin pääharjoitukset numerot 1, 2, 4 ja 5. Pioneeripataljoonan oli suoritettava jalkaväen ampumakurssin pääharjoitukset numerot 1, 4, 5 ja 7. Nämä Teknillisten joukkojen ammunnat, jotka käskettiin päiväkäskyssä, olivat täysin samat, joita Teknillisten joukkojen esikunta oli esittänyt joukoilleen ammuttavaksi.⁹³

Vuoden 1920 ampumaohjelmiston tapaan ratsuväelle ja tykistölle julkaistiin omat kivääriampumaharjoitukset, mutta nyt ne julkaistiin ensimmäistä kertaa yhtä aikaa jalkaväen ohjelman kanssa (liite 2). Julkaistua vuoden 1921 ampumaohjelmistoa edeltänyt vuoden 1920 ratsuväen ampumaohjelmisto koettiin ratsuväessä niin laajaksi, että se pystyttiin käymään läpi vain hätiköiden. Tämän lisäksi ohjelmiston laajuuden nähtiin vaikuttavan haitallisesti muuhun koulutukseen. Tästä johtuen ampumaohjelmistoa haluttiinkin ensisijaisesti supistaa. Ampumaohjelmiston laadintavaiheessa Ratsuväkiprikaadin esikunta teki kaksi vuoden 1920 ampumaohjelmistoa supistavaa esitystä, jotka hyväksyttiin julkaistussa ampumaohjelmistossa sellaisenaan.⁹⁴ Käytännössä tämä merkitsi vuoden 1921 ampumaohjelmiston näkökulmasta sitä, että alkuharjoituksista jätettiin ammunta numero 4 pois, koska pääharjoitusten ammunta numero 3 nähtiin tätä ammuntaa täysin vastaavaksi. Pystyammunta, eli pääharjoitusten ammunta numero 2, jätettiin ohjelmasta kokonaan pois koska nähtiin, ettei pystyasennosta ampuminen vapaalta kädeltä voi tulla kysymykseen.⁹⁵ Raskaan- ja kenttätykistön kivääriampumaharjoitusten pääharjoitukset vastasivat muilta osin ratsuväen harjoituksia, mutta harjoitus numero 2 ammuttiin tykistössä edelleen pystyammuntana ja ratsuväen viimeistä pääharjoitusta ei tykistölle käsketty ammuttavaksi.

Taistelunmukaiset ampumaharjoitukset tulivat vuoden 1921 ampumaohjelmistossa ensimmäistä kertaa selkeästi osaksi ampumakursseja. Muun muassa von Gerichin Ampumaoppi sisälsi jo mieskohtaisia kenttäammuntoja, mutta nyt ne otettiin käyttöön myös puolustuslaitoksessa. Ampumaharjoitusten osaksi tuli täten alku- ja pääharjoitusten lisäksi mieskohtainen kenttäammunta. Nämä taistelunmukaiset ampumaharjoitukset olivat tarkoitettu jalkaväki-, polkupyörä- ja ratsuväkijoukoille, eikä niitä käsketty muille joukoille suoritettavaksi. Mieskohtaisilla kenttäammunnoilla pyrittiin valmistamaan sotilaita taistelunmukaiseen toimintaan, jotta he kykenevät toimimaan taistelutilanteessa osana isompaa osastoa. Tämä kenttäammuntojen tuleminen osaksi ampumakoulutusta osoittaa sen, että koulutuksesta tuli yhä tavoitteellisempaa. Ampumakoulutuksen ei haluttu tähtäävän pelkästään ampumakilpailuihin, vaan myös toimintaa taistelutilanteessa haluttiin harjaannuttaa.

⁹³ Teknillisten joukkojen esikunnan Os Ia kirje n:o 3169/903/21, 6.5.1921, R-76/10, KA.

⁹⁴ Ratsuväkiprikaadin esikunnan kirje n:o 869, 31.1.1921, R-76/10, KA.

⁹⁵ Ratsuväkiprikaadin esikunnan kirje n:o 1677, 4.3.1921, R-76/10, KA.

Aselaji- ja koulutushaarakohtaisuuden lisäksi yhtenä keskeisimpänä muutoksena vuoden 1921 ampumaohjelmistossa oli siirtyminen takaisin metrijärjestelmään, sillä ampumaetäisyyttä alettiin askeleiden sijasta mitata metreinä vuoden 1918 kouluammuntoja koskeneen ampumaohjelmiston tapaan. Metrijärjestelmä oli otettu käyttöön tykistön, ratsuväen ja polkupyöräosastojen osalta jo nyt ilmestynyttä ohjelmistoa edeltäneessä, vuoden 1920 ohjelmassa, mutta nyt metrijärjestelmä palautui myös jalkaväen ohjelmistoon.

Von Gerichin Ampumaopissa ampujat oli ensimmäistä kertaa jaettu ampumaluokkiin: mainioihin, hyviin ja heikkoihin ampujiin. Mainiot ampujat saivat Ampumaopin mukaan palkinnoksi rinnassa kannettavan ampumamerkin. Käytännössä kuitenkin vasta vuoden 1921 ampumaohjelmiston myötä otettiin käyttöön ampujien palkitsemisjärjestelmä. Ampujat, jotka täyttivät erinomaiselle ampujalle asetetut vaatimukset pääharjoituksissa, olivat oikeutettuja ampumamerkkiin. Ampumamerkki oli heraldinen merkki hyvästä ampumataidosta, ja sitä oli oikeus kantaa sekä palveluksessa että palveluksen päätyttyä. Ampumamerkin saavuttaneet sotilaat olivat tämän lisäksi myös oikeutettuja ottamaan osaa armeijan järjestämiin ampumakilpailuihin, joissa oli mahdollisuus kilpailla rahapalkinnoista. Mikäli ampuja oli saavuttanut yhtä ammuntaa lukuun ottamatta kaikista muista pääharjoituksista erinomaisen tuloksen, annettiin ampujalle mahdollisuus uusia tämä kyseinen ammunta.

Koska erinomaisen ampujan vaatimukset haluttiin pitää yhtenäisinä myös eri aselajien välillä, muille aselajeille käskettiin normaalin, kyseistä joukkoa koskevan ampumaohjelmiston suorittamisen lisäksi lisämääreitä ampumamerkin saavuttamiseksi. Ratsuväessä erinomaisen ampujan oli ammuttava ratsuväkeä koskevan ampumaohjelmiston lisäksi jalkaväen pääharjoituksista harjoitukset numerot 2 ja 3 erinomaisin tuloksin, jotta hän olisi ansainnut ampumamerkin. Tykistössä puolestaan erinomaisen ampujan oli suoritettava jalkaväen pääharjoituksista ammunta numero 3 ja ratsuväen pääharjoituksista harjoitus numero 5. Rannikkotykistössä erinomaisen ampujan oli sille käskettyjen ammuntojen lisäksi ammuttava jalkaväen pääharjoituksista ammunnat numerot 3 ja 7. Pioneeripataljoonan, Teknillisten joukkojen, Autopataljoonan, Kenttälennätinpataljoonan ja Radiojoukkojen omien ammuntojen jälkeen erinomaisen tuloksen saavuttaneiden ampujien piti lisäksi ampua kaikki loput jalkaväen pääharjoitusten ammunnat saavuttaakseen ampumamerkin.⁹⁶

Näillä ampumamerkin ansaitsemiseksi käsketyillä lisäammunnoilla haluttiin varmistua siitä, että kaikki, jotka ampumamerkin saavat, hallitsevat myös polvi- ja pystyammunnan makuuammunnan lisäksi. Erinomaisten ampujien osalta lisäammunnat nostivat myös patruunoiden

⁹⁶ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43, 1.6.1921, Sotaväen päällikkö, päiväkäskyt, 1921–1922, KA.

kulutusta, mutta erinomaisten ampujien lukumäärä oli hyvin alhainen, joten tällä ei voida katsoa olleen suurta vaikutusta patruunankulutukseen. Kovien patruunoiden osalta noudatettiin edelleen aiemmin määriteltyjä kiväärikohtaisia patruunakiintiöitä, joiden mukaisesti jalkaväellä oli käytössään 150, ratsuväellä ja pioneereilla 100 ja tykistöllä ja muilla joukoilla 40 kappaletta patruunoita kivääriä kohti.⁹⁷

Vuoden 1921 kivääriampumaohjelmiston mukaisten kouluammuntojen suorittaminen vei jalkaväen ja polkupyöräpataljoonien joukoissa palvelleelta varusmieheltä 49 patruunaa. Kouluammuntojen osalta kyseisissä joukoissa palvelleiden varusmiesten patruunankulutus lisääntyi siis uuden ohjelmiston myötä aiemmasta yhdeksällä patruunalla henkilöä kohden. Muilla aselajeilla ja koulutushaaroilla patruunankulutus väheni. Erityisen paljon uusi ampumaohjelmisto kevensi tykistön ja konekiväärimiehistön kiväärikoulutusta, sillä niiden osalta uuden ammun-
takurssin toteuttaminen vei enää ainoastaan 27 patruunaa sotilasta kohti. Ampumaohjelmisto siirsi täten patruunankulutuksen näkökulmasta kouluammuntojen painopistettä joukkojen kesken selkeästi jalkaväen ja polkupyöräpataljoonien ammuntojen suuntaan.

⁹⁷ Sotaministeriön kirje n:o 1138.19.T.2, 3.12.1919, R-70/23, KA.

Ampumaohjelmisto	Sotaväen päällikön päiväkäskey n:o 73 /19			Sotaväen päällikön päiväkäskey n:o 43/21			Erotus
	Alkuharjoitukset	Pääharjoitukset	YHTEENSÄ	Alkuharjoitukset	Pääharjoitukset	YHTEENSÄ	
Joukko							
Jalkaväki ja PPP:t	12	28	40	15	34	49	+ 9
Ratsuväki (S.P.P n:o 3/20)	12 (16)	28	40 (44)	9	26	35	-5 (-9)
Kenttätykistö (S.P.P n:o 3/20)	12	28 (19)	40 (31)	9	18	27	- 13 (-4)
Rannikkotykistö	12	28	40	9	18	27	-13
Konekivääri- komppaniat	12	28	40	9	18	27	-13
Pioneeripataljoonat	12	28	40	12	21	33	-7
Muut	12	28	40	12	18	30	-10

Kuva 6. Vuosien 1919 ja 1921 kouluammuntojen ampumaohjelmistojen patruunakulutuksen vertailu aselajien kesken.

Kivääriampumarjoituksia varten jaettava patruunamäärä oli niin pieni, että se riitti ainoastaan rauhan aikana kivääreillä varustettujen miesten ampumarjoituksiin. Tähän sotaväen päällikkö ei ollut tyytyväinen, sillä se merkisi, että esimerkiksi rauhanaikana pistooleilla varustetut sotilaat jäivät vallan ilman kivääriammuntoja. Tämä oli vastoin yleistä tahtotilaa. Tästä syystä sotaväen päällikkö piti tärkeänä, että joukko-osastot saisivat tilata patruunat henkilö- eikä kiväärivahvuuden mukaan.⁹⁸ Patruunoiden jakoperusteita muutettiin vuonna 1921, jolloin siirryttiin jakamaan patruunat henkilö vahvuuden mukaan.⁹⁹

⁹⁸ Sotaväen päällikön esikunnan Os Ia kirje n:o 1060/346, 28.2.1920, R-76/10, KA.

⁹⁹ Sotaministeriön kirje n:o 1046, 11.6.1921, R-76/10, KA.

2.6. Vuoden 1922 ampumakurssi

Vaikka vuoden 1921 ampumaohjelmistot ehtivät olemaan käytössä vain puoli vuotta ennen niiden uudistamista uudella ampumakurssilla, ehdittiin niiden toimivuudesta silti kerätä kokemuksia. Kokemuksia keräsi komitea, jonka tehtävänä oli tarkastella kivääriampumakurssien tarkoituksenmukaisuutta ja tehdä muutoksia kesäkuussa 1921 julkaistuihin ampumakurssihin. Komitean puheenjohtajana toimi kenraali Löfström, ja sen jäseniksi käskettiin upseeri jokaisesta divisioonasta, Jääkäri- ja Ratsuväkiprikaadista, Teknillisistä joukoista sekä Rannikkopuolustuksen edustaja. Komitean työskentelyn oli tarkoitus kestää muutamia päiviä.¹⁰⁰

Komitean asiakirjoja ja muistioita ei muilta osin ole lähteistä löytynyt, mutta Löfström on tehnyt käsin muutosmerkintöjä vuoden 1921 ohjelmistoon. Muutosmerkinnät vastaavat täysin vuoden 1922 ampumakursseja.¹⁰¹ On hyvin todennäköistä, että merkinnät perustuvat komitean työhön, koska aselajien näkemykset olivat vaikuttaneet ammuntojen toteutukseen aikaisemminkin hyvin paljon ja pohjana on käytetty nimenomaan vuoden 1921 ampumaohjelmistöjä.

Vuoden 1922 ampumakurssit käskettiin käyttöön sotaväen päällikön päiväkäskyssä numero 4 tammikuussa 1922¹⁰². Käskyn julkaisemisen aikaan vireillä oli asevelvollisuuslain muutos, jonka myötä lokakuusta lähtien uudeksi palvelusajaksi säädettiin yksi vuosi ja Ratsuväessä, Teknillisissä joukoissa ja Tykistössä palvelevien varusmiesten osalta 15 kuukautta. Aiemman, vuodesta 1919 voimassa olleen asevelvollisuuslain perusteella palvelusaika oli ollut puolitoista vuotta, joskin käytännössä lyhyempää palvelusaikaa oli toteutettu jo vuodesta 1920 lähtien.¹⁰³ Sotaväen esikunta piti uutta palvelusaikaa liian lyhyenä riittävän tehokkaan armeijan kouluttamiseen.¹⁰⁴ Palvelusajan lyhentäminen näkyi ensimmäisen kerran vuonna 1922 julkaistuissa ampumakursseissa. Palvelusajan lyhentämistä ja aselajien koulutuksen erikoistumista voidaan pitää suurimpina syinä sille, että kouluammunnat kokivat suuren ja nopean muutoksen.

Aiempiin ampumaohjelmistöihin verrattuna vuoden 1922 ampumakurssissa kouluammuntojen alkuharjoituksia oli selkeytetty. Alkuharjoituksiin (kuva 7) kuului kuusi ammuntaa. Ampumaetäisyydet pysyivät lähes muuttumattomina vaihdellen 50–300 metriin, mutta ampu-

¹⁰⁰ Rannikkopuolustuksen os III kirje n:o 1607/21/sal., 7.11.1921, R-76/10, KA; Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 79, 25.10.1921, Sotaväen päällikkö, päiväkäskyt, 1921–1922, KA.

¹⁰¹ Ammuntaa ja aseita koskevia kirjelmiä 1920–1922, R-76/60, KA.

¹⁰² Myöhemmin vuoden 1922 ampumakurssi tai S.P.P n:o 4/22.

¹⁰³ Sotaväen esikunnan kirje n:o 441, 21.11.1921, R-76/7, KA.

¹⁰⁴ Kronlund 1988, s. 233.

ma-assennoissa tapahtui muutosta. Uusissa alkuharjoituksissa ainoastaan ensimmäinen totutautumisammunta ammuttiin istualtaan tuelta ja tämän jälkeen seuraavat kolme ammuntaa pitivät sisällään kolme laukausta maaten tuelta ja kolme laukausta maaten ilman tukea. Kolmen ammunnan aikana maalitaulu ja ampuma-asennot pysyivät samanlaisina ja ainoastaan ampumamatka kasvoi. Näillä kolmella ammunalla pyrittiin vastaamaan alkuharjoituksille asetettuihin tavoitteisiin, joita olivat nuorten sotilaiden osumisvarmuuden kehittäminen ja pääharjoituksissa käytettäviin maalitauluihin ja etäisyyksiin tutustuttaminen. Lisäksi alkuharjoituksissa ammuttiin yksi ammunta polvelta ja yksi seisoalta ja välimatka näissä ammunnoissa pysyi samana. Edellisessä ampumaohjelmistossa pysty- ja polviammunta olivat olleet mukana niin alku- kuin pääharjoituksissa, mutta nyt ne jäivät pois pääharjoituksista. Myös maalitauluja yhtenäistettiin kenraali Löfströmin halun mukaisesti. Uusissa kouluammuntojen alkuharjoituksissa maalitauluina käytettiin ainoastaan 10 renkaista taulua, jossa numerot 5–8 olivat mustia.

N:o	Välimatka metreissä	Tähtäin	Maali	Ampuma-asento	Aika	Patruunien luku
1	50	300	10 renkainen taulu, renkaiden väli 5 cm. N:o 5, 6, 7 ja 8 mustat	Istualta tuelta	Määräämätön	3
2	100	300	Sama kuin edellä N:o 1	3 laukausta maaten tuelta ja 3 laukausta maaten ilman tukea	"	6
3	200	300	"	"	"	6
4	300	300	"	"	"	6
5	100	300	"	Polvelta	"	5
6	100	300	"	Seisoalta	"	5

Kuva 7. Sotaväen päällikön päiväkäskyn n:o 4/22 mukaiset alkuharjoitukset.

Myös uudet pääharjoitukset (kuva 8), jotka sisälsivät viisi ammuntaa, selkiytyivät alkuharjoitusten tapaan merkittävästi. Pääharjoitusten ensimmäiset ammunnat olivat selkeää jatkumoa alkuharjoituksille. Tämän osoittaa se, että siinä missä alkuharjoituksissa oli tuelta ampuminen vielä mukana, pääharjoitusten ensimmäiset ammunnat ammuttiin maaten ilman tukea. Myös pääharjoitusten kolme ensimmäistä ammuntaa toteutettiin samalla tavalla, ainoastaan ampumaetäisyys kasvoi amunnasta toiseen. Pääharjoitusten ammunnat numerot 4 ja 5 olivat mu-

kana jo edellisen ampumaohjelmiston pääharjoituksissa, mutta nyt amunnasta numero 4 oli poistettu aikaraja.

N:o	Välimatka merteissä	Tähtäin	Maali	Ampuma-asento	Patr. luku	Aika	Vaadittavien osumien lukumäärä	
							Hyvältä ampujalta	Erinom. ampujalta
1	100	300	10 renkainen taulu, renkaiden väli 5 cm. N:o 5, 6, 7 ja 8 mustat	Maaten ilman tukea	5	Määräämätön	Joka laukaus vähintään 4, tai yht. 25 pist., ja ei yhtään ohi	Joka laukaus vähintään 6, tai yht. 35 pist., ja ei yhtään ohi
2	200	300	"	"	5	"	Joka laukaus vähintään 4, tai yht. 25 pist., ja niistä korkeintaan 1 ohi.	Joka laukaus vähintään 5, tai yht. 30, ja ei yhtään ohi.
3	300	300	"	"	5	"	Yht. 20 pist., ja korkeintaan 1 ohi.	Yht. 25 pist., ja korkeintaan 1 ohi.
4	300	300	Polvimaali	"	5	"	3 osumaa.	4 osumaa.
5	200	300	Polvi ja rintamaali, joita kumpaakin näytetään 30 sek.	"	6	1 patr. kiväärissä, ensim. maal. am. 3 lauk. 30 sek:ssa, jonka jälk. toista maal. amm. 30 s.	Vähintään 3 osumaa yhteensä kumpaankin maaliin	Vähintään 4 osumaa yhteensä kumpaankin maaliin

Kuva 8. Sotaväen päällikön päiväkäskyn n:o 4/22 mukaiset pääharjoitukset.

Alku- ja pääharjoituksista näkyy se, että tavoitteena on ollut panostaa eri etäisyyksiltä ampumiseen ja rauhalliseen suoritustekniikkaan. Ammuntojen aikarajoitukset oli nyt pääosin poistettu, sillä ainoastaan viimeisessä pääharjoituksessa oli enää käytössä minuutin suoritus aika. On huomattava, että tämän viimeisen amunnan ampuivat ainoastaan jalkaväki ja polkupyöräpataljoonat. Edellisiin pääharjoituksiin verrattuna aikarajojen poistaminen oli merkittävä muutos, sillä edellisen ampumaohjelmiston mukaisissa pääharjoituksissa oli puolestaan vain yksi ammunta, joka ammuttiin ilman aikarajaa. Aikarajojen poistamiseen syynä oli todennäköisesti kenttäammuntojen mukaantulo amuntoihin.

Vuoden 1922 ampumakurssissa määriteltiin edellisen ampumaohjelmiston tapaan hyvin tarkoin se mitä amuntoja joukkojen tuli suorittaa. Sekä alku- että pääharjoitusten ensimmäiset harjoitukset olivat hyvin nousujohteisia, joten lähestulkoon kaikki joukot ampuivat nämä perusharjoitukset. Siinä missä jalkaväki ja polkupyöräpataljoonat suorittivat kaikki alku- ja pääharjoitukset, ratsuväeltä jätettiin pois alkuharjoituksista 300 metrin makuuammunta sekä polvi- ja pystyammunta. Patruunankulutus (kuva 9) osoittaa, että ammuntojen painopisteen siirtämistä jalkaväen ja polkupyöräpataljoonien suuntaan jatkettiin entisestään. Vastaavasti tuke-

vien aselajien ammuntojen määrää ja samalla patruunankulutusta pienennettiin, kuitenkin siten, että kaikki saivat perusampumakoulutuksen.

Vuoden 1922 ampumakurssi vei jalkaväen tai polkupyöräpataljoonien joukoissa palvelleelta varusmieheltä 57 patruunaa edellisen ohjelman 49 patruunan sijaan. Lisäystä korosti se, että merkittävä osa varusmiehistä palveli kyseisissä joukoissa. Sen sijaan niin sanotuista tukevista joukoista Kenttätykistön, Autopataljoonan ja Radiojoukkojen patruunankulutusta vähennettiin siten, että patruunamäärä jopa puoliintui vuoteen 1918 verrattuna.

Joukko	Suoritettavat alkuharjoitukset	Suoritettavat pääharjoitukset	Patr. alkuhar.	Patr. pääharj.	Patruunankulutus YHTEENSÄ	Erotus v.1921 ohj.
Jalkaväki ja P.P.P	1 - 6	1 - 5	31	26	57	+8
Konekiväärikomppaniat	1, 2, 3 ja 4*	1, 2, 3 ja 4**	21 (15)	20 (15)	41 (30)	+14 (+3)
Ratsuväki	1, 2 ja 3	1 - 5	15	26	41	+6
Kenttätykistö	1, 2, 3 ja 5	1, 2, 3 ja 4	20	20	20	- 7
Rannikotykistö	1, 2, 3 ja 6	1, 2 ja 4	20	15	35	+8
Autopataljoona ja Radiojoukot	1, 2 ja 3	1	15	5	20	-10
Kentälennätinpataljoona	1, 2 ja 3	1 ja 2	15	10	25	-5
Pioneeripataljoona	1, 2, 3 ja 6	1, 2 ja 3	20	15	35	+2

*Myöhemmin poistettu harjoitus n:o 4.

** Myöhemmin poistettu harjoitukset n:o 3 ja 4.

Kuva 9. Vuoden 1922 kouluammuntojen ampumakurssin mukaisten ammuntojen patruunankulutus aselajien ja toimialojen kesken sekä patruunankulutuksen vertailu vuoden 1921 kouluammuntoihin.

Ampumaohjelmiston kenttäammunnat muuttuivat siten, että siinä missä vuoden 1921 ampu-
maohjelmistossa oli eroteltu mieskohtaisen kenttäammunnan suorittavat joukot, vuoden 1922
ampumakurssissa tätä erottelua ei enää tehty vaan mieskohtaiset kenttäammunnat tulivat
kaikkien aselajien ja toimialojen suoritettavaksi. Aselajien ja toimialojen erilaisiin vaatimuk-
siin oli varauduttu sillä, että erilaisia mieskohtaisia kenttäammuntoja oli yhteensä 15 kappalet-
ta, joista jokaisen joukon piti valita yhteensä kaksi kenttäammuntaa suoritettavaksi.

Vuonna 1922 julkaistiin pysyvämpi koulutusohjelma jalkaväelle, jossa oli otettu huomioon
myös lyhennetty palvelusaika. Koulutusohjelma jalkaväelle piti sisällään muun muassa Jalka-
väkikomppanian ja Konekiväärikomppanian koulutusohjelmat sekä ohjeet korpraali ja aliup-

seerikurssien suorittamisesta. Koulutusohjelma ei tuonut jalkaväelle suuria muutoksia kouluammuntojen suorittamiseen, vaan edelleen käskettiin, että kouluammunnat tulee suorittaa kuuden kuukauden sisällä palvelukseen astumisesta. Lisäksi käskettiin, että mikäli kaikkia pääharjoituksia ei pystytty suorittamaan kuudenteen palveluskuukauteen mennessä, oli ne oltava suoritettuna viimeistään yhdeksänteen palveluskuukauteen mennessä. Konekivääri-komppanioille määriteltiin kivääriammuntojen osalta suoritusajat siten, että alkuharjoitukset oli oltava suoritettuna palvelukseen astumisesta neljän kuukauden ja pääharjoitukset kuuden kuukauden sisällä. Valmistavan koulutuksen osalta käskettiin tarkemmin koulutettavat aiheet, erityisesti oppituntien osalta. Aikaisemmin oppitunneilla käskettiin kouluttaa ainoastaan ampumakoulutuksen alkeet, mutta nyt aiheet lueteltiin yksityiskohtaisemmin koulutusohjeessa. Koulutettavat aiheet perustuivat v. Gerichin Ampumaoppiin.¹⁰⁵

2.7. Vuoden 1923 ampumaohjesääntö

Suomalainen sotilaskäsikirja ja von Gerichin Ampumaoppi olivat aina kulloinkin julkaistavan ampumaohjelmiston taustalla koulutuksen tukena aina vuoteen 1923 saakka. Vuonna 1923 julkaistiin itsenäisen Suomen ensimmäinen virallinen Ampumaohjesääntö. Ampumaohjesääntö oli tavoitteena julkaista jo aikaisemmin. Vuonna 1921 oli käynnissä ampumaopin teoreettisen osuuden laatimistyö, mutta työ jätettiin kesken. Keväällä 1921 Löfström totesi kirjeessään ohjesääntökomitean puheenjohtajalle, että hän katsoi lopettaneensa ampumaopin teoreettisen osan käsittelyn. Samalla Löfström esitti, että osa keskeneräisestä työstä eli ampumakirjat, pöytäkirjat, maalitaulut ja merkinannot ja ampumaradan järjestyksen luvut määrättäisiin jonkun muun laadittaviksi, koska työ vaatisi muuten liian pitkän ajan ennen kuin valmistuisi. Löfströmin tavoitteena oli, että kirja ilmestyisi painoksena ennen vuoden 1921 kesää.¹⁰⁶ Yksi syy ampumaohjesäännön laatimistyön keskeneräiseksi jättämiselle oli se, ettei ampumakurssien julkaisua haluttu viivyttää.¹⁰⁷

Aikaisemmat Ampumaohjesääntöä vastaavat teokset olivat perustuneet lähtökohdiltaan muiden maiden tarpeisiin, mutta Ampumaohjesääntö oli tuotettu suomalaista ampumakoulutusta varten. Tämä käy ilmi jo Ampumaohjesäännön johdannosta, jossa todettiin, että ”maailmansodan kokemuksiin perustuva kevyiden konekiväärien käytäntöön ottaminen ja siirtyminen

¹⁰⁵ *Kouluutusohjelma jalkaväelle*, laadittuna huomioonottamalla uuden asevelvollisuuslain voimaantulon, Sotaväen Esikunta, Helsinki, 1922.

¹⁰⁶ Sotaväen esikunnan tarkastavan kenraalin kirje n:o 4/21, 29.1.1921, R-76/7, KA.

¹⁰⁷ Sama.

ryhmätaktiikkaan tekevät sotilaan tarkkuusammunnan kehittämisen, varsinkin lyhyemmällä etäisyyksillä, entistä tärkeämmäksi. Meidän metsäinen ja epätasainen maastomme lisäävät myöskin tarkkojen laukausten tärkeyttä keskipitkillä ja lyhyillä matkoilla. Nämä näkökohdat on otettu huomioon tätä ampumaohjesääntöä laadittaessa”.¹⁰⁸

Ampumaohjesääntö antoi perusteet ampumaoppiin, ampumakoulutukseen ja etäisyyden mittaamiseen. Von Gerichin Ampumaoppiin verrattuna Ampumaohjesäännöstä oli jätetty pois kiväärikohtainen opetus, mutta muuten rakenne oli teoksissa hyvin samantyylinen. Uusi Ampumaohjesääntö oli kuitenkin huomattavasti Ampumaoppia selkeämpi. Vaikka asiasisältö ei juuri muuttunut uuden ohjesäännön myötä, niin ulkoasuun ja luettavuuteen oli panostettu silti merkittävästi. Ampumaohjesääntö ei pitänyt sisällään uusia ampumaohjelmistoja, vaan kouluammuntojen suorittamista jatkettiin edelleen vuoden 1922 kouluammuntakurssin mukaisesti.

Vuonna 1923 saavutettiin kivääriampumakoulutuksen osalta ensi kertaa tilanne, jossa itsenäisellä puolustuslaitoksella oli ensimmäistä kertaa omat koulutusohjeet. Ampumaohjesäännössä määritettiin perusteet ampumakoulutukselle ja kouluammunnat suoritettiin vuoden 1922 ampumaohjelmiston mukaisesti.

¹⁰⁸ *Ampumaohjesääntö* (A.O), Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, Helsinki, 1923, s. 9.

3. KIVÄÄRIAMPUMAKOULUTUKSEN MUUTOKSEN VUODET

3.1. Pienoiskivääriammunnat osaksi kouluammuntoja

1920-luvun puolivälissä alettiin valmistella pienoiskivääriammuntojen lisäämistä osaksi kivääriammuntakursseja. Uudistuksen taustalla oli jalkaväen tarkastaja kenraali Löfströmin pitkään jatkunut henkilökohtainen halu saada pienoiskiväärit sotaväen käyttöön, jotta kiväärinpatruunoita saataisiin säästettyä ampumakoulutuksen tasoa vaarantamatta. Toisena tavoitteena oli lisätä varusmiesten ampumarjoitusten määrää siitä, mihin sotilaskivääreillä oli ollut mahdollisuus. Tavoitteena oli pienoiskiväärien avulla lisätä ampumakertoja siten, että välttäisiin suurilta taloudellisilta panostuksilta.¹⁰⁹

Pienoiskivääriammuntojen toteutuksesta oli saatu havaintoja myös ulkomailta, sillä esimerkiksi Englannissa oli käytössä hyvin vastaavanlaiset pienoiskivääriammunnat kuin mitä Suomessa oltiin ottamassa käyttöön. Englantiin tehtiin ensimmäinen tutustumismatka jo vuonna 1919, jonka aikana tehtiin havaintoja muun muassa ampumakoulutuksen järjestelyistä. Pienoiskivääriammuntojen osalta todettiin jo tuolloin, ettei niiden järjestäminen Suomen armeijassa tuottaisi vaikeuksia ja niiden avulla olisi ampumakoulutusta mahdollisuus kehittää huomattavasti.¹¹⁰

Pienoiskiväärinkoulutuksen lisääminen kouluammuntoihin edellytti ampumaohjelmistojen päivittämistä, sillä tähän asti ampumaohjelmistojen mukaiset ammunnat oli toteutettu sotilaskiväärillä. Ampumakurssin uudelleenjärjestämistä ryhtyi valmistelemaan sotaväen päällikön syyskuussa 1925 asettama komitea, puheenjohtajanaan eversti Sarlin¹¹¹. Sarlinin johtaman komitean toimesta ei uusittu kuin kivääriampumakurssit, koska komitean mielestä he eivät olleet riittävän päteviä laajempaan työhön.¹¹²

Sarlinin johtamalla komitealla oli käytössään joukko-osastoilta saadut lausunnot, jotka koskivat vuoden 1925 aikana joukko-osastoille jaettua kivääriampumakurssin uudelleenjärjestelyehdotusta.¹¹³ Vaikka itse vuoden 1925 kivääriampumakurssiehdotusta ei ole käytetyistä lähteistä löydettävissä, annetuista lausunnoista kuitenkin ilmenee, että tuolloin ennen Sarlinin komitean asettamista valmisteltua kivääriampumakurssin uudistamista ei oltu tehty pienoiski-

¹⁰⁹ Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 36/J.t/27, 10.2.1927, SArk-2128/2, KA.

¹¹⁰ Uudenmaan rykmentin Esikunnan kirje n:o 152, 6.1.1920, R-70/40, KA.

¹¹¹ Yleisesikunnan os. 4:n kirje n:o 592/X/25, 16.9.1925, R-76/37, KA.

¹¹² Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 36/J.t/27, 10.2.1927, SArk-2128/2; Teknillisten joukkojen esikunnan kirje n:o 1496/82/6, 24.2.1926, R-76/37, KA.

¹¹³ Yleisesikunnan os.4:n kirje n:o 592/X/25, 16.9.1925, R-76/37, KA.

vääriammuntoja huomioiden, vaan pelkästään sotilaskivääriammuntoja varten. Pienoiskivääriammuntojen mukaantulo koulutukseen muutti ammuntojen toteutusta merkittävästi, joten Sarlinin komitea ei näistä lausunnoista juuri hyötynyt. Huomioitava asia on kuitenkin se, että lausuntoa pyydettiin myös Suojeluskunnan yliesikunnalta. Yliesikunnan ampumatoimintaupseeri ehdottikin tässä yhteydessä myös armeijan käyttöön pienoiskivääreitä, koska niistä oli Suojeluskunnassa hyviä kokemuksia.¹¹⁴ Tällä on varmasti osaltaan ollut vaikutusta pienoiskiväärien käyttöönottoon. Myöhemmin pienoiskiväärien käyttöönottoa perusteltiin muun muassa suojeluskuntien kokemuksilla. Siellä oli saatu aikaiseksi ampumaharrastuksen lisääntymistä ja tulosten paranemista osaksi pienoiskiväärien avulla.¹¹⁵

Ennen uuden kivääriampumakurssin käyttöönottoa luonnoksesta pyydettiin havaintoja joukko-osastoilta. Kommentointiaikaa ei annettu kuin kaksi viikkoa, jolloin painopiste kommenttien osalta asetettiin ensisijaisesti siihen, onko suunniteltujen ammuntojen laajuus kullekin aselajille ja toimialalle sopiva.¹¹⁶ Ampumaohjelmiston laatinut komitea ei pitänyt itseään riittävän pätevänä käskeäkseen kullekin aselajille suoritettavat ammunnat, joten havainnot päätettiin keräämään joukko-osastoilta.¹¹⁷

Eversti Sarlinin komitea sai työnsä päätökseen helmikuussa 1926. Komitean mietinnössä perusteltiin laajasti uusien ampumakurssien tuomaa merkittävää muutosta ja ampumakoulutuksessa havaittuja haasteita.¹¹⁸ Mietinnössä todetaan, että edeltävinä vuosina suurimpana haasteena ampumakoulutuksen antamiselle oli todettu olevan puutteet kunnollisten kiväärien saannissa. Tämän lisäksi vuoden palvelusaika vaikutti merkittävästi siihen, että pienoiskiväärit haluttiin osaksi ampumakoulutusta. Ensimmäiset kuusi kuukautta palveluksesta oli aikaa, jolloin ampumakoulutusta voitiin tehokkaasti antaa, joten koulutus piti kyetä aloittamaan mahdollisimman nopeasti. Pienoiskiväärit nähtiin yhtenä mahdollistajana sille, että itse ampumakoulutus voitaisiin aloittaa hyvin pian palvelukseen astumisen jälkeen. Sotilaskivääriammuntojen aloittamista hidasti nimenomaan valmistava koulutus, jota sotilaskiväärillä ampuminen vaatii.¹¹⁹

Pienoiskiväärin monipuolinen käytettävyys oli komitean perusteluissa isossa roolissa. Pienoiskiväärien avulla ampumista voitiin kouluttaa tehokkaasti myös iltaisin ja talvella. Tämä oli mahdollista, koska pienoiskiväärit mahdollistivat myös sisällä ampumisen. Pienoiskiväärin

¹¹⁴ Suojeluskuntain yliesikunnan kirje n:o 4794.25.Ib, 31.8.1925, R-76/37, KA.

¹¹⁵ Teknillisten joukkojen esikunnan kirje n:o 1496/82/6, 24.2.1926, R-76/37, KA.

¹¹⁶ Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 267/J.t./26, 14.11.1926, R-76/37, KA.

¹¹⁷ Teknillisten joukkojen esikunnan kirje n:o 1496/82/6, 24.2.1926, R-76/37, KA.

¹¹⁸ Sama.

¹¹⁹ Sama.

käyttö sisätiloissa mahdollisti myös iltakoulutuksen niille, jotka olivat olleet päivällä komenuksella. Käytettävyyden kannalta haluttiin, että pienoiskiväärit näyttäisivät ja painaisivat suurin piirtein saman verran kuin sotilaskiväärit. Tällöin nekin taistelijat, jotka eivät päässeet ampumaan sotilaskivääreillä, voivat pitää tuntumaa ampumiseen yllä pienoiskiväärillä. Lisäksi pienoiskiväärin nähtiin pitävän kustannukset kohtuullisen alhaisina: hyvin hoidettuna pienoiskiväärillä voitiin ampua jopa 200 000 laukausta, mikä merkitsi hyvää kustannustehokkuutta. Patruunatkin maksoivat vain murto-osan siitä, mitä kiväärin patruunat olisivat maksaneet.¹²⁰

Ampumista haluttiin lisätä myös oheiskoulutukseksi muihin koulutuksiin. Pienoiskiväärin avulla tämä nähtiin mahdolliseksi häiritsemättä varsinaista koulutusaihetta. Koulutuksen tehostamisella pyrittiin tarkkuuden lisäämiseen, koska Suomen metsäinen maasto vaatii hyvää osumistarkkuutta. Näiden vaatimuksien täyttämiseksi käskettiin varuskuntiin rakentamaan lyhyitä ampumaratoja pienoiskivääriammuntoja varten, ja niiden käyttäminen piti olla mahdollista kaikkina vuodenaikoina.¹²¹

Kenraali Löfströmin henkilökohtaisesta halusta huolimatta pienoiskiväärien valmistaminen puolustusvoimissa ei ollut taloudellisesti mahdollista ennen vuotta 1926. Tuolloin puolustusministeriön taisteluvälineosaston johdolla valmistettiin ensimmäinen erä pienoiskivääreitä muuttamalla kolmen linjan kiväärit pienoispatruunoita ampuviksi. Joukko-osastoille jaettiin pienoiskiväärit, patruunat ja maalitaulut käyttöönotettaviksi joulukuussa vuonna 1926.¹²²

Samaan aikaan pienoiskivääriammunnat sisällytettiin ensimmäistä kertaa ampumaohjelmistoihin. Joulukuussa 1926 sotaväen päällikön päiväkäskyssä numero 43¹²³ julkaistussa ampumakurssissa käskettiin uudet ampumakurssit käyttöönotettaviksi vuoden 1927 alusta alkaen, jolloin myös pienoiskivääreiden koulutus käynnistettiin. Siirtyminen uuden ampumakurssin mukaisiin harjoituksiin tuli järjestää joukoissa siten, ettei myönnettyissä patruunankulutusmäärissä tapahdu ylitystä. Käskyssä korostettiin ampumakoulutuksen tärkeyttä ja sitä, että joukot tekisivät kaikkensa ”saattaakseen - - - ampumisen sille tasolle, että tulokset lyhyestä palvelusajasta huolimatta osoittautuvat erinomaisiksi”, sillä ”metsäisellä murtomaallamme ei tarkkuusammunnan merkitystä voida yliarvioida”.¹²⁴ Tätä kautta ampumaohjelmistoon sisällytetyt pienoiskivääriammuntoja alettiin toteuttaa myös käytännössä ensimmäistä kertaa osana kouluammuntoja.

¹²⁰ Teknillisten joukkojen esikunnan kirje n:o 1496/82/6, 24.2.1926, R-76/37, KA.

¹²¹ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43, 23.12.1926, SArk-2123/1, KA.

¹²² Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 36/J.t/27, 10.2.1927, SArk-2128/2, KA.

¹²³ Myöhemmin vuoden 1926 ampumaohjelmisto tai S.P.P n:o 43/26.

¹²⁴ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43, 23.12.1926, SArk-2123/1, KA.

3.2. Vuoden 1926 ampumakurssi

Vuoden 1926 ampumakurssin mukaiset kivääriampumakurssit jakautuivat kouluammuntaan pienoiskiväärillä, kouluammuntaan sotilaskiväärillä, kenttäammuntaan pienoiskiväärillä ja kenttäammuntaan sotilaskiväärillä. Ampumaohjelmisto pistoolille julkaistiin erikseen viikkoa myöhemmin sotaväen päiväkäskyssä numero 44.¹²⁵

Aiemmissä ampumakursseissa kivääriammuntojen kouluammunnat oli jaettu alkuharjoituksiin ja pääharjoituksiin. Pienoiskivääriammuntojen kivääriampumaohjelmistoon sisällyttämisen johdosta vuoden 1926 ampumakurssissa kouluammunnat jaettiin kahteen osaan: kouluammuntaan pienoiskiväärillä ja kouluammuntaan sotilaskiväärillä. Jaottelu pysyi siis kouluammunnan osalta edelleen kaksiosaisena, kuten vuoden 1922 ampumakursseissakin, mutta vuoden 1922 ampumaohjelmiston alkuharjoitukset olivat nyt muuttuneet kouluammunnoiksi pienoiskiväärillä.

Käytettävänä aseena pienoiskiväärillä suoritettavassa kouluammunnassa oli kivääri, joka oli muutettu jo aiemmin kouluammunnoista käytetystä kiväärimallista ampumaan pienoiskiväärin patruunaa. Keskeistä oli että sekä harjoitusvaiheen alkuharjoituksissa käytettävä pienoiskivääri että varsinaisissa ammunnoissa käytettävä sotilaskivääri olivat keskenään mahdollisimman yhteneviä niin painoltaan, ulkonäöltään kuin käytettävyydeltään¹²⁶. Toisaalta muutos vaikutti siihen, että pienoiskivääriammunnalla ei voitu enää totuttaa ampujaa sotilaskiväärillä ammuttavien ammuntojen etäisyyksiin, kuten vuoden 1922 alkuharjoituksissa.

Kouluammunta pienoiskiväärillä (kuva 10) sisälsi seitsemän ammuntaa, joista ensimmäinen ammuttiin kymmenen metrin ja loput 25 metrin matkalta. Ammunnoille ei ollut asetettu aikarajaa. Ampumakurssissa oli otettu huomioon myös mahdollisuus ampua ammunnat 15 metrin matkalta, mistä syystä ampumakurssi sisälsi tuloksellisen vaatimustason sekä 25 metrin että 15 metrin matkalle. Ampuma-asentoina olivat kolmiotähtäysasento, makuuasento ilman tukea, polviammunta ja ammunta seisten. Kunkin ammunnan kohdalla määritettiin erikseen vaatimustaso, joka ampujan oli ylitettävä, jotta hän sai siirtyä seuraavaan ammuntaan.¹²⁷ Aikaisemmin alkuharjoituksissa ei määritetty ammuntojen tulosvaatimuksia, mutta pienoiskivääriammuntojen mukaantulon myötä myös pienoiskivääriammuntoihin lisättiin tulostasovaatimukset.

¹²⁵ Myöhemmin S.P.P n:o 44/26. Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 44 liite 2, 29.12.1926, SArk-2123/1, KA.

¹²⁶ Teknillisten joukkojen esikunnan kirje n:o 1496/82/6, 24.2.1926, R-76/37, KA.

¹²⁷ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43 liite 1, 23.12.1926, SArk-2137/1, KA.

N:o	Matka.	Asento.	Laukaust. luku.	Aika.	Taulu.	Vaatus.	Huomautuksia.
1	10 m.	Kolmiotähtäysasento.	3	Rajoittamaton	Valkoinen paperilevy	Kolmio, jonka mikään sivu ei ole 1 cm:ä pitempi	Laukauksien luvulla tarkoitetaan tähtäyskertaa
2	25 m.	Makuulta ilman tukea.	5	- " -	Pienoisäärengastaulu (A)	30 (40) pist.	
3	- " -	- " -	10	- " -	- " -	60 (70) pist.	
4	- " -	- " -	10	- " -	- " -	70 (80) pist.	
5	- " -	Polvelta	5 + 5	- " -	- " -	40 (50) pist.	Ammutaan kahdessa sarjassa
6	- " -	- " -	- " -	- " -	- " -	35 (45) pist.	- " - Ammutaan kaasunaamarin kanssa
7	- " -	Seisten	- " -	- " -	- " -	35 (45) pist.	- " - Ammutaan kahdessa sarjassa

Vaatus tarkoittaa, että ampujan, joka ei ole sitä saavuttanut, on hyväksyttävästi ammuttava uudelleen.

Sulkujen sisällä oleva numero tarkoittaa vaatimusta 15 m. matkalla.

Kuva 10. Vuoden 1926 ampumakurssin pienoiskivääriammunnat.

Ammunta numero 1 oli niin sanottu kolmiotähtäysharjoitus, jossa ei ammuttu vielä pienoiskiväärin patruunoita. Tästä syystä harjoittelumatka oli kymmenen metriä. Ammunnassa harjoiteltiin tähtäyskuvan muodostamista kolmella tähtäyskerralla valkoiselle paperilevylle, johon piti saada kolme pistettä alle senttimetrin päähän toisistaan. Ammunnat numerot 2, 3 ja 4 ammuttiin kaikki makuuasennosta pienoispäärengastauluun. Ammunnassa numero 2 ammuttiin viisi patruunaa ja ammunnoissa numerot 3 ja 4 ammuttiin kymmenen patruunaa, jolloin ammuntojen 3 ja 4 ainoaksi erottavaksi tekijäksi jäi se, että harjoituksessa numero 4 vaatimustaso oli kymmenen pistettä korkeampi.¹²⁸

Myös ammunnat numerot 5 ja 6 olivat keskenään hyvin samantyyppisiä ammuntoja, koska molemmat ammuttiin polvelta ja ammuttavana patruunamääränä molemmissa ammunnoissa oli kaksi viiden patruunan sarjaa. Näiden ammuntojen toisiaan erottavana tekijänä oli kuitenkin se, että harjoitus numero 6 ammuttiin kaasunaamarin kanssa. Viimeinen harjoituksista,

¹²⁸ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43 liite 1, 23.12.1926, SARK-2137/1, KA.

numero 7, oli myös kaasunaamarin kanssa ammuttava harjoitus, mutta siinä ampuminen tapahtui pystyasennosta.¹²⁹

Kokonaisuutena kouluammunta pienoiskiväärillä muodosti siis hyvin erilaisen kokonaisuuden verrattuna aikaisempien ampumaohjelmistojen alkuharjoituksiin, johtuen ensisijaisesti asemuutoksesta ja siitä johtuneista vaatimuksista ammunalle. Vaikka ampumamatka oli pienoiskivääriammuntojen myötä lyhentynyt, ammuntojen päätavoite oli kuitenkin edelleen pysynyt muuttumattomana: valmistaa ampujaa varsinaisia sotilaskivääriammuntoja varten totuttamalla hänet eri ampuma-asentoihin ja tähtäämiseen.

Kouluammunta sotilaskiväärillä (kuva 11) sisälsi viisi ammuntaa, jotka noudattivat hyvin pitkälle samaa kaavaa kuin niitä edeltäneet pienoiskivääriammunnat. Ensimmäisissä kolmessa ammunnassa ammuttiin viisi laukausta makuuasennosta, joiden lisäksi ampuja sai ampua kaksi koelaukausta ennen varsinaista ammunnan suorittamista. Näitä kolmea ammuntaa toisistaan erottavana tekijänä olikin ainoastaan ampumaetäisyyksien vaihtelu eri ammuntojen välillä ja käytössä ollut maalitaulu: siinä missä ensimmäisessä ammunnassa ampumamatkana oli 100 ja toisessa 150 metriä ja käytettynä maalina päärengastaulu, kolmannessa ammunnassa ampumamatka oli 300 metriä ja maalina käytössä rintarengastaulu. Ammunnat numerot 4 ja 5 ammuttiin päärengastauluun kaasunaamaria käyttäen 100 metrin matkalta siten, että ammunta numero 4 ammuttiin polviasennosta ja ammunta numero 5 pystyasennosta. Myös näissä molemmissa ammunnoissa ammuttiin viisi patruunaa.¹³⁰ Pienoiskivääriammuntojen tapaan myöskään kouluammunnassa sotilaskivääreillä ei ollut enää yhtään aikarajallista ammuntaa, vaan kaikissa ammunnoissa aika oli rajoittamaton.¹³¹

N:o	Matka.	Asento.	Laukausten luku.	Aika.	Taulu.	Vaatus			Huomautuksia
						erinom.	hyvä	tydytt.	
1	100 m.	Mak. ilm. tukea	5	Rajoittamat.	Päärengastaulu (E)	30 pist.	25 pist.	20 pist.	2 koelaukausta sallittu.
2	150 m.	- " -	5	- " -	- " -	- " -	- " -	- " -	- " -
3	300 m.	- " -	5	- " -	Rintarengastaulu (F)	25 pist.	20 pist.	15 pist.	- " -
4	100 m.	Polvelta	5	- " -	Päärengastaulu (E)	-	-	-	Ammuttava kaasunaamarin kanssa
5	100 m.	Seisten	5	- " -	- " -	-	-	-	-

Kuva 11. Vuoden 1926 ampumakurssin sotilaskiväärikivääriammunnat.

¹²⁹ Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43 liite 1, 23.12.1926, SArk-2137/1, KA.

¹³⁰ Sama.

¹³¹ Sama.

Ampumakurssiin sisältyi edelleen aiempien pääharjoitusten tapaan ampumaluokittelu, mutta luokittelua muutettiin lisäämällä luokitteluun aiempien kolmen luokan lisäksi tyydyttävien ampujien luokka hyvien ja huonojen ampujien väliin. Uusi tyydyttävä ampumaluokka katsottiin tarpeelliseksi, koska aikaisemmin oli tullut paljon huonojen ampujien luokkaan kuuluvia ampujia. Tyydyttävällä ampumaluokalla haluttiin täten vähentää huonojen ampujien luokkaan kuuluvia sotilaita, minkä nähtiin vaikuttavan myönteisesti motivaation säilymiseen ampumakoulutusta kohtaan.¹³²

Ehdotus uudeksi kivääriampumakurssiksi jaettiin A-, B- ja C-kursseihin, joiden mukaan aselajeille käskettiin suoritettavat ammunnat. Ehdotuksen mukaan A-kurssissa olisi ammuttu kaikki ammunnat, ja se oli suunniteltu jalkaväen, polkupyöräjoukkojen ja ratsuväen suoritettavaksi. B-kurssin olisivat suorittaneet kivääreillä varustetut Teknilliset joukot ja Konekiväärikomppaniat sekä Helsingin komennuskomppania ja Ilmavoimien alokaskomppania. B-kurssissa ammuttavaksi olivat tulleet pienoiskiväärikouluammunnoista ammunnat numerot 1-3, 6 ja 7 sekä sotilaskiväärikouluammunnoista ammunnat numerot 1, 2, 4 ja 5. Laivasto ja Rannikkotykistö olisivat ehdotuksen mukaan olleet ainoat joukot, jotka ampuisivat C-kurssin. C-kurssiin olisivat sisältyneet pienoiskiväärikouluammunnoista ammunnat numerot 1, 3, 6 ja 7 sekä sotilaskiväärikouluammunnoista ammunnat numerot 1, 2 ja 5.¹³³

Joukko-osastot olivat pääosin tyytyväisiä ehdotukseen uudeksi ampumakurssiksi. 1. Divisioonana yhtyi komitean ehdotukseen sillä edellytyksellä, että Helsingin komennuskomppanialle tulisi suoritettavaksi B-kurssin sijasta ainoastaan C-kurssi. Komennuskomppaniassa kiväärien määrä oli niin vähäinen muusta palveluksesta johtuen, että harjoitukset haluttiin pitää mahdollisimman vähäisinä.¹³⁴ 2. Divisioonana ei nähnyt tarpeelliseksi tehdä muutoksia kouluammuntoihin, mutta 3. Divisioonana olisi halunnut poistaa kaikki sotilaskiväärillä ammuttavat pystyammunnat. Pystyammuntojen poistamista perusteltiin sillä, että sodassakin oli mahdollisuus tukea asetta ammuttaessa. Rauhanaikaisissa ammunnoissa pystyammunnat nähtiin patruunoiden haaskauksena, koska lyhyestä palvelusajasta johtuen niistä ei saatu hyviä tuloksia.¹³⁵ Ilmavoimien alokaskoulutusta antavassa yksikössä pystyammunnat haluttiin niin ikään poistaa ampumakurssista samoilla perusteilla kuin 3. Divisioonassa. Ilmavoimien alokaskomppanian esityksessä haluttiin poistaa kouluammunnoista yhteensä kolme ammuntaa¹³⁶. Rannikkotykis-

¹³² Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 267/J.t./26, 14.11.1926, R-76/37, KA.

¹³³ Sama.

¹³⁴ 1. Divisioonan kirje n:o 4184/599, 30.11.1926, R-76/37, KA.

¹³⁵ 3. Divisioonan kirje n:o 7942/14, 29.11.1926, R-76/37, KA.

¹³⁶ Ilmailuvoimien esikunnan kirje n:o 1407/41, 29.11.1926, R-76/37, KA.

tö olisi halunnut suorittaa B-kurssin ammunnat C-kurssin sijasta. Erityisesti talviaikana nähtiin riittäväksi B-kurssin ammuntojen suorittaminen.¹³⁷

Lausuntojen perusteella ampumakurssin kurssijaotteluun tehtiin muutoksia vielä ennen julkaisua. Pääasiassa kaikki ase- ja toimialojen muutosehdotukset huomioitiin. Pystyammuntoja ei kuitenkaan ohjelmistoista poistettu, vaikka Ilmavoimien alokaskomppania ja 3. Divisioona sitä esittivät. Ilmavoimien alokaskomppanialle käskettiin suoritettavaksi C-kurssi, joka piti sisällään pystyammunnat sekä pienoiskiväärillä että sotilaskiväärillä. Rannikkotykistölle käskettiin heidän esittämänsä mukaisesti B-kurssi suoritettavaksi.¹³⁸

Näillä muutoksilla A-kurssin suorittajat pysyivät samana kuin ehdotuksessa, mutta B- ja C-kurssien suorittajissa tapahtui pieniä muutoksia. B-kurssi tuli suoritettavaksi kivääreillä varustetuille Teknillisille joukoille, Rannikkotykistölle, Konekiväärikomppanioille ja -eskadronille sekä Jalkaväkitykkiosastoille. C-kurssin suoritti laivasto, Helsingin komennuskomppania ja Ilmavoimien alokaskomppania.

Pienoiskivääriammuntojen liittämällä osaksi kouluammuntoja tavoiteltiin kiväärinpatruunoiden patruunankulutuksen määrän laskemista. Vuoden 1927 osalta jalkaväen tarkastaja esitti taisteluvälineosastolle uuden patruunanjakosuunnitelman, jossa A-kurssin suorittajille esitettiin 200 pienoiskiväärinpatruunaa, B-kurssin suorittajille 120 pienoiskiväärinpatruunaa ja C-kurssin suorittajille 100 pienoiskiväärinpatruunaa käyttöön jaettavaksi. Taisteluvälineosasto nosti B-kurssin suorittajien patruunamäärän 125 kappaleeseen, muuten pienoiskiväärinpatruunoita koskeva esitys hyväksyttiin sellaisenaan.¹³⁹ Kiväärinpatruunoita puolestaan A-kurssin suorittajille esitettiin jaettavaksi 100 patruunaa, B-kurssin suorittajille 70 patruunaa ja C-kurssin suorittajille 60 patruunaa asetta kohden.¹⁴⁰ Ehdotuksen määrissä huomioitiin pienoiskivääriampumakoulutuksen aloittaminen, jonka perusteella katsottiin voitavan supistaa kovien kiväärinpatruunoiden kulutusmäärää¹⁴¹. Taisteluvälineosaston hyväksyntää kiväärinpatruunoiden määrälle ei käytettävistä lähteistä ole löydettävissä, mutta on hyvin todennäköistä, että esitys hyväksyttiin sellaisenaan.

¹³⁷ Rannikkotykistön esikunnan kirje n:o 610/26, 29.11.1926, R-76/37, KA.

¹³⁸ Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 286/J.t./26, 11.12.1926, R-76/37, KA.

¹³⁹ Puolustusministeriön kirje n:o 24.736/4020, 15.12.1926; Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 286/J.t./26, 11.12.1926, R-76/37, KA.

¹⁴⁰ Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 288/J.t./26, 13.12.1926, R-76/37, KA.

¹⁴¹ Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 286/J.t./26, 11.12.1926, R-76/37, KA.

Havainnot vuoden 1926 ampumakurssin pienoiskiväärikouluammunnoista

Samassa sotaväen päällikön päiväkäskyssä, jossa uudet ampumakurssit käskettiin käyttöön otettavaksi, käskettiin divisioonaa lähettämään perustellut muutosehdotuksensa kivääriampumakursseista vuoden 1927 marraskuun alkuun mennessä yleisesikunnalle.¹⁴² 3. Divisioona ehdotti annetun määräpäivän siirtämistä, koska siihen mennessä mikään vuosiluokka ei olisi ehtinyt suorittamaan kaikkia ampumakurssien määräämiä ammuntoja ja tästä syystä myös tilastojen tekeminen olisi kesken. Tästä johtuen myös kokemukset ammunnoista 3. Divisioonan joukko-osastoissa olivat vielä varsin ristiriitaisia ja eriäviä. 3. Divisioonan esikunta ehdotti yleisesikunnalle, että lausuntojen antamista pidennettäisiin vuoden 1928 kesäkuun alkuun asti, minkä jalkaväen tarkastaja myös hyväksyi.¹⁴³ Huomioitavaa on, että tämä koski vain 3. Divisioonaa, sillä 1. ja 2. Divisioona antoivat lausuntonsa alkuperäiseen määräpäivään mennessä.

Joukkojen yleisesikunnalle toimittamat havainnot aloitetuista pienoiskivääriammunnoista koskivat erityisesti ammuntojen laajuutta, niiden vaatimustasoa sekä ammunnoissa käytettävää välineistöä. Pienoiskivääriammuntojen koulutuksellinen laajuus jakoi niitä kouluttaneiden joukkojen näkemyksiä osittain. Jääkäriprikaatissa pienoiskivääriammunta koettiin erityisen hyväksi ja sopivaksi yleiseksi alkuharjoitukseksi ampumaopetukselle¹⁴⁴. 3. Divisioona sen sijaan esitti ampumakurssin pienoiskiväärikouluammuntaosuuden pienentämistä poistamalla siitä kaksi harjoitusta, numerot 4 ja 6. Tämä johtui siitä, että 3. Divisioonassa ampumakurssi nähtiin kokonaisuutena liian laajana, eikä sitä ollut mahdollista viedä läpi ilman hätiköintiä. Ampumakurssin laajuuden nähtiin haittaavan muuta tärkeää koulutusta, kuten taistelukoulutusta ja kenttäpalvelusta, erityisesti kevät- ja kesäkuukausina, jolloin oli koulutuksellisesti paras aika harjoitella.¹⁴⁵ Myös vastakkaisia näkemyksiä esitettiin, sillä 1. Divisioona puolestaan halusi lisätä pienoiskivääriammuntoihin harjoituksen numero 1 lisäksi vielä toisen harjoituksen, jossa ei käytettäisi kovia ampumatarvikkeita. Tässä toisessa harjoituksessa harjoittelumatka olisi 25 metriä, mikä vastaisi matkaa, josta varsinaiset pienoiskiväärikouluammunnat kovin ampumatarvikkein aloitettaisiin. Tämän harjoituksen lisäämisellä mahdollistettaisiin

¹⁴² Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43, 23.12.1926, SArk-2123/1, KA.

¹⁴³ 3. Divisioonan esikunnan kirje n:o 4271/11, 29.10.1927, SArk-2137/1, KA; Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 296/J.tark/27, 31.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁴⁴ Jääkäriprikaatin esikunnan kirje n:o 3714/606/Ig/27, 24.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁴⁵ 3. Divisioonan esikunnan kirje n:o 214/11, 31.5.1928, SArk-2137/1, KA.

1. Divisioonan näkemyksen mukaan alokkaan totuttaminen pidemmältä matkalta tähtäämiseen ennen kovilla patruunoilla ampumista.¹⁴⁶

Pienoiskiväärikouluammuntojen tuloksellinen laatutaso jakoi merkittävimmin pienoiskivääriammuntoja kouluttavien joukkojen havaintoja. Joukkojen havainnot erosivat toisistaan suuresti ja ne olivat osin jopa vastakkaisia. Siinä missä 3. Divisioonassa tuloksellista laatutasoa koskevat vaatimukset nähtiin sopiviksi ja todettiin, että normaalinäköinen mies niistä kyllä suoriutuu, 1. Divisioona esitti, että panosmääriä ja tuloksellista vaatimustasoa tulisi laskea ja 2. Divisioona puolestaan että vaatimustasoa tulisi korottaa. 1. Divisioonan keskeisimpänä perusteluna vaatimustason laskemiselle oli se, että kymmenen laukauksen ammunnan uusiminen koettiin haastavaksi, koska pienoiskivääreitä ei ollut alkuun käytössä kuin kolme yhtä komppaniaa kohden. Myös ammuntojen tulosvaatimuksia haluttiin laskea, koska huomattiin löytyvän miehiä, joille silloisten vaatimusten täyttäminen oli mahdotonta. Tämä puolestaan lisäsi huomattavasti ammuntojen uusintoja.¹⁴⁷ 2. Divisioona puolestaan katsoi, että tuloksellista vaatimustasoa tulisi korottaa, koska huonotkin ampujat olivat täyttäneet vaatimukset jo ensimmäisissä ammunnoissa.

Vaatimustasoa koskevana yksityiskohtaisempana kehittämissuunnitelmana 3. Divisioona esitti, että poistettaisiin vaatimus siitä, että ampujan olisi hyväksyttävästi läpäistävä ammunta ennen seuraavaan ammuntaan siirtymistä, ja komppanian päällikölle lisättäisiin oikeus päättää ammuntojen uusinnasta. Tämä nähtiin tärkeäksi siksi, että vaikka rajat olivat ammunnoissa pääosin saavutettavissa, joukosta löytyi aina myös yksittäisiä taistelijoita, jotka eivät missään harjoituksessa kyenneet täyttämään asetettuja vaatimuksia. Esitetyllä komppanian päällikön harkinnalla olisi saatu säästettyä aikaa ja patruunoita sellaiseen harjoitteluun, josta olisi enemmän hyötyä.¹⁴⁸

Myös kaasunaamarin käyttö pienoiskivääriammunnoissa jakoi joukko-osastojen näkemyksiä. Tältä osin 1. Divisioonan havainnot koskivat erityisesti kaasunaamariammuntojen ampu-asentoa, jonka se esitti muutettavaksi makuuasennosta pystyasennoksi vedoten ampu-asennon raskauteen ja hankaluuteen erityisesti tottumattomien ampujien osalta. Makuuasentoon siirtymisen lisäksi 1. Divisioona toivoi, että jokaisen laukauksen jälkeen ampuja voisi poistaa naamarin ja hänelle näytettäisiin laukauksen tulos.¹⁴⁹ 2. Divisioonan näkemyksen mukaan ensimmäisestä pystyasennosta ammuttavasta pienoiskivääriammunnan harjoituksesta numero 7 voitaisiin poistaa kaasunaamarin käyttö. Perusteluna tälle oli se, että edeltävä

¹⁴⁶ 1. Divisioonan esikunnan kirje n:o 3772/593, 19.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁴⁷ Sama.

¹⁴⁸ 3. Divisioonan esikunnan kirje n:o 214/11, 31.5.1928, SArk-2137/1, KA.

¹⁴⁹ 1. Divisioonan esikunnan kirje n:o 3772/593, 19.10.1927, SArk-2137/1, KA.

harjoitus numero 6 ammuttiin jo kaasunaamaria käyttäen, ja harjoitus numero 7 oli ensimmäinen pystyasennosta ammuttava harjoitus. Samoilla perusteilla 2. Divisioona halusi poistaa kaasunaamarin käytön myös sotilaskiväärikouluammunnan harjoituksesta numero 5.¹⁵⁰

Myös pienoiskivääriammunnoissa käytettävästä ampumatarvikkeistosta, kuten maalitauluista ja ammunnoissa käytettävistä sähkölampuista, annettiin palautetta. Ratsuväkiprikaati, jonka esittämät muutokset koskivat lähes yksinomaan maalitauluja, halusi muuttaa pienoiskiväärikouluammunnan harjoituksen numero 4 maalitaulun pienemmäksi pienoisorintakuvioksi. Tämän nähtiin vastaavan paremmin seuraavaa kouluammuntaa sotilaskivääreillä. Mikäli muutosta ei tehtäisi, pienoiskivääriammunnan harjoituksen numero 3 voisi Ratsuväkiprikaatin esikunnan mielestä jättää kokonaan pois kouluammuntaohjelmasta. Ratsuväkiprikaati perusteli näkemystään sillä, että ammunnat numerot 3 ja 4 olivat muuten samanlaisia ammuntoja, mutta harjoituksessa numero 4 vaadittu pistemäärä oli kymmenen pistettä suurempi kuin harjoituksessa numero 3. Myös se, että Ratsuväkiprikaatissa melkein kaikki ampujat olivat saavuttaneet harjoituksessa numero 4 vaaditun pistemäärän jo harjoituksessa numero 3, tuki sen ajatusta poistaa ilman taulumuutosta toinen ammunta.¹⁵¹ Jääkäriprikaati puolestaan toivoi lupaa käyttää sisätiloissa ammuntojen aikana voimakkaampia sähkölamppuja. Näin sisätiloissa pystyttäisiin ampumaan myös talviaikana, mistä olisi suurta hyötyä verrattuna siihen, että ampuminen olisi suoritettava ulkona kovassa pakkasessa.¹⁵²

Voidaankin todeta, että havainnot, joita yleisesikunta kouluttavilta joukoilta pienoiskivääriammunnoista sai, koskivat edellä kuvatulla tavalla hyvin erilaisia pienoiskivääriammuntojen osa-alueita. Erityisesti tuloksellista vaatimustasoa koskevat havainnot poikkesivat suuresti toisistaan. Ammuntojen tulosvaatimusten saavuttamiseen vaikutti muun muassa kouluttajien ampumataidollinen osaaminen, mutta alkuun huomattavaa merkitystä oli myös käytettävällä pienoiskiväärin patruunalla, sillä joukoilla oli käytössään niin lyhyttä, keskipitkää kuin pitkääkin patruunaa. Patruunoihin oli lausunnossaan kiinnittänyt huomiota 2. Divisioona, joka esitti, että pienoiskivääriammunnoissa käytössä olisi ainoastaan pitkä ja keskipitkä pienoiskiväärin patruuna, koska lyhyet patruunat olivat osoittautuneet liian heikoiksi.¹⁵³ Lisäksi 2. Divisioonan suorittamien koeammuntojen perusteella lyhyen patruunan osumatarkkuus oli huomattavasti heikompi kuin pitkän patruunan.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Ratsuväkiprikaadin esikunnan kirje n:o 3202/1318/11, 28.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁵¹ Sama.

¹⁵² Jääkäriprikaatin esikunnan kirje n:o 3714/606/Ig/27, 24.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁵³ 2. Divisioonan esikunnan kirje n:o 496/10, 31.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁵⁴ Karjalan kaartin rykmentin kirje n:o 4222/19, 15.6.1927, SArk-2128/2, KA; Keski-Suomen rykmentin kirje n:o 1129/60, 21.6.1927, SArk-2128/2, KA.

Patruunoita koskeneiden joukko-osastojen näkemysten johdosta tilannetta pyrittiin alkuun korjaamaan siten, että lyhyiden patruunoiden tilalle jaettiin pidempää patruunaa, jotta koulutavien joukkojen tulokset olisivat keskenään vertailukelpoisempia. Vuoden 1927 lopulla puolustusministeriö alkoi jakaa uusia pienoiskivääreitä, jotka oli tarkoitettu nimenomaan lyhyen patruunan ampumiseen. Näillä aseilla suoritettiin ne pienoiskiväärinkouluammunnat, joihin ei pidempää patruunaa riittänyt sillä muutoksella että lyhyttä patruunaa ammuttaessa käskettiin ampumaetäisyydeksi 15 metriä 25 metrin sijaan.¹⁵⁵ Patruunoiden vaikutusta pienoiskivääriammuntojen tuloksiin ei osattu alkuun riittävällä tavalla huomioida, mikä selittää myös joukkojen eriäviä ja toisistaan poikkeavia havaintoja tulosvaatimuksien kehittämiseksi.

Havainnot vuoden 1926 ampumakurssin sotilaskiväärinkouluammunnoista

Joukkojen sotilaskivääriammunnoista antamat havainnot koskivat sotilaskivääriammuntojen koulutusrytmiä, ammuttavia panosmääriä, tuloksellista vaatimustasoja sekä ammunnoissa käytettävää välineistöä. Sotilaskivääriammuntojen koulutusrytmiin 2. Divisioona esitti muutosta siten, että koulutuksen ensimmäinen ja toinen kuukausi käytettäisiin valmistaviin tähtäys- ja laukaisuharjoituksiin ja pienoiskivääriammuntojen ensimmäisiin amuntoihin ja varsinainen kivääriampumakurssin suorittaminen aloitettaisiin vasta kolmannelta koulutuskuukaudelta. Kokonaisuudessaan kouluammuntojen suorittamiseen käytettäisiin tällöin noin puoli vuotta, jolloin loppuaika voitaisiin suorittaa taisteluumuntona.¹⁵⁶ Myös 3. Divisioona halusi pientä muutosta koulutusrytmiin ja esitti koulutusrytmin muuttamista siten, että pienoiskiväärillä ammuttaisiin vähintään neljä ammuntaa ennen varsinaisia sotilaskiväärinkouluammuntona. Vaatimus siitä, että ennen jokaista kivääriammuntaa oli suoritettava vastaava ammunta pienoiskiväärillä, ei ollut toimiva, koska ampuja ei ollut ensimmäisen pienoiskivääriammunnan jälkeen vielä tarpeeksi kokenut ampumaan sotilaskiväärillä.¹⁵⁷

Patruunamääriä koskien 1. Divisioona esitti ensimmäisen harjoituksen koelaukausten määrän nostamista kahdesta laukauksesta kolmeen. Tämän nähtiin edesauttavan ampujan kykyä kohdistaa paremmin aseensa, jolloin hänellä olisi paremmat mahdollisuudet onnistua ensimmäisessä harjoituksessa. Myös ampumamerkin saamista haluttiin helpottaa siten, että ampujalle annettaisiin mahdollisuus uusiksi kaksiksi ammuntaa, mikäli hän ei ollut kyennyt ampumaan niistä

¹⁵⁵ 2. Divisioonan kirje n:o 531/13, 29.10.1927, SArk-2128/2, KA.

¹⁵⁶ 2. Divisioonan esikunnan kirje n:o 496/10, 31.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁵⁷ 3. Divisioonan esikunnan kirje n:o 214/11, 31.5.1928, SArk-2137/1, KA.

erinomaista tulosta. Tällöin ampumamerkin saamiseksi vähintään toisesta uusittavasta ammunnasta olisi saatava erinomainen tulos.¹⁵⁸ Vuoden 1922 ampumakursseista asti ampujalla oli ollut mahdollisuus uusia vain yksi ammunta, mikäli hän muissa ammunnoissa oli täyttänyt erinomaisen ampujan vaatimukset.¹⁵⁹ Esitetyllä muutoksella haluttiin vähentää sääolosuhteiden vaikutusta, koska huono sää saattoi vaikuttaa hyvänkin ampujan tuloksiin heikentävästi.¹⁶⁰

Patruunamääriin toivoi lisäystä myös 2. Divisioona, koska patruunoita ei ollut aina riittänyt aseiden kohdistamiseen, koelaukauksiin tai tarkastusammuntoihin siinä määrin kun olisi ollut toivottavaa. Samoin toivottiin, että mikäli valopistooliammunta otetaan ampumaohjelmistoon, myös valopatruunakulutusoikeutta olisi monin kerroin nostettava.¹⁶¹ Kivääriampumakurssien kehittämiseksi 2. Divisioona esitti, että koelaukausten määrää olisi lisättävä kahdesta laukauksesta kolmeen laukaukseen, ainakin harjoituksissa numerot 1 ja 3.

Muutoin patruunoiden riittävydestä tuli havaintoja yleisesti aika vähän. Tämän voidaan arvioida johtuneen siitä, että uusi ehdotus ampumaohjelmistoksi oli vähentänyt merkittävästi sotilaskiväärien kovien patruunoiden kulutusta kouluammunnoissa. Siinä missä vuoden 1922 ampumakurssin alku- ja pääharjoituksissa kaikkien ammuntojen suorittaminen vaati ampujalta yhteensä 57 patruunaa, uuden ohjelmiston sotilaskiväärillä ammuttavat kouluammunnat vaativat enää 31 patruunaa koelaukauksineen. Ottaen huomioon miten merkittävä uudistus oli kiväärinpatruunan kulutuksen kannalta, on huomionarvoista, miten vähän havaintoja tuli.

Sotilaskivääriammuntojen vaatimustaso koettiin 3. Divisioonassa liian vaativaksi. Tämän haasteen ratkaisemiseksi 3. Divisioona esitti, että sotilaskiväärinkouluammunnoista poistettaisiin joko ammunta numero 1 tai 2 ja ensimmäisten ammuntojen pistemäärää laskettaisiin.¹⁶² 2. Divisioonassa erityisesti siirtyminen ammunnasta numero 2 ammuntaan numero 3 koettiin hyvillikin ampujille haastavaksi ampumamatkan kaksinkertaistumisen takia. Tästä syystä 2. Divisioona esitti, että ammunnan numero 3 ampumamatkaa muutettaisiin ja ammunta ammuttaisiin toistamiseen joko 200 tai 250 matkalta. Toisena vaihtoehtona siirryttäessä ampumaan suoraan 300 metrin ampumamatkalta se esitti, että ampumakurssiin lisättäisiin yksi koeammunta kyseiseltä matkalta ennen varsinaista kouluammuntaa. 2. Divisioona esitti myös sotilaskivääriammuntojen sisällöllistä muuttamista siten, että ampumakurssiin lisättäisiin tai vaihdettaisiin jonkin ammunnan tilalle harjoituksia, joissa varusmiehet pääsisivät harjoittele-

¹⁵⁸ 1. Divisioonan esikunnan kirje n:o 3772/593, 19.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁵⁹ *Kouluutusohjelma jalkaväelle 1922*, s. 47.

¹⁶⁰ 1. Divisioonan esikunnan kirje n:o 3772/593, 19.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁶¹ 2. Divisioonan esikunnan kirje n:o 496/10, 31.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁶² 3. Divisioonan esikunnan kirje n:o 214/11, 31.5.1928, SArk-2137/1, KA.

maan heittolaukauksen ampumista ja ampumista valopistoolin valossa.¹⁶³ Tämän ehdotuksen osalta tosin on huomattava, että se ei todennäköisesti liittynyt kouluammuntoihin, vaan kenttäammuntoihin, koska ampumaradalla kyseisten harjoitusten järjestäminen olisi ollut haasteellista, eivätkä harjoitukset muutenkaan olisi olleet enää katsottavissa kouluammunnoiksi.

Kuten pienoiskivääriammuntoja koskevissa havainnoissa, myös sotilaskivääriammunnoista saaduissa havainnoissa käsiteltiin kaasunaamariammuntoja. 1. Divisioona esitti vuoden 1926 kivääriampumakurssiehdotuksen jatkokehittämiseksi kaasunaamariammunnan poistamista sotilaskivääriammunnasta. Perusteluina tälle esitettiin se, että sotilaskivääriammunnoissa tärkeimpinä asioina pidettiin tähtäämistä ja hengittämistä, joten kaasunaamariammuntoja voitiin harjoitella riittävässä määrin myös pienoiskivääreillä. Tästä sotilaskivääreillä suoritettavasta kaasunaamariammunnasta säästyvät viisi patruunaa 1. Divisioona esitti käytettäväksi varsin toisenlaiseen ammuntaan. Se esitti ampumaohjelmistoon lisättäväksi ammunnan pystyasennosta, jossa käytetään tukea. 1. Divisioonan näkemyksen mukaan tämä vastasi parhaiten ampumahaudasta ampumista, minkä harjoittelu koettiin sotilaskivääriammunnoissa tärkeämmäksi kuin ammunta suojanaamareilla. Mikäli kuitenkin kaasunaamarit pidettäisiin mukana sotilaskivääriammunnoissa, 1. Divisioonan mukaan ammuntoja voitaisiin myös vaihtoehtoisesti muuttaa siten, että kaasunaamarin käyttö poistettaisiin sotilaskivääriammunnasta numero 4 ja harjoitukseen lisättäisiin uusi harjoitus numero 6, joka ammuttaisiin kaasunaamarin kanssa 100 metrin matkalta ilman tukea.¹⁶⁴

Sotilaskivääriammuntojen välineistöstä havaintoja esitti Jääkäriprikaati, joka toivoi kouluammunnoissa käytettävien pää- ja rintarengastaulujen kuvioden värien muuttamista tummemmaksi. Perusteluina tälle oli se, että alkuopetuksessa painopiste on aseenkäytössä ja urheilumaisen ammunnan opettamisessa, mitä ampumakoulutuksen alkuvaihetta vaaleat ja heikosti näkyvät taulut eivät tukeneet.¹⁶⁵

3.3. Kivääriampumakoulutuksen muutos vuonna 1929

Ampumakoulutuksessa toteutettiin vuoteen 1929 asti periaatetta, jonka mukaan ne asevelvoliset, joiden suunniteltiin erikoiskoulutuksensa perusteella sodan aikana käyttävän pistoolia, saivat varusmieskoulutuksen aikana pääosin pistooliampumakoulutuksen ja vain välttämättö-

¹⁶³ 2. Divisioonan esikunnan kirje n:o 496/10, 31.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁶⁴ 1. Divisioonan esikunnan kirje n:o 3772/593, 19.10.1927, SArk-2137/1, KA.

¹⁶⁵ Jääkäriprikaatin esikunnan kirje n:o 3714/606/Ig/27, 24.10.1927, SArk-2137/1, KA.

män kivääriampumakoulutuksen. Pistoolikoulutusta annettiin jalkaväessä, polkupyöräjoukoissa ja ratsuväessä muun muassa pikakivääriampujille ja heidän apulaisilleen sekä konekiväärikomppanioiden miehistölle. Samoin pistoolikoulutuksen rauhan aikana saivat Autopataljoonat, Radiopataljoonat, Kuorma-autopataljoonien auto- ja lääkintäkomppaniat sekä erillinen Hyökkäysvaunukomppania.¹⁶⁶

Ampumakoulutusta haluttiin kuitenkin yhtenäistää, mihin yhtenä keinona nähtiin se, että yhdessä yksikössä käytössä olisi vain yhdenlaista aseistusta. Oli selvää, että kiväärillä oli sodan aikana tärkeämpi merkitys kuin pistoolilla, joten ampumakoulutuksen selkeä painopiste haluttiin asettaa kiväärikoulutukseen. Vaikka kiväärikoulutuksen tärkeys oli tiedostettu jo itsenäisyyden alkuajasta lähtien, käytännössä kiväärikoulutuksen antaminen kaikille varusmiehille ei ollut mahdollista ennen vuotta 1929. Koulutuksellisesti kiväärin kouluttaminen vaati enemmän aikaa kuin pistoolin kouluttaminen. Lisäksi mies, joka on saanut kiväärikoulutuksen, oppii tarvittaessa nopeastikin käyttämään pistoolia sodan aikana. Sen sijaan pelkällä pistoolikoulutuksen saaneella miehellä koettiin olevan suuremmat vaikeudet opetella kiväärinkäyttö, mikäli tällaiseen tilanteeseen tulisi tarvetta. Lisäksi pidettiin epävarmana sitä, riittäisikö tehdyistä laskelmista huolimatta kaikille pistoolikoulutetuille pistooleita myös sodan aikana.¹⁶⁷

Osasyynä kivääriampumakoulutuksen laajentamisen ajoittumisessa kaikkia varusmiehiä koskevaksi juuri vuoteen 1929 voidaan nähdä olevan muutamaa vuotta aiemmin aloitettu pienoiskiväärikoulutus, jonka myötä sotilaskiväärinpatruunoita oli saatu säästettyä. Lisäksi myös jalkaväen tarkastajan vaihtumisen voidaan arvioida vaikuttaneen asiaan. Suomen armeijan jalkaväen tarkastajan virassa oli toiminut itsenäisyyden alkuajan, vuodesta 1919 lähtien kenraali Löfström. Löfströmin siirryttyä 30.8.1928 reserviin, tuli uudeksi jalkaväen tarkastajaksi eversti Hugo Österman. Eversti Österman halusi, että jokainen mies saisi aselajista tai erikoiskoulutuksesta riippuen joko laajemman tai suppeamman ampumakoulutuksen kiväärillä. Tämä tarkoitti sitä, että kaikki miehet tulisivat saamaan jatkossa kiväärikoulutuksen ja ne jotka mahdollisesti varustetaan sodan aikana pistoolilla, saisivat vain lyhyen käsittely- ja ampumakoulutuksen pistoolille.¹⁶⁸ Vaikka jo aikaisemmissa ampumaohjelmistoissa oli käsketty eri laajuisia ammuntoja eri aselajeille, tämä Östermanin aikana toteutettu kiväärikoulutuksen yhtenäistäminen osoitti vielä selkeämpää ajatusmaailman muutosta ase- ja ampumakoulutuksen painottamisessa kivääriammuntojen suuntaan.

¹⁶⁶ Liite jalkaväen tarkastajan kirjeseen n:o 104/4, 5.4.1929, SARk-2129/3, KA.

¹⁶⁷ Sama.

¹⁶⁸ Sama.

Sotaväen päällikkö hyväksyi Östermanin ehdotuksen rauhanaikaisen kivääri- ja pistooliaseistuksen sekä ampumakoulutuksen uudelleenjärjestelystä. Uudelleenjärjestely tuli koskemaan kaikkia joukkoja, myös ilmavoimia ja meripuolustusta, mutta siirtyminen kivääriaseistukseen käskettiin joukoille porrastetusti. Yleisesti noudatettiin periaatetta, että uusi koulutusohje otettiin käyttöön seuraavan saapumiserän astuessa palvelukseen. Jalkaväki, ratsuväki ja polkupyöräpataljoonat aloittivat kivääriampumakoulutuksen¹⁶⁹ ensimmäisenä maaliskuussa vuonna 1929, jolloin uudet asevelvolliset astuivat kyseisissä joukoissa palvelukseen. Kenttätykistölle ja Radiopataljoonalle kivääriampumakoulutus käskettiin aloitettavaksi kesäkuussa ja erillisen Hyökkäysvaununkomppanian osalta syyskuusta palvelukseen astuvien asevelvollisten koulutuksesta alkaen. Autopataljoonan, Kuorma-autopataljoonan ja ilmavoimien saapumiserä vaihtui joulukuussa, jolloin niissä käynnistettiin kiväärinkoulutus. Vuoden 1930 alusta oli viimeisillekin kanta-aliupseereille käsketty siirtyminen kivääriampumakoulutukseen, joten uudistus toteutettiin puolustuslaitoksessa käytännössä vuoden 1929 aikana.¹⁷⁰

3.4. Vuoden 1929 ampumaohjelmisto

Vuonna 1929 julkaistiin ampumaohjelmisto, joka sisälsi ensimmäistä kertaa kivääri-, pistooli-, pikakivääri-, konekivääri- ja kranaatinheittäjäammuntaa koskevat ampumaohjelmistot sotaväen päällikön päiväkäskyn sijaan samanaikaisesti yksissä kansissa kirjamuodossa julkaistuna. Sotaväen päällikkö hyväksyi eversti Östermanin esityksestä uuden ampumaohjelmiston käyttöönotettavaksi 30.4.1929, kumoten samalla vuonna 1926 käyttöönotetun kivääriampumakurssin. Uusi ampumaohjelmisto otettiin käyttöön sitä mukaa, kun uusi ikäluokka astui palvelukseen ja siirtyminen kokonaisvaltaiseen kiväärinkoulutukseen tapahtui. Aiempien, palveluksessa jo olevien ikäluokkien osalta koulutus toteutettiin vuoden 1926 ampumakurssien ja entisen käsiaseistuksen perusteella heidän kotiuttamiseensa asti.¹⁷¹

Vuoden 1929 ampumaohjelmisto ei muuttanut kiväärillä ammuttavien kouluammuntojen jaoteltua, vaan kouluammunnat jaettiin yhä kouluammuntaan pienoiskiväärillä ja kouluammuntaan sotilaskiväärillä. Tämän lisäksi kivääriammuntoihin kuuluivat kenttäammunnat pienoiskiväärillä ja sotilaskiväärillä sekä kaksi taisteluammuntaa.

¹⁶⁹ Kivääriampumakoulutus koski niitä, jotka olivat aikaisemmin saaneet pistoolikoulutuksen, eli konekiväärikomppanioita ja niiden esikuntia, jalkaväen tykkiosastoja kokonaisuudessaan, lääkintä ja eläinlääkintä henkilökuntaa sekä pikakivääriampujia ja heidän apulaisia.

¹⁷⁰ Jalkaväen tarkastajan kirje n:o 104/4, 5.4.1929, SARk-2129/3, KA.

¹⁷¹ Sama; *Ampumaohjelmisto: kivääri-, pistooli-, pikakivääri-, konekivääri- ja kranaatinheittäjäammuntoja varten*: (A.O:sto) : ehdotus. Helsinki, Otava, 1929, s. 5.

Kouluammunta pienoiskiväärillä (kuva 12) sisälsi viisi ammuntaa, jotka kaikki ammuttiin 25 metrin matkalta pienoispäärengastauluun. Ammuntojen aikaraja säilyi rajoittamattomana. Ampuma-asentoja olivat makuuasento ilman tukea, polviammunta ja ammunta seisten. Kunkin ammunnan vaatimustaso oli määritetty erikseen kuten aiemminkin. Ammunnat numerot 1 ja 2 ammuttiin makuulta ilman tukea pienoispäärengastauluun. Ammuntojen välinen suurin ero oli ammuttavassa patruunaluvussa joka ammunnassa numero 1 oli viisi ja ammunnassa numero 2 kymmenen patruunaa. Ammunta numero 3 ammuttiin polvelta kahden viiden laukauksen sarjassa. Ammunta numero 4 ammuttiin jälleen makuulta ilman tukea viidellä patruunalla, mutta erona 1 ammuntaan oli se, että ammunta ammuttiin kaasunaamari päässä. Laukauksien välillä naamarin sai riisua. Ammunnoista viimeinen, ammunta numero 5, ammuttiin seisten kahden viiden laukauksen sarjassa. Sarjoista toinen ammuttiin kaasunaamari päässä ja toinen ilman kaasunaamaria.

Harj. N:o	Matka m.	Amp. asento	Patr. luku	Aika	Maali	Vaatus ¹	Huomautuksia
1	25	Mak. ilm. tukea	5	Rajoittamaton	Pienospäärengastaulu (A)	30 (40) pist.	Joka laukaus näytetään erikseen.
2	>>	>>	10	>>	>>	70 (80) >>	>>
3	>>	Polvelta	5 + 5	>>	>>	50 (60) >>	Näytetään kahtena sarjana.
4	>>	Mak. ilm. tukea	5	>>	>>	25 (35) >>	Joka laukaus näytetään erikseen. Ammutaan kaasunaamari päässä. Laukauksien välillä saa naamarin riisua.
5	>>	Seisten	5 + 5	>>	>>	50 (60) >>	Näytetään kahtena sarjana. Toinen sarja ammutaan kaasunaamari päässä

¹ Ampujan, joka ei täytä vaatimusta, on uusittava harjoitus, ei kuitenkaan kahta kertaa useammin, ennen seuraavaan harjoitukseen siirtymistä.

Sulkujen sisällä oleva numero tarkoittaa vaatimusta 15 m:n matkalta.

Kuva 12. Vuoden 1929 ampumaohjelmiston kouluammunnat pienoiskiväärillä.¹⁷²

Vuoden 1926 kivääriampumakurssiin verrattuna pienoiskiväärillä ammuttavien kouluammuntojen ammuntojen lukumäärä oli täten taulukollisesti vähentynyt kahdella. Taulukoista näyttää poistuneen niin sanottu kolmiotähtäysharjoitus ja polviammunnoista kaasunaamarin kanssa ammuttava polviammunta. Tosiasiassa vain tämä jälkimmäinen harjoitus poistui, sillä vaatimus kolmiotähtäysharjoituksesta sisältyi ampumaohjelmistossa nyt taulukon sijasta ohjelmiston yleisiin perusteluihin. Makuulta ilman tukea ammuttavien ammuntojen lukumäärä oli säi-

¹⁷² *Ampumaohjelmisto: kivääri-, pistooli-, pikakivääri-, konekivääri- ja kranaatinheittäjäammuntoja varten* 1929, s. 31.

lynyt lukumäärällisesti samana, mutta ammunnoista yhtä oli muutettu puolittamalla sitä koskeva patruunamäärä viiteen patruunaan ja lisäämällä ammuntaan kaasunaamari. Lisäksi aiemmin kymmenen patruunaa käsittänyt seisten ammuttavaan ammuntaa oli muutettu jakamalla se kahteen viiden laukauksen sarjaan ja lisäämällä uutena sarjoista toiseen kaasunaamari.

Harj. N:o	Matka m.	Amp. asento	Patr. luku	Aika	Maali	Vaatus			Huomautuksia
						erinom.	hyvä	tydytt.	
1	100	Mak. ilm. tukea	5	Rajoittamat.	Päärengastaulu (E)	30 pist.	25 pist.	20 pist.	3 koelaukausta sallittu. Joka laukaus näytetään erikseen.
2	150	>>	5	>>	>>	>>	>>	>>	2 koelaukausta sallittu. Joka laukaus näytetään erikseen.
2a ¹	150	>>	3	>>	>>	–	–	–	Ammutaan kaasunaamari päässä. Joka laukaus näytetään erikseen.
3	300	>>	5	>>	Rintarengastaulu (F)	25 pist.	20 pist.	15 pist.	3 koelaukausta sallittu. Joka laukaus näytetään erikseen.
4	100	Polvelta	5	>>	Päärengastaulu (E)	–	–	–	Ammutaan kaasunaamari päässä. Joka laukaus näytetään erikseen.
5	100	Seisten	5		>>	–	–	–	Joka laukaus näytetään erikseen.

¹Harj. N:o 2a sisältyy yksinomaan C-kurssiin. Se on suositettava harjoituksen N:o 2 yhteydessä.

Kuva 13. Vuoden 1929 ampumaohjelmiston kouluammunnat sotilaskiväärillä.¹⁷³

Kouluammunnassa sotilaskiväärillä (kuva 13) oli kuusi ammuntaa, joiden ampumamatka vaihteli 100–300 metriin. Ammunnoissa käytettiin yhtä rintarengastauluun ammuttavaa ammuntaa lukuun ottamatta päärengastaulua. Harjoituksista ensimmäiset neljä ammuttiin maakuulta ilman tukea, harjoitus numero 1 ammuttiin 100 metrin, harjoitukset 2 ja 2a 150 metrin ja harjoitus 3 ammuttiin 300 metrin matkalta. Näissä ammunnoissa ammuttava patruunamäärä oli muuten viisi laukausta, mutta numero 2a:n mukaisessa ammunnassa ammuttiin kolme laukausta kaasunaamari päässä. Ammunta numero 4 ammuttiin polvelta kaasunaamari päässä ja ammunta numero 5 seisten ja kummassakin ammuttiin viisi patruunaa. Harjoitukset vastasivat lähes täysin vuoden 1926 ampumakurssin sotilaskivääriammuntoja, sillä ainoa ero ohjelmistojen välillä oli ohjelmistoon lisätty uusi 2a ammunta.

¹⁷³ *Ampumaohjelmisto: kivääri-, pistooli-, pikakivääri-, konekivääri- ja kranaatinheittäjäammuntoja varten* 1929, ss. 32–33.

Kivääriammuntojen ampumaluokat jaettiin neljään luokkaan; erinomainen, hyvä, tyydyttävä ja huono ampuja. Jos ampuja halusi päästä erinomaiseen ampumaluokkaan, tuli hänen täyttää erinomaiselle ampujalle asetetut vaatimukset sotilaskivääriskouluammuntojen harjoituksissa numerot 1–3 ja sotilaskiväärkenttäammuntojen harjoituksissa numerot 1, 2 ja 5. Kaikista harjoituksista ei tarvinnut ampua kuitenkaan erinomaista, vaan yhdestä harjoituksesta riitti tulokseksi hyvä ja yhdestä tyydyttävä, jos muista ampui erinomaisen tuloksen. Muutoksena aikaisempiin ampumaohjelmistoihin uuden ohjelmiston myötä sotilaskivääriammuntojen uusiminen ei ollut enää sallittua kuten aiemmin.¹⁷⁴

Kivääriammunnat oli jaettu kolmeen eri ampumaohjelmaan, jotka olivat A-, B- ja C-ohjelmat. A-ohjelma oli täydellinen ohjelma, jossa suoritettiin kaikki ammunnat pienoiskivääri- ja kouluammunnoista taisteluammuntoihin. Tämä ohjelma sisälsi koulu- ja kenttäammuntojen lisäksi myös kaksi taisteluammuntaa. A-ohjelma käskettiin suoritettavaksi jalkaväkikomppanioille, polkupyöräkomppanioille, ratsuväkieskadroonille ja rannikkotykkistölle.¹⁷⁵

B-ohjelmassa ammuttiin pienoiskivääriammunnoista ammunnat numerot 1, 2, 3 ja 5 ja sotilaskiväärillä ammunnat numerot 1–4. B-ohjelman suorittivat divisioonat, prikaatit sekä meripuolustuksen ja ilmavoimien esikunnat. Näiden lisäksi B-ohjelman suorittivat Konekiväärikomppaniat ja -eskadroonat, Toimitusjoukkueet, Remonttikoulu, erillinen Hyökkäysvaunukomppania, pioneerijoukot, viestijoukot, laivasto, ilmatorjuntapatterit, ilmavoimat ja huoltojoukot.¹⁷⁶ C-ohjelma oli kaikista kevyin ampumakokonaisuus, jossa ammuttiin pienoiskivääriskouluammunnoista harjoitukset 1, 3 ja 5 ja sotilaskivääriskouluammunnoista harjoitukset 1, 2, 2a ja 3. C-ohjelma käskettiin suoritettavaksi kenttätykkistölle, Helsingin komennuskompanialle, Reserviupseerikoululle, toimitusjoukkueelle ja tiedustelukomppanioille.¹⁷⁷

Ampumaohjelmistossa ammuntojen osalta yleisenä periaatteena pidettiin sitä, että ampujan on ennen sotilaskivääriammuntoja suoritettava vastaavanlaiset ammunnat pienoiskiväärillä. Lisäksi edellytettiin, että ampujan on suoritettava hyväksytysti kolmiotähtäyskoe 10 metrin matkalta ennen pienoiskivääriammuntojen aloittamista. Käytännössä ampujan piti suorittaa siis vähintään kaksi ammuntaa pienoiskiväärillä ennen kun hän pääsi ampumaan sotilaskiväärillä.¹⁷⁸

¹⁷⁴ *Ampumaohjelmisto: kivääri-, pistooli-, pikakivääri-, konekivääri- ja kranaatinheittäjäammuntoja varten* 1929, s. 10.

¹⁷⁵ Sama, ss. 7–8.

¹⁷⁶ Sama, s. 8.

¹⁷⁷ Sama, s. 9.

¹⁷⁸ Sama, s. 7.

Ampumaohjelmiston yhteydessä käskettiin myös ammuntojen jakautuminen eri palveluskuukausille. Ammuntojen suoritusajat eivät vaihdelleet eri aselajien ja toimialojen välillä juuri-kaan. Ampumaohjelmiston mukaan kaikkien joukkojen tuli suorittaa käsketyt kouluammunnat viidenteen kuukauteen mennessä palvelukseen astumisesta. Pienoiskiväärillä ammunnat aloitettiin jo ensimmäisen varusmiespalveluskuukauden aikana ja sotilaskiväärillä ammunnat tuli aloittaa toisen palveluskuukauden aikana. Kone- ja pikakivääriskoulutettaville ammunnat aloitettiin kyseisillä aseilla kolmannesta palveluskuukaudesta eteenpäin kivääriskoulutuksen ohessa. Kouluammuntojen jälkeen siirryttiin kenttä- ja taisteluammuntojen suorittamiseen.¹⁷⁹

A-kurssin suorittajien kouluammunnat oli ammuttu varusmiespalveluksen neljännen kuukauden aikana, jolloin viidennellä kuukaudella päästiin ampumaan taisteluammuntoja. Kouluammunnat haluttiin suorittaa yhä nopeammin, jotta nuoremman sotamiehen koulutuskaudella ehdittiin ampumaan myös kenttäammunnat. Pienoiskivääriammuntojen mukaantulo koulutukseen oli nopeuttanut ammuntojen toteutusta, mikä oli ollut myös tavoitteena. Siinä missä aikaisemmin koulu- ja kenttäammuntojen toteutus vei noin yhdeksän kuukautta, kyettiin ne nyt viemään läpi noin kuudessa kuukaudessa ammuntojen lukumäärän noususta huolimatta.

Vuoden 1929 ampumaohjelmiston mukaiset kouluammunnat suorittava varusmies ampui pienoiskivääriammunnoissa 40 patruunaa ja sotilaskivääriammunnoissa 28 patruunaa. Kokonaisuudessaan, muutkin kuin kouluammunnat huomioiden, varusmies ampui vuodessa pienoiskiväärillä 65 patruunaa ja sotilaskiväärillä 53 patruunaa¹⁸⁰.

¹⁷⁹ *Ampumaohjelmisto: kivääri-, pistooli-, pikakivääri-, konekivääri- ja kranaatinheittäjäammuntoja varten* 1929, ss. 56–59.

¹⁸⁰ Keronen 1979, KA, s. 35.

4. AMPUMAKOULUTUKSEN TAANTUMAN KAUTTA KOHTI SO-TAVUOSIA

4.1. Vuoden 1933 ampumaohjelmisto

Tarkasteltaessa pienoiskivääriammunnoille asetettujen tavoitteiden saavuttamista voidaan todeta, että pienoiskivääriammuntojen myötä ampumakoulutuksen aloittamista saatiin nopeutettua. Sitä vastoin pienoiskiväärien mukaantulolla koulutukseen ei saatu heti aikaiseksi merkittävää ampumataidon kehittymistä. Vuonna 1929 jalkaväen tarkastaja totesi ampumakoulutuksen tason olevan edelleen ”silmiinpistävän heikkoa”. Ampumakoulutuksessa ongelmien nähtiin olevan ennen kaikkea peruskoulutuksessa, koska kouluttajilla ei ollut tiedossa esimerkiksi ampuma-asentojen oikeaa ja ohjesääntöjenmukaista opetus- ja suoritustapaa. Kouluttajien puutteet jo valmistavassa ampumakoulutuksessa nähtiin johtavan siihen, että miehistä ei saada koulutettua tasokkaita ampujia. Jalkaväen tarkastaja näkikin, että ampumataidon kohottaminen vaatii joukko-osastojen ampumakoulutuksen ”perinpohjaista tarkistamista”.¹⁸¹

Jalkaväen koulutusohjeet, jotka annettiin kenraaliluutnantti Wilkaman kaudella, olivat käytössä vuoteen 1929, jolloin julkaistiin Jalkaväen koulutus -ohjekirja. Sen myötä koulutuksessa haluttiin painottaa taistelukoulutusta, kenttäpalvelusta ja ampumaopetusta. Varusmiesten koulutusaika jaettiin nuorempien ja vanhempien sotamiesten koulutuskausiin, jotka kumpikin kestivät kuusi kuukautta. Ammuntojen osuus koulutuksesta oli edelleen merkittävä.

Aseiden hoitoon ja kunnossapitoon kiinnitettiin huomiota koko itsenäisyyden alkuaika ja 1930-luvun alussa aseiden kunto oli alkanut parantua.¹⁸² Aseiden osalta oli saavutettu taso, että niillä kyettiin suorittamaan käsketyt ammunnat ilman aseista johtuvia häiriötä. 1930-luvun alussa muodostuikin uusia haasteita ampumakoulutukselle. Armeijassa aloitettiin uudelleenjärjestely, jonka myötä siirryttiin aluejärjestelmään. Tämä vaikeutti koulutustavoitteiden asettelua, sillä uusien sotilaspiirien myötä sotilaspiirien ja joukko-osastojen koulutus-tarpeet eivät aina olleet yhdenmukaisia. Komennus- ja varuskuntatehtävien myötä osalta puutteelliseksi jäänyttä ase- ja ampumakoulutusta voitiin uuden asevelvollisuuslain myötä kouluttaa kertausharjoituksissa. Koulutusta pyrittiin myös pitämään aiempaa tasaisempana ympäri

¹⁸¹ Jalkaväen tarkastajan vuosikertomus v.1929 n:o83/7, 1.4.1930, SArk-2129/4, KA.

¹⁸² Käsiaseiden tarkastajan kirje, 8.12.1933, SArk-2131/2, KA.

vuoden, koska aiemmin varusmiesten koulutuksen nähtiin kärsivän koulutusyksiköiden pienuudesta johtuen.¹⁸³

Armeijan uudelleenjärjestely vaikutti koulutukseen myös sitä kautta, että se varasi huomattavan määrän kouluttajaresursseja. Jäljelle jääneiden kouluttajien työskentely muodostui vaikeaksi, koska koulutus oli pakkolomista johtuen hajanaista. Koulutusta ei saatu järjestettyä myöskään tehokkaasti, koska ammattitaitoisista kouluttajista oli puutetta.¹⁸⁴

Pienoiskiväärien mukaantulo ampumakoulutukseen ei tuonut pysyvää helpotusta sotilaskiväärien patruunankulutukseen, vaikka se olikin yksi perustelu sille, että pienoiskiväärit haluttiin mukaan koulutukseen. Siinä missä patruunoita oli saatu pienoiskivääriammuntojen myötä säästettyä ennen vuotta 1929, vuoden 1929 kiväärikoulutuksen laajentaminen lisäsi osaltaan patruunankulutusta sotilaskivääreissä. Ahdinko sotilaskiväärien patruunoiden riittämisestä jatkui täten edelleen 1930-luvulle tultaessa. Säästöön jääneitä patruunoita jaettiin joukoille vuoden 1930 alussa normaalin kiintiön lisäksi annetuissa määrärahoissa pysymiseksi. Kuitenkin jo vuoden 1930 helmikuussa puolustusministeriön taisteluvälineosasto joutui ilmoittamaan, että kuluvan vuoden aikana ei ole enää mahdollista jakaa lisää patruunoita määrärahojen puutteesta johtuen. Patruunankulutukset ja niitä koskevat erilaiset kiintiöt herättivät paljon keskustelua 1920- ja 1930-lukujen vaihteessa. Patruunamääriä olisi haluttu lisätä, mutta siihen ei ollut todellisuudessa määrärahoja.¹⁸⁵

Resurssipula alkoi näkyä konkreettisesti ammuntojen toteuttamisessa vuoden 1932 aikana. Uutta ampumaohjelmistoa valmisteltiin, mutta säästöjä haluttiin saada aikaiseksi välittömästi. Ennen uuden ampumaohjelmiston käyttöönottoa käskettiin vuoden 1932 lopulla supistettu ampumaohjelmisto¹⁸⁶ käyttöönotettavaksi vuoden 1933 alun ampumakoulutuksessa.

Supistettu ampumaohjelmisto perustui käytössä olleeseen vuoden 1929 ampumaohjelmistoon. Supistukset koskivat ainoastaan sotilaskivääreillä ammuttavia ammuntoja, joten pienoiskivääriammunnat ammuttiin kuten ennen. Kouluammunnasta sotilaskiväärillä poistettiin A-kurssista kaksi viimeistä ammuntaa ja muiden ammuntojen patruunamäärä laskettiin kolmeen patruunaan.¹⁸⁷ Jo sotilaskiväärillä ammuttavasta täydestä kouluammunnasta saatiin patruunasäästöä 16 patruunaa ampujaa kohden. B- ja C-kurssien kouluammunnoista sotilaskiväärillä jätettiin yksi ammunta pois kummastakin kurssista. B-kurssin supistuksilla saatiin aikaiseksi 11 patruunan säästö ja C-kurssin supistuksilla yhdeksän patruunan säästö ampujaa koh-

¹⁸³ Kronlund 1988, s. 369–389.

¹⁸⁴ Jalkaväen tarkastajan vuosikertomus vuodelta 1932, 9.3.1933, SArk-2131/2, KA.

¹⁸⁵ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 374/X, 18.2.1930, SArk-2129/4, KA.

¹⁸⁶ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 2170/X, 28.12.1932, T14796/10, KA.

¹⁸⁷ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 47/X, 13.1.1932, T14796/10, KA.

den. Lisäksi kivääreillä ammuttavien kenttäammuntojen suorittamista rajoitettiin. Patruunoiden käyttörajoitukset eivät koskeneet ainoastaan kivääreillä ammuttavia ammuntoja, vaan supistuksia tehtiin myös muilla aseilla suoritettaviin ammuntoihin. Nämä supistukset olivat voimassa siihen asti kunnes vuoden 1933 ampumaohjelmisto otettiin käyttöön.

Ampumatarvikkeiden puute johti siihen, että jalkaväen aseilla varustetun armeijan taisteluvalmiutta alettiin kyseenalaistaa. Sotaväen ylintä johtoa myöten oltiin sitä mieltä, että ampumatarvikkeiden vähentäminen ja siitä johtuneet ampumaohjelmistojen supistukset vaikuttivat erittäin negatiivisesti armeijan suorituskykyyn. Rauhanaikaisen ampumakoulutuksen riittävä laatu haluttiin taata, koska liikekannallepanon aikana ei voitu enää suorittaa mittavaa täydennysampumakoulutusta. Vuonna 1932 oli kivääri- ja pistoolinpatruunaa käytössä noin 70 prosenttia ja pikakivääri- ja konekivääripatruunaa noin 60 prosenttia voimassaolevan ampumaohjelmiston edellyttämästä patruunamäärästä. Vuosiluokan nähtiinkin siirtyvän reserviin puutteellisen ampumakoulutuksen saaneena ja supistuksien jatkuessa tilanteen muuttuvan reservin osalta kohtalokkaaksi. Ampumakoulutuksen puutteita ei myöskään nähty voitavan paikata uudella aseistuksella, sillä hyvän ampumataidon nähtiin perustuvan nimenomaan laadukkaaseen koulutukseen, joka vaatii aikaa ja resursseja.¹⁸⁸

Vuoden 1932 lopulla alettiin valmistella uuden Ampumaohjesäännön laatimista, joka sisältäisi myös uuden ampumaohjelmiston. Ampumaohjesäännössä haluttiin käsitellä mahdollisimman tyhjentävästi ampumaoppi sekä käytössä olevien aseiden ominaisuudet ja vaatimukset. Uudella Ampumaohjesäännöllä nähtiin olevan erityistä merkitystä koulutuksen kehittämisessä, koska edellinen kouluttajien tukena ollut ampumaohjesääntö oli vuodelta 1923. Ampumaohjesäännön laatiminen nähtiin niin erikoislaatuisena, että toiminnassa olevien toimikuntien ammattitaidon ei nähty riittävän sen laatimiseen ja hyväksymiseen, vaan sen työstämiseen olisi haluttu oma, asiantuntijoista koottu, toimikunta. Ampumaohjesäännön laatimista varten ei kuitenkaan asetettu erillistä toimikuntaa vielä keväällä 1933. Ensimmäisten arvioiden mukaan työn oletettiin valmistuvan vasta vuoden 1934 aikana, koska sen koettiin olevan hyvin laaja ja sen haluttiin koskettavan kaikkia jalkaväen aseita.¹⁸⁹ Myöhemmin ilmoitettiin, että uusittu Ampumaohjesääntö ilmestyykin aikaisintaan vuoden 1935 loppupuolella.¹⁹⁰ Vuonna 1935 käynnistettiin laajat jalkaväen aseilla suoritettavat koeammunnat, joiden perusteella oli tarkoitus laatia uusi Ampumaohjelmisto. Elokuun lopulla aloitettujen koeammuntojen arvel-

¹⁸⁸ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 434/X, 7.3.1933, SArk-2131/2, KA.

¹⁸⁹ Jalkaväen tarkastajan vuosikertomus vuodelta 1932, 9.3.1933, SArk-2131/2, KA.

¹⁹⁰ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 2210/X, 22.12.1934, SArk-2132/1, KA.

tiin kestävän noin kuukauden, jonka jälkeen ohjelmiston laatimiseen menisi vielä useampi kuukausi.¹⁹¹ Tahtotilasta huolimatta uusi Ampumaohjesääntö ei ilmestynyt ennen sotia.

Ampumaohjesäännön ilmestymisen merkittävään viivästyamiseen johtaneita syitä ei käytetyillä lähteillä ole suoranaisesti osoitettavissa. Yksi syy viivästyksen taustalla saattaa olla ohjesääntötoimikuntien asettamista koskevat muutokset. Vuoden 1934 lopulla asetettiin uusi pysyvä ohjesääntökomitea, mitä ennen oli ollut kiellettyä asettaa uusia ohjesääntökomiteoita¹⁹². Ohjesääntötoimikuntien toimintaa haluttiin todennäköisesti rajoittaa siksi, että haluttiin säästää niiden toiminnasta maksettavista palkkioista.

Valmisteilla olevasta Ampumaohjesäännöstä erillisenä oli aloitettu myös työ uuden, vuoden 1929 ampumaohjelmiston korvaavan ampumaohjelmiston laatimiseksi. Vuoden 1929 ampumaohjelmistoa pidettiin ehdottomana minimiohjelmana laadullisesti hyvien ampujien kouluttamiseksi.¹⁹³ Tämä uuteen Ampumaohjesääntöön liittyvä ampumaohjelmisto jalkaväen ampuma-aseita koskien oli valmisteltu valmiiksi erillään Ampumaohjesäännöstä, ja se julkaistiin 6.3.1933¹⁹⁴. Ampumaohjelmiston oli valmistellut keskeisiltä osin yleiskunnassa työskennellyt majuri Oinonen¹⁹⁵. Voidaankin olettaa, että Oinosen henkilökohtainen työ ampumaohjelmiston uusimiseksi on vaikuttanut siihen, että uusi ampumaohjelmisto saatiin julkaistua.

Vuoden 1933 ampumaohjelmistossa annettiin perusteet kivääri-, pistooli-, konepistooli-, pikakivääri-, konekivääri-, kiväärikranaatti-, kranaatinheitinjä- ja tarkka-ampujakoulutuksen suorittamiselle. Vuoden 1929 ohjelmaan verrattuna uusina asioina mukaan olivat tulleet konepistooli-, kiväärikranaatti- ja tarkka-ampujakoulutus. Vuoden 1932 aikana joukko-osastoille oli jaettu pieni määrä 3 linjan kivääriä mallia 91/27. Tätä uudempaa kiväärimallia ei ollut tarkoitettu tavalliseen kiväärikoulutukseen, vaan se oli tarkoitettu uutta tarkka-ampujakoulutusta ja erikseen käskettäviä ampumakilpailuita varten.¹⁹⁶ Uudet kiväärit korvasivat pikkuhiljaa vanhemmat kolmen linjan kiväärit siten, että vuoteen 1934 mennessä kaikille jalkaväkirykmenteille ja polkupyöräpataljoonille oli jaettu uudet kiväärit.¹⁹⁷

Vuoden 1932 aikana tehtiin selvitys kaksikiväärijärjestelmään siirtymisestä, ja selvityksessä järjestelmä todettiin hyödylliseksi. Kaksikiväärijärjestelmässä vanhoja kivääreitä käytettiin

¹⁹¹ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 1235/X, 14.8.1935, SArk-2134/2, KA.

¹⁹² Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 200/X, 20.11.1934, T14857/11, KA.

¹⁹³ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 845/X/21.5.1932, T17645/16, KA.

¹⁹⁴ Myöhemmin vuoden 1933 ampumaohjelmisto. Ampumaohjelmisto jalkaväen ampuma-aseet, Yleisesikunta osasto 4, n:o 417/X/33, 6.3.1933, Otava, Helsinki, 1933.

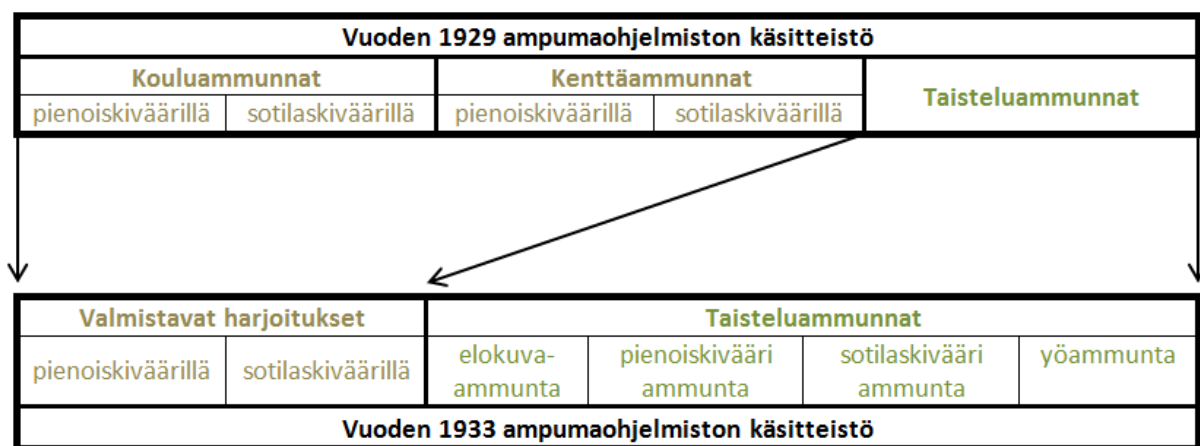
¹⁹⁵ Majuri Oinoselle maksettiin 4000 markan suuruinen palkkio ampumaohjelmiston kohtien yleistä, kivääriampumakoulutus, tarkka-ampujakoulutus, pikakivääriampumakoulutus, pistooliampumakoulutus, konepistooliampumakoulutus, käsikranaatinheittokoulutus ja kiväärikranaattiampumakoulutus kirjoittamisesta.

¹⁹⁶ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 128/X, 26.1.1932, T14796/10, KA.

¹⁹⁷ Armeijakunnan esikunnan huolto-osaston kirje n:o 9/TT/76, 26.1.1934, T14857/15, KA.

jokapäiväisessä käytössä, ja uusia kivääreitä käytettiin vain kovilla ampumatarvikkeilla ammuttavissa ammunnoissa. Vuoden 1934 aikana olivat viimeisetkin rajoitteet järjestelmään siirtymisestä poistuneet, joten siihen päätettiin siirtyä sitä mukaa kun se on mahdollista. Käytettävien patruunamäärärahojen pienentyessä haluttiin ammunnat suorittaa virheettömillä aseilla, jotta ammunnoista saadaan paras mahdollinen hyöty irti. Toisaalta taas harjoituskivääreiden käytöllä haluttiin säästää uusia kivääreitä mahdollisen liikekannallepanon varalta.¹⁹⁸ Konepistoolikoulutus oli aloitettu puolustusvoimissa vuoden 1933 alusta alkaen. Konepistoolikoulutusta pidettiin pikakivääriin verrattavana erikoiskoulutuksena, joten koulutettavat suorittivat ainoastaan B-ohjelman kiväärikoulutuksesta.

Uusi vuoden 1933 ampumaohjelmisto muutti erityisesti rakenteellisesti ampumaohjelmistoa aiempaan vuoden 1929 ampumaohjelmistoon verrattuna. Vuoden 1929 ampumaohjelmistossa ampumakoulutus oli jaoteltu kivääriammuntojen osalta koulu-, kenttä- ja taisteluammuntoihin. Vuoden 1933 ohjelmiston myötä kivääriammunnat jaettiin valmistaviin ampumaharjoituksiin, elokuva-¹⁹⁹, yö- ja taisteluammuntoihin. Valmistavien harjoitusten runko muodostettiin koulu- ja kenttäammunnoista. Valmistavat harjoitukset (kuva 14) sisälsivät nyt pienoiskivääriammunnat sekä sotilaskivääriammunnat.²⁰⁰

Kuva 14. Käsitteistön muutos vuoden 1929 ja vuoden 1933 ampumaohjelmistojen välillä.

¹⁹⁸ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 161/X, 1.2.1934, T14857/15, KA.

¹⁹⁹ Elokuva-ammunnat olivat osa taisteluammuntoihin valmistavaa koulutusta, jotka suoritettiin pienoiskiväärillä. Elokuvan avulla tavoiteltiin mahdollisimman luonnollista maalitoimintaa sekä pyrittiin lisäämään ampujien mielenkiintoa ja mielikuvitusta. Ammunnat suoritettiin noin 10 metristä, joko istualtaan pöydän takaa tai maakuulta pöytien päälle rakennetulta epätasaiselta tasolta. Ammuntojen lukumäärät riippuivat kulloinkin käytettävissä olevasta patruunamäärästä.

²⁰⁰ *Ampumaohjelmisto, jalkaväen ampuma-aseet*, Helsinki, Otava, 1933, ss. 62–65.

Tämä ammuntojen uusi jaottelu vaikutti myös kouluammunta -käsitteeseen, jota ei esiinny enää ollenkaan vuoden 1933 ampumaohjelmistossa. Käytännössä kuitenkin vuoden 1933 ohjelmiston valmistaviin harjoituksiin kuuluivat vuoden 1929 koulu- sekä kenttäammunnat. Verrattaessa vuoden 1929 koulu- ja kenttäammuntoja vuoden 1933 valmistaviin harjoituksiin on ammuntojen määrä lähes sama. Ainoastaan kivääriammuntojen määrä oli vähentynyt yhdellä.

Ampumaohjelmiston rakenteellisen muutoksen voidaan nähdä kuvastavan ampumakoulutuksessa tapahtunutta ideologista muutosta. Uuden ampumaohjelmiston haluttiin vievän ampumakoulutusta yhä enemmän taistelunmukaisten ammuntojen suuntaan. Taistelunmukaisten ammuntojen merkitystä oli korostettu läpi koko itsenäisyyden alkua ajan, mutta nyt myös ampumaohjelmistoa muutettiin siihen suuntaan, että se vastasi yhä paremmin valmistavien ammuntojen osalta taisteluammuntojen vaatimuksia.²⁰¹ Uudessa ampumaohjelmistossa painotettiin muun muassa enemmän osumien kuin tuloksien merkitystä ja ammuntoihin otettiin mukaan aikarajoite laukauksille aiempaa nopeammin. Taisteluammuntoihin valmistauduttiin myös lisäämällä kaasunaamarin kanssa suoritettavien ammuntojen määrää, ja uutena asiana ammuntoihin tulivat mukaan yöammunnat sekä ammunta liikkuvaan maaliin. Ampumakoulutuksen haluttiin vastaavan erityisesti taisteluammuntojen vaatimuksiin ja kaikki muut ammunnat nähtiin niihin valmistavina ammuntoina.

Ennen kuin uusittu ampumaohjelmisto käskettiin virallisesti käyttöön, se oli Uudenmaan rykmentissä koekäytössä. Rykmentin kokeilujen ja lausunnon perusteella ampumaohjelmisto muokattiin lopulliseen muotoonsa. Rykmentin havainnot koskivat yksittäisen taistelijan taitojen kehittämistä entisestään, jotta yksittäinen ampuja kykenee osallistumaan tulenkäyttöön osana isompaa osastoa. Tämän nähtiin olevan myös ampumakoulutuksen päämäärä. Kokeilun pohjalta esitettiin muun muassa heittolaukausharjoitusten lisäämistä niin kivääri- kuin pienoiskivääriammuntoihin. Yhden saapumiserän havaintojen perusteella ehdotetut muutokset koskivat heittolaukausharjoitusten lisäämisen lisäksi muun muassa ammuntojen tulosrajoja sekä ammuntojen suoritusjärjestystä. Näistä muutamista ehdotuksista huolimatta valmistavat ammunnat nähtiin pääosin toimivina.²⁰²

Uudenmaan rykmentin havainnoilla on ollut suuri merkitys ampumaohjelmiston lopullisen sisällön muotoutumiseen. Rykmentin lähes kaikki havainnot otettiin huomioon sellaisenaan. Polvelta ammuttava heittolaukausharjoitus oli ainoa rykmentin esitys, joka jätettiin pois julkaistusta ampumaohjelmistosta. Uudenmaan rykmentin kokeiluun osallistuneiden kahden

²⁰¹ Jalkaväen tarkastajan vuosikertomus vuodelta 1932, 9.3.1933, SARk-2131/2, KA.

²⁰² Uudenmaan rykmentin lausunto n:o 8117/101, 18.11.1932, T14796/10, KA.

komppanian päälliköt vaihtuivat kesken ampumaohjelmiston suorittamisen, millä on varmasti ollut myös vaikutusta rykmentin havaintoihin. Rykmentin lausunto osoittaa sen, että ampumaohjelmistoja laativille komiteoille on ollut tärkeää se, mitä joukko-osastoista uudistukseen liittyen on lausuttu.

Vaikuttaakin siltä, että kautta linjan on joukko-osastojen havainnot pyritty ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon ampumaohjelmistojen kehitystyössä. Käytetyistä lähteistä ei ole löydettävissä syytä sille, minkä takia vuoden 1933 ampumaohjelmistoon liittyen ei suoritettu yhtä laajaa lausuntokierrosta kuin vuoden 1926 ampumakurssista. Laajemmalla lausuntokieroksella olisi muutosehdotuksia ollut odotettavissa mitä luultavimmin enemmän, joten yhtenä syynä valitulle toimintatavalle voi olla se, että kokeilut haluttiin keskittää yhteen paikkaan.

Uusittu Ampumaohjelmisto jaettiin joukoille 19.4.1933 ja se otettiin käyttöön välittömästi siten, että jo vuonna 1933 palvelukseen astuneet alkoivat noudattaa uutta ampumaohjelmistoa.²⁰³ Uudessa ampumaohjelmistossa on kivääriammuntojen valmistavat ampumaharjoitukset esitetty yhdessä taulukossa, josta ilmenee sekä pienoiskivääri- että kivääriammunnat.

²⁰³ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 699/X, 19.4.1933, T2860/7, KA.

Harj. N:o	Matka m.	Amp. asento	Patr. luku	Aika	Maali	Vaatus	Huomautuksia
-----------	----------	-------------	------------	------	-------	--------	--------------

Pienoiskivääriammunta

1	25	Mak. tukea ilman	6	Rajoittamaton	Pienoisrengastaulu (A)	36 pist. ¹	2 koelaukausta sallittu.
2	25	Polvelta istuen ² ja	3 + 3	>>	>>	30 >> ¹	>>
3	25	Mak. tukea ilman	5	>>	>>	25 >> ¹	Suoritetaan naamarialla käyttäen

Kivääriammunta

						Valio	Hyvä	Tyydytt.	
4	100	Mak. tukea ilman	5	Rajoittamaton	Päärengastaulu (E)	35 pist.	30 pist.	25 pist.	Ammutaan kaasunaamarin päässä. Joka laukaus näytetään erikseen
5	150	Mak. tukea ilman	5	>>	>>	35 >>	30 >>	25 >>	Joka laukaus näytetään erikseen
6	300	Mak. tukea ilman	5	>>	Rintarengastaulu (F)	22 >>	17 >>	12 >>	

Pienoiskivääriammunta

7	25	Seisten	5 + 5	Rajoittamaton	Pienoisrengastaulu (A)	45 pist. ¹			Viimeinen sarja suoritetaan naamarialla käyttäen
8	25	Mak. tukea ilman	5	>>	Pienoispääkuvio (B)	3 osumaa ¹			
9	50	>>	5	>>	Pienoisrintakuvio (C)	3 osumaa ¹			
10	25	>>	5		Pienoisryökkyjä (D)	3 osumaa ¹			Suoritetaan naamarialla käyttäen

Kivääriammunta

						Valio	Hyvä	Tyydytt.	
11	150	Mak. tukea ilman	5 + 5	Rajoittamaton	Puolipäärengastaulu (G)	7 osumaa	5 osumaa	3 osumaa	Ammutaan kaasunaamarin päässä. Joka laukaus näytetään erikseen
12	300	Mak. tukea ilman	5	>>	Puolirintarengast. (H)	3 >>	2 >>	1 >>	Joka laukaus näytetään erikseen

Pienoiskivääriammunta

13	50	Mak. tukea ilman	5 + 5	8 sek. lauk. kohti ³	Pienoisrintakuvio (C)	5 osumaa ¹			Viim. 5 lauk. suoritetaan naamarialla käyttäen
14	25	Polvelta istuen ² ja	3 + 2	8 sek. lauk. kohti ³	Pienoispääkuvio (B)	3 osumaa ¹			
15	25	Seisten	5	8 sek. lauk. kohti ³	Pienoisryökkyjä (D)	3 osumaa ¹			

Harj. N:o	Matka m.	Amp. asento	Patr. luku	Aika	Maali	Vaatus	Huomautuksia
-----------	----------	-------------	------------	------	-------	--------	--------------

Kivääriammunta

						Valio	Hyvä	Tyydytt.	
16	300	Maaten	5	8 sek. lauk. kohti ²	Rintakuviot (J) ⁴	3	2	1	
17	100	Maaten	3 + 3	Pikatuli 15+15 s.	Rintakuviot (J) ⁴	4	3	2	Molemmat sarjat näytetään erikseen. Viim. sarja suoritetaan naamaria käyttäen.
18	100	Seisten	3	Pikatuli 15 sek.	Syöksyjä (K) ⁴	–	–	–	
19	200	Maaten	3	Rajoittamaton	Sivusuuntaan liikkuva syöksyjäkuviot ⁵	–	–	–	

Huom. kaikissa harjoituksissa N:o 17 ja 18 lukuun ottamatta näytetään joka laukaus erikseen

¹Ampujan, joka ei täytä vaatimusta, on kerran uusittava harjoitus ennen seuraavaan harjoitukseen siirtymistä.

²ampuja istuu vapaasti nojaamatta vartaloon mihinkään. Yläraajojen tukeminen alaraajoihin tai vartaloon on sallittu.

³Maali on kerrallaan 8 sek. näkyvissä.

⁴Maalitaulujen tulee olla häviäviä ja niiden käyttö siten järjestetty, että ampuja ei ennakolta huomaa niiden ilmestymisaikaa eikä (mikäli mahdollista) – paikkaa.

⁵Maalitauluna on maaston värisellä paperilla peitetty puukehyksellä vahvistettu pahvilevy, jonka leveys on 150 cm. ja korkeus sama kuin syöksyjäkuviot. Levyn kumpaankin reunaan on kiinnitetty syöksyjäkuviot (K). maalin kulkunopeus on n. 4 m./sek. Ammunta suoritetaan ensimmäiseen kuvioon kulkusuunnasta katsoen. Radan pituus n. 15 m. Radan kummassakin päässä on naamioilaitte, jonka takaa maali lähtee liikkeelle ja jonka taakse se häviää kuljettuaan n. 12 m.

Kuva 14. Vuoden 1933 kivääriampumaohjelmiston valmistavat harjoitukset.

Vuoden 1933 kivääriampumaohjelmisto koostui kolmesta pienoiskivääriammunnasta, jonka jälkeen ammuttiin kolme kivääriammuntaa. Tätä seurasi neljä pienoiskivääriammuntaa ja kaksi kivääriammuntaa. Lopuksi ammuttiin vielä kolme pienoiskivääriammuntaa ja neljä kivääriammuntaa. Yhteensä ohjelmiston mukaisia ammuntoja oli 19 kappaletta. Huomionarvoista on, että ampumaohjelmiston rakenteellisen muutoksen mukaisesti taulukossa oli yhdistetty koulu- ja kenttäammunnat.

Ohjelmiston mukaiset pienoiskivääriammunnat ammuttiin 25–50 metrin matkalta ja niiden ampuma-asetukset vaihtelivat makuuasennosta ilman tukea polviammuntaan, istuen ammuntaan ja seisoma-ammuntaan. Maalitauluina käytettiin pienoisingastaulua, pienoispääkuviota, pienoisingastakuviota ja pienoisingastakuviota. Harjoituksissa ammuttavat laukausmäärät vaihtelivat kolmen ja kahden patruunan sarjasta aina kuuteen laukaukseen. Osa ammunnoista ammuttiin

kaasunaamaria käyttäen. Valtaosassa pienoiskivääriammunnoista ampuma-aika oli rajoittamaton, sillä vain kolmessa viimeisimmän sarjan ammunnessa ampuma-aika oli rajoitettu kahdeksaan sekuntiin laukausta kohti.

Sotilaskivääriammunnoissa ampumamatkoina oli 100, 150, 200 ja 300 metriä. Valtaosa kivääriammunnoista ammuttiin makuulta ilman tukea, joskin kolme ammunnoista toteutettiin myöskin maaten ja vain yksi seisten. Harjoitusten laukausmäärä vaihteli kolmesta ammunnasta viiteen laukaukseen. Maaleina käytettiin päärengastaulua, rintarengastaulua, puolipäärengastaulua, puolirintarengastaulua, rintakuviota, syöksyjää ja sivusuuntaan liikkuvaa syöksyjäkuviota. Myös sotilaskivääriammunnoista osa ammuttiin kaasunaamarin kanssa. Valtaosassa ammunnoista ampuma-aika oli rajoittamaton, sillä vain viimeisimmissä harjoituksissa ampuma-aikaa oli rajoitettu.

Kivääriammunnat olivat jaettu edelleen A-, B- ja C-ohjelmiin, joiden perusteella käskettiin ammuntojen suorittaminen eri aselaji- ja toimialajoukoille. A-ohjelman suorittajien osalta ei tullut muutosta vuoden 1929 ohjelmaan verrattuna, vaan kivääri- ja polkupyöräkomppaniat sekä Ratsuväkieskadroonan, Rannikkotyöstön ja ilmavoimien jalkaväkimiehistö ampui edelleen täyden ohjelman. Merkittävin muutos tapahtui siinä, että pääosa toimialoista siirtyi suorittamaan C-ohjelmaa aikaisemman B-ohjelman sijasta. Ampumaohjelmisto oli lisäksi eri ohjelmien osalta huomattavasti selkeämpi kuin aikaisempi ampumaohjelmisto, sillä B-ohjelmaan kuuluivat ammunnat numerot 1–15 ja C-ohjelmaan ammunnat numerot 1–12.²⁰⁴

Ampumaohjelmiston jakelun yhteydessä korostettiin eräitä koulutukseen liittyviä asioita, joihin haluttiin kiinnittää huomiota. Koulutus käskettiin toteuttamaan asiallisella tavalla, jotta koulutettavien kiinnostus ampumakoulutusta kohtaan saatiin säilytettyä. Ampumakoulutuksen valmistavassa koulutuksessa haluttiin yhtä koulutettavaa asiaa harjoiteltavan ainoastaan 10–15 minuutin ajan.²⁰⁵

²⁰⁴ *Ampumaohjelmisto, jalkaväen ampuma-aseet* 1933, ss. 27–28.

²⁰⁵ Sama.

4.2. Ampumakoulutuksen rajoitukset 1930-luvulla

Patruunankulutuksen osalta vuoden 1933 ampumaohjelmistossa ei tapahtunut merkittävää muutosta vuoden 1929 ohjelmaan verrattuna, sillä sotaväen päällikkö oli käskenyt säästösyistä uuden ampumaohjelmiston patruunakiintiöksi vuoden 1931 toteutuneiden ammuntojen patruunamäärän.²⁰⁶ Uuden ampumaohjelmiston julkaisun yhteydessä oli kuitenkin selvää, ettei kaikkia ammuntoja kyetä toteuttamaan täysipainoisina. Ampumatarvikkeita ei olisi saatu jaettava joukoille niin paljon, mitä ampumaohjelmisto olisi vaatinut. Tämä johti siihen, että ammuntojen suorittamiselle päädyttiin asettamaan rajoituksia. Ampumatarvikkeiden puute johtui ensisijaisesti siitä, että niitä koskevia määrärahoja oli laskettu, joten rahat eivät riittäneet ampumaohjelmiston edellyttämän patruunamäärän hankkimiseen.²⁰⁷ Vuodelle 1933 ei kyetty jakamaan siis edes sitä määrää patruunaa kuin mitä vuonna 1931 oli ollut käytössä.

Määrärahojen puute johti siihen, että kivääriampumarajoituksiin asetettiin vuodelle 1933 rajoituksia siten, että ammunnat numerot 4–6, 12 ja 16 piti ampua vain kolmella patruunalla alkuperäisen ampumaohjelmiston viiden sijasta ja ammunta numero 11 ammuttiin yhteensä neljällä patruunalla. Lisäksi harjoitus numero 18 käskettiin jättää suorittamatta. Kivääriammuntojen lisäksi rajoituksia asetettiin myös muilla aseilla suoritettaville ammunnoille.²⁰⁸ Käskettyjä ampumaohjelmiston supistuksia oli tarkoitus noudattaa kunnes toisin käsketään. Ampumatarvikkeiden käytön rajoittamisen oli kuitenkin tarkoitus olla vain väliaikaista ja tavoitteena oli palauttaa koulutuksen patruunamäärä vuoden 1931 tasolle mahdollisimman nopeasti.²⁰⁹

Vuodelle 1934 ei käsketty rajoituksia yhtä tarkasti kuin vuodelle 1933, vaan patruunoiden osalta ilmoitettiin ainoastaan kokonaismäärä eri joukoilla käytössä olevista patruunoista. Vuonna 1933 käsketyt ampumaohjelmiston rajoitukset pysyivät kuitenkin voimassa ja niitä oli toteutettava ammuntoja suoritettaessa annetulla patruunamäärällä. Ampumaohjelmiston A-ohjelman suorittajille oli käytössä 70 patruunaa, B-ohjelman suorittajille 49 patruunaa ja C-ohjelman suorittajille 42 patruunaa taistelijaa kohden. Pienoiskiväärin patruunaa oli laskettu A-ohjelman suorittajille 150 patruunaa, B-ohjelman suorittajille 110 patruunaa ja C-ohjelman suorittajille 80 patruunaa varusmiestä kohden.²¹⁰

²⁰⁶ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 434/X, 7.3.1933, SArk-2131/2, KA.

²⁰⁷ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 699/X, 19.4.1933, T2860/7, KA.

²⁰⁸ Sama.

²⁰⁹ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 434/X, 7.3.1933, SArk-2131/2, KA.

²¹⁰ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 1926/X, 9.12.1933, SArk-2131/2, KA.

Vuonna 1934 siirryttiin patruunakulutuksen sääntelyn osalta aiempaa enemmän joukkojen esitysten mukaiseen toimintaan. Sotaväen päällikön käskystä siirryttiin toimintatapaan, jossa yleisesikunnan tuli ilmoittaa joukko-osastoille joulukuussa tiedossa olevan seuraavan vuoden kulutusoikeus. Tämän perusteella joukko-osastojen tuli tehdä seuraavalle vuodelle omat ehdotuksensa ja laskelmansa ampumaohjelmiston toteuttamisesta. Ampumaohjelmiston ammuntojen supistamis- tai laajentamisesityksissä sekä laskelmissa joukko-osastojen piti ottaa huomioon aikaisemmat rajoitukset. Sotaväen päällikön hyväksymät esitykset palautettiin joukko-osastoille kulutusvuoden tammikuun aikana, jolloin ampumatarvikkeita koskeva menoarvioehdotus oli hyväksytty.²¹¹ Tämä antoi sotaväen päällikölle vielä mahdollisuuden täsmentää joukko-osastojen esityksiä, mikäli siihen olisi tarvetta.

Vuonna 1935 jaettavia patruunamääriä kyettiin nostamaan ensimmäistä kertaa siten, että ensimmäiset supistukset voitiin poistaa huhtikuussa ja sen jälkeen palvelukseen astuvien osalta. Kivääriammunnoista otettiin ainoastaan ammunta numero 18 takaisin ohjelmistoon. Supistuksia purettiin myös ilmatorjunta-ammunnoista, konepistooli-, pikakivääri- ja konekivääriammunnoista.²¹² Tilannetta ei nähty kuitenkaan edelleenkään kovin hyvänä. Ampumakoulutuksen tilanteen koettiin heikkenevän entisestään, mikäli rahoitusta patruunoiden hankkimiseen ei saada. Todellisuudessa vuoden 1935 aikana ampumaohjelmiston suorittamiseen oli käytössä keskimäärin 80 patruunaa taistelijaa kohden, joista 45 patruunaa valmistaviin ammuntoihin ja 35 patruunaa taisteluammuntoihin. Riittäväksi ampumakoulutukseen käytettäväksi patruunamääräksi jalkaväen kiväärimiesten osalta nähtiin 250 patruunaa ja muiden osalta 100 patruunaa. Kyseisen patruunamäärän lisäämiseen tarvittavaa määrärahojen lisäystä esitettiin hyväksyttäväksi vuoden 1937 menoarvioehdotuksessa.²¹³

Vuodelle 1937 ampumakoulutukseen tarkoitettuja patruunoita saatiin käyttöön siten, että käytössä olleet ampumaohjelmiston supistukset voitiin poistaa. Uusia rajoituksia ammuntojen suorittamiseen oltiin kuitenkin valmiita tekemään, mikäli kaikkia ammuntoja ei kyettäisi toteuttamaan vuosittaisilla patruunamäärillä.²¹⁴ Uusia rajoitteita ei kuitenkaan tarvinnut käskä, koska vuodelle 1938 saatiin patruunamäärät nostettua siten, että A-ohjelman suorittajilla oli käytössä yhteensä 111 patruunaa, joista 57 patruunaa valmistaviin ammuntoihin. B- ja C-ohjelman suorittajilla valmistavien ammuntojen suorittamiseen annettiin 40 patruunaa ja kaikkiaan käytössä oli 67 patruunaa.²¹⁵ Todellisuudessa ampumatarvikerajoitukset alkoivat

²¹¹ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 46/X, 13.1.1934, SArk-2131/2, KA.

²¹² Armeijakunnan esikunnan sota-asiainosaston kirje n:o 1283/II/43 28.10.1935, T14859/7, KA.

²¹³ Yleisesikunnan osasto 4:n kirje n:o 771/X, 16.4.1936, T14859/7, KA.

²¹⁴ Armeijakunnan esikunnan huolto-osaston kirje n:o 219/TT/76, 6.7.1937, T14862/7, KA.

²¹⁵ Liite 1.AK:n kirjeeseen n:o 263/TT/76, 24.9.1937, T14862/7, KA.

helpottaa vasta vuonna 1939, jolloin ampumatarvikkeita oli käytettävissä enemmän kuin ennen ja niiden käyttöä haluttiin ohjata taisteluammuntojen suorittamiseen.²¹⁶

²¹⁶ Koulutuksen suuntaviivat 1939, Valtioneuvoston kirjapaino, Helsinki 1938, s. 19, SARk-2138/1, KA.

5. YHDISTELMÄ

Rauhan ajan puolustusvoimien ensimmäiset tehtävät olivat puolustaa valtakuntaa, poistaa varusmieskoulutuksessa ilmenneet puutteet ja yhtenäistää ase- ja ampumakoulutus. Ase- ja ampumakoulutus on ollut itsenäisyyden alkuaajoista lähtien merkittävä osa puolustusvoimien koulutusta, vaikka puolustusvoimien ensisijaisena tehtävänä nähtiin tuolloin olevan liikekannallepano ja siihen liittyvät suojajoukkotehtävät. Tahtotila ase- ja ampumakoulutuksen käynnistämiseen heti itsenäistymisen jälkeen oli kova, mutta merkittävänä haasteena koulutukselle olivat alkuvaiheessa koulutusta ohjaavan ohjeistuksen puute ja kouluttajien tason vaihtelevuus. Lisäksi haasteena oli käytettävissä olevan ase- ja ampumatarvikkeiston kunto: vaikkakin ase- ja ampumatarvikkeistoa oli määrällisesti jokseenkin riittävästi tarkoitukseen nähden, se oli laadultaan kirjavaa ja huonokuntoista. 1920-luvun alkupuolella jalkaväen aseistusta saatiin yhtenäistettyä, jolloin jalkaväen perusaseeksi vakiintui kolmen linjan kivääri m/91. Kiväärien yhtenäistämisen taustalla vaikutti myös tavoite, että puolustusvoimien perusaseet käyttävät kaikki samaa 7,62 mm patruunalaatua.

Vuoden 1922 asevelvollisuuslain mukaiseen uuteen palvelusaikaan siirtymisen myötä varusmiesten palvelusajaksi vakiintui vuosi. Kouluammuntojen kannalta muutos ei ollut merkittävä, koska vuoden palvelusaika oli vakiintunut käyttöön heti koulutuksen käynnistämisestä alkaen. Varusmiesten palvelusaika pysyi tutkittavan ajanjakson aikana lähes muuttumattomana. Lakiin kirjatun vuoden palvelusajan vaikutukset yhdistettynä aselaji- ja toimialakohtaisiin ammuntoihin muodostivat 1920-luvun alussa kuitenkin merkittävän taitekohdan kouluammuntojen kehityksessä.

Ase- ja ampumakoulutuksen valmistava koulutus pohjautui aluksi Suomalaisen sotilaskäsikirjaan, joka ainoana laajempaan yhtenäisenä teoksena ohjasi puolustusvoimien koulutusta. Se antoi perusteet ampumakoulutuksen toteuttamiselle. Heti alkuvaiheesta lähtien oli olemassa tahtotila omalle, puolustusvoimien lähtökohdista laaditulle, ampumaohjesäännölle, joka sisältäisi myös ampumaohjelmistot. Työ jalkaväen palvelusohjesäännön ja ampumaopin tarkistamiseksi aloitettiin kenraali von Gerichin johtaman niin sanotun ohjesääntökomitean toimesta keväällä 1919. Työn käynnistämisen aikaan kenraali von Gerich julkaisi ensimmäisen yksinomaan ampumakoulutusta käsikirjamaisesti käsitelleen Ampumaoppi -teoksen. Suomalaisen sotilaskäsikirjan tavoin se oli vierasperäisiin teoksiin pohjautuva käännösteos eikä vielä suomalaisen ampumakoulutuksen lähtökohdista laadittu. Ampumaoppia pidettiin kuitenkin hyvänä pohjana ampumakoulutuksen kehittämiseksi aikana, jolloin koulutusta ohjaavia ohjesääntöjä oli niukasti, sillä se käsitteli Suomalaista sotilaskäsikirjaa laajemmin ampumaopetukseen ja

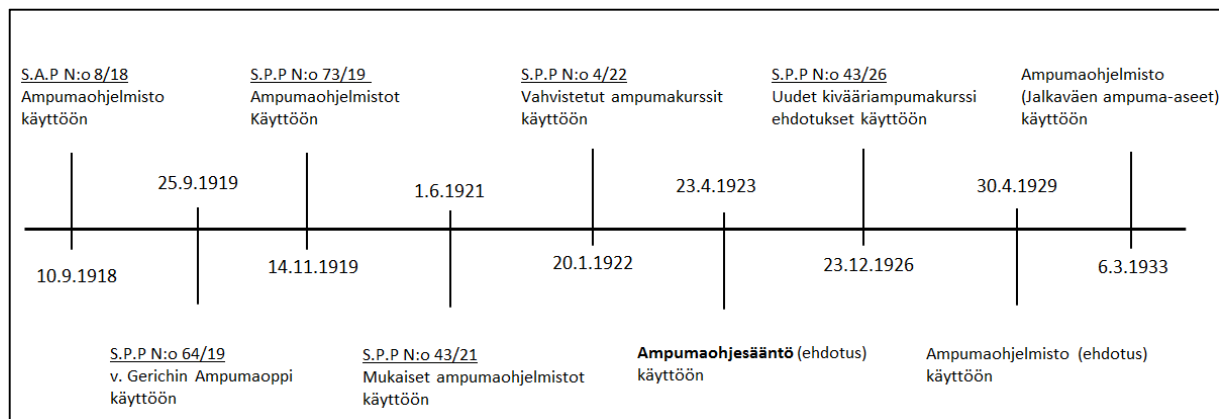
käytössä olevaan kolmen linjan kiväärin käsittelyyn liittyviä asioita. Vaikka Ampumaopin ampumaohjelmistoja ei käsketty koulutuskäyttöön, voidaan niillä nähdä olleen merkittävä vaikutus kouluammuntojen alkuvaiheen kehittämistyössä.

Ampumaopin teorettinen osa toimi koulutusta ohjaavana ohjesääntönä aina vuoteen 1923 saakka. Tuolloin julkaistiin ensimmäinen itsenäisen Suomen lähtökohdista työstetty ampumaohjesääntö. Sisällöllisesti tuolloin julkaistu uusi ampumaohjesääntö ei tuonut ampumakoulutukseen paljoakaan uutta von Gerichin Ampumaoppiin nähden. Syinä ampumaohjelmiston julkaisemisen viivästymiselle alun perin toivotusta olivat paitsi komitean jäsenten muut palvelustehtävät myös laajempi kyseisen ajan puolustusvoimien tila, jossa samanaikaisesti pyrittiin luomaan ohjeistusta ja ohjesääntöpohjaa ase- ja ampumakoulutuksen lisäksi muullekin puolustusvoimissa annettavalle koulutukselle. Vaikka Ampumaoppi ei ollut virallisesti puolustusvoimien teos, se käsitteli verrattain tarkasti ampumaopetukseen liittyviä asioita ja käytännössä helpotti suurinta koulutusohjesäännön saamisen tarvetta. Tämän voidaan nähdä olleen yksi keskeinen tekijä myös sille, että ampumakoulutuksessa pääpaino voitiin tosiasiallisesti keskittää ampumaohjelmistojen laatimiseen, joita tuotettiinkin useita koulutuksen käynnistämisen alkuvaiheessa 1920-luvulla.

Kouluammuntojen toteuttamista ohjaavia ampumaohjelmistoja oli julkaistu jo ennen ampumaohjesäännön julkaisua, ensimmäisen kerran vuonna 1918. Alussa perusteet kouluammuntojen toteuttamiselle julkaistiin kouluammuntojen ampumaohjelmistojen osalta koulutusta ohjaavan sotaväen päällikön päiväkäskyissä. Koulutuksen pedagogista puolta ohjattiin puolestaan muun muassa päiväkäskyjen yhteydessä jaettavilla koulutusohjeilla ja tarkastuskäynnein. Alusta alkaen keskeinen tapa kouluammuntojen kehittämiseen ovat olleet tarkastuskäynnit, joiden avulla saatiin havaintoja koulutuksen laadusta ja kouluammuntojen toteutuksesta sekä ampumatuloksista. Niiden kautta saatiin myös havaintoja kouluttajien pedagogista puutteista, aseiden kunnosta, osumatarkkuudesta ja yleisestä toiminnasta ampumaradalla.

Itsenäisyyden alkuaikoina ennen sotia ampumaohjelmistoja julkaistiin vuoden 1918 ampumaohjelmiston lisäksi vuosina 1919, 1921, 1922, 1926, 1929 ja 1933. Yhteistä kaikille ohjelmistoille oli se, että kouluammuntoja koskeva koulutus jakautui valmistavaan koulutusvaiheeseen ja kouluammuntavaiheeseen. Vuoden 1918 Suomalaiseen sotilaskäsikirjaan perustuva ampumaohjelmisto ei vielä jaotellut kouluammuntavaiheen mukaisia ammuntoja tarkemmin, mutta jo vuoden 1919 von Gerichin Ampumaoppiin pohjautuvan ampumaohjelmiston myötä kouluammuntojen ammunnat jaettiin alku- ja pääharjoituksiin. Muutos oli merkittävä, sillä sen myötä alkuharjoituksille ei asetettu tulostavoitteita, vaan tulokset tarkastettiin vasta pääharjoituksissa. Tämä kouluammuntojen rakenne säilyi aina vuoden 1933 ampumaohjelmistoon asti.

Alkuharjoitusten tavoitteena oli toimia totuttautumisammuntoina, joissa ammunnoille ei määritetty vaatimuksia. Vuosien 1919–1922 ampumaohjelmistoissa alkuharjoitusten lukumäärä vaihteli neljästä kahdeksaan ja pääharjoitusten lukumäärä viidestä seitsemään. Toinen merkittävä muutos kouluammuntojen rakenteessa oli varsin pian niiden käynnistämisen jälkeen, vuodesta 1920 alkanut aselaji- ja toimialakohtaistuminen, jonka myötä yleisen pääasiassa jalkaväelle suunnatun ohjelman lisäksi asetettiin eri aselajeille ja toimialoille omat kouluammunnat. Kolmas kouluammuntojen rakenteeseen ja sisältöön vaikuttanut muutos johtui yleisessä ase- ja ampumakoulutuksessa vuonna 1921 tapahtuneesta muutoksesta, jonka myötä kenttäammunnat tulivat selvästi osaksi ampumaohjelmistoja. Siinä missä ensimmäisillä kouluammunnoilla pyrittiin koulutuksen käynnistysvaiheessa vastaamaan myös taistelutilanteen mukaisen ampumatoiminnan edellyttämiin vaatimuksiin, kenttäammuntojen mukaantulon myötä kouluammunnoissa alettiin korostaa ampumisessa oikeita suoritustekniikoita, osumatarkkuutta ja rauhallista laukaisemista. Pääosa kouluammuntojen pääharjoitusten aikarajoitteista poistettiin. Alkuharjoituksista muodostui aiempaa selkeämmin harjoituksia, joissa ei ollut tulostavoitetta, pääharjoituksissa korostui ampumatekniikka ja osumatarkkuus ja kenttäammunnoissa valmistettiin taistelijoita toimimaan osana taisteluammuntoja.

Kuva 15. Vuosien 1918–1939 välisenä aikana ilmestyneet ampumaohjelmistot ja ampumaohjesääntö.

Vuoden 1926 ampumakurssissa otettiin käyttöön pienoiskivääriammunnat osana kouluammuntoja. Tämä oli merkittävä muutos kivääriampumakoulutuksessa, sillä aiemmin kivääriampumakoulutuksen kouluammunnat oli ammuttu kokonaisuudessaan sotilaskiväärillä. Pienoiskiväärien mukaantulon myötä kouluammunnat jaettiin ammuntaan pienoiskiväärillä, joita kurssissa oli seitsemän kappaletta, ja ammuntaan sotilaskiväärillä, joka sisälsi viisi ammuntaa.

Tarkoitukseltaan pienoiskivääriammunnat vastasivat aiempien ampumaohjelmistojen alkuharjoituksia, eli ne toimivat valmistavina ammuntoina sotilaskivääriammunnoissa. Sisällöllisenä muutoksena pienoiskivääriammuntojen mukaantulon myötä myös alkuharjoituksille määritettiin vaatimustaso. Vuoden 1926 ampumakurssi ei muuttanut aiemmin alkanutta kouluammuntojen aselaji- ja toimialakohtaistumista, eli kivääriampumakurssi jaettiin A-, B- ja C-kursseihin, joiden mukaan aselajeille käskettiin suoritettavat ammunnat.

Keskeisemmät syyt pienoiskiväärien lisäämiselle ampumakoulutukseen olivat edeltävien vuosien puutteet kunnollisten kiväärien saannissa, tavoite käynnistää ampumakoulutus nopeammin palvelukseen astumisen jälkeen kuin mitä se sotilaskiväärikoulutuksen edellyttävän valmistavan koulutuksen takia oli ollut mahdollista sekä tavoite tehostaa koulutusta. Pienoiskivääriammuntojen avulla ampumista voitiin lisätä oheiskoulutukseksi muihin koulutuksiin, sillä pienoiskiväärien monipuolinen käytettävyys mahdollisti tehokkaan ampumakoulutuksen antamisen myös keinovalossa ja sisätiloissa. Myös Suomen erityisolosuhteet vaikuttivat pienoiskivääriammuntojen käynnistämisen taustalla, sillä koulutuksen tehostamisella pyrittiin Suomen metsäisen maaston kannalta tärkeään osumistarkkuuden lisäämiseen. Merkittävimpinä tavoitteina olivat kiväärinpatruunoiden patruunankoulutuksen laskeminen ampumakoulutuksen tasoa vaarantamatta ja toisaalta varusmiesten ampumakertojen lisääminen ilman suuria taloudellisia panostuksia.

Jo itsenäistymisen alkua ajoista lähtien kaikille varusmiehille haluttiin antaa kivääriampumakoulutus sodan ajan aseistuksesta riippumatta. Kuitenkin vasta vuonna 1929 toteutettiin kiväärikoulutuksen laajentaminen, jonka myötä myös aikaisemmin vain välttämättömän kiväärikoulutuksen saaneet, sodan aikana pistoolin varusteltaviksi suunnitellut varusmiehet, ulotettiin kiväärillä annettavan kouluampumakoulutuksen piiriin. Uudelleenjärjestely tuli koskemaan kaikkia joukkoja, ja siirtyminen kivääriaseistukseen toteutettiin vuoden 1929 aikana saapumiserien mukaisesti porrastetusti. Syinä uudistukselle olivat paitsi halu viedä ampumakoulutuksen painopistettä selvästi sodan ajan tarvetta vastaavasti kiväärikoulutuksen suuntaan, myös halu yhtenäistää ampumakoulutusta siten, että yhdessä yksikössä olisi käytössä vain yhdenlaista aseistusta.

Kiväärikoulutuksen laajentamisen lisäksi vuoden 1929 ampumaohjelmisto oli ensimmäinen ampumaohjelmisto, jota ei enää julkaistu sotaväen päällikön päiväkäskyllä, vaan nidemuodossa. Ampumaohjelmistossa julkaistiin samanaikaisesti ampumaohjelmistot niin kivääri-, pistooli-, pikakivääri-, konekivääri- kuin kranaatinheittäjäammunnoille. Ampumakoulutus oli jaoteltu kivääriammuntojen osalta koulu-, kenttä- ja taisteluumuntoihin. Kiväärillä ammuttavien kouluammuntojen osalta vuoden 1929 ampumaohjelmisto ei muuttanut kouluammun-

tojen perusjaottelua: kouluammunta pienoiskiväärillä sisälsi viisi ja kouluammunta sotilaskiväärillä kuusi ammuntaa. Yleisperiaatteena pidettiin sitä, että ampujan oli ennen sotilaskivääriammuntoihin siirtymistä suoritettava vastaavanlaiset ammunnat pienoiskiväärillä. Ampumaohjelmisto jatkoi edellisen ampumakurssin linjaa myös kivääriampumaohjelmien jaottelussa A-, B- ja C-ohjelmiin.

Käytössä olevia ase- ja ampumatarvikeresursseja ei voi jättää huomiotta 1920-luvun kouluammuntojen kehittämisestä puhuttaessa. Vaikka kouluammuntoja aloitettaessa varusmiesten aseistus oli kiintiöity miesmäärävahvuuden mukaiseksi, ammuntoihin käytettäviä patruunamääriä ei ollut kiintiöity ennen vuotta 1919. Tuolloin sotaministeriön taisteluvälineosasto määrittä ase- ja ampumakoulutuksen kiväärikohtaiset patruunakiintiöt, joiden mukaisesti jalkaväelle määriteltiin kiintiöksi 150, ratsuväelle ja pioneereille 100 sekä tykistölle ja muille joukoille 40 patruunaa kivääriä kohti. Paukkupatruunakiintiöiksi määriteltiin jalkaväelle 50, ratsuväelle ja pioneerijoukoille 30 sekä tykistölle ja muille joukoille 10 kappaletta kivääriä kohti. Huomionarvoista on, että kyseinen patruunamäärä ei koskenut pelkästään kouluammuntoja, vaan se kattoi kaikki kivääriampumakoulutuksen mukaiset ammunnat. Vuonna 1921 kiintiöt muutettiin kivääriperusteisuudesta henkilövahvuuden mukaisiksi, sillä aiempi kivääriampumaharjoitusten patruunakiintiö oli riittänyt ainoastaan rauhan aikana kivääreillä varustettujen miesten ampumaharjoituksiin, mikä oli vastoin yleistä tahtotilaa.

Ensimmäisten vuosien 1918 ja 1919 kouluammuntojen ampumaohjelmistojen mukaisten ammuntojen toteuttaminen vei 40 patruunaa sotilasta kohti. Vuoden 1921 ampumaohjelmiston myötä käynnistynyt ampumaohjelmistojen aselaji- ja toimialakohtaistuminen merkitsi sitä, että kouluammuntojen painopistettä pystyttiin patruunamäärien kautta ohjaamaan joukkojen kesken. Tuolloin patruunakulutuksen näkökulmasta alkanut kouluammuntojen painopisteen ohjaaminen jalkaväen ja polkupyöräpataljoonien kouluammuntojen suuntaan jatkui seuraavassa vuoden 1922 ampumaohjelmistossa. Sen myötä kyseisten joukkojen ampumaohjelmiston mukainen patruunankulutus oli noussut jo 57 patruunaan varusmiestä kohti. Vastaavasti tukevien aselajien patruunankulutusta pääosin pienennettiin.

Pienoiskivääriammuntojen liittämällä osaksi kouluammuntoja vuoden 1926 ampumakurssissa tavoiteltiin kiväärinpatruunoiden patruunakulutuksen määrän laskemista. Tämän johdosta vuonna 1927 jalkaväen tarkastaja esitti, että ase- ja ampumakoulutuksen kiväärinpatruunakiintiötä muutettaisiin supistamalla kiväärinpatruunoiden kulutusmäärää. Uuden kiintiön mukaan pienoiskiväärinpatruunoita jaettiin A-kurssin suorittajille 200, B-kurssin suorittajille 125 ja C-kurssin suorittajille 100 kappaletta varusmiestä kohti. Kiväärinpatruunoita puolestaan esitettiin jaettavaksi A-kurssin suorittajille 100 patruunaa, B-kurssin suorittajille 70 pat-

ruunaa ja C-kurssin suorittajille 60 patruunaa varusmiestä kohti. Aiempaan tapaan myös näiden kiintiöiden tuli riittää kaikkien kivääriampumakoulutuksen mukaisten ammuntojen toteuttamiseen, eikä siis yksinomaan kouluammuntojen toteuttamiseen.

Patruunakulutus ja patruunoita koskevat kiintiöt herättivät runsaasti keskustelua 1920- ja 1930-lukujen vaihteessa. Patruunakulutuksen kannalta erityisen merkityksellisiä ovat kivääriampumakoulutuksen vuosien 1926 ja 1929 ampumaohjelmistojen muutokset. Siinä missä pienoiskiväärien mukaantulolla kiväärikoulutukseen saatiin aikaiseksi patruunasäästöä, se ei tuonut pysyvää helpotusta sotilaskiväärien patruunakulutukseen, sillä vuoden 1929 kiväärikoulutuksen laajentaminen lisäsi puolestaan patruunakulutusta sotilaskivääreissä. Toisaalta pienoiskivääriammuntojen mukaantulon myötä saadun patruunasäästön voidaan arvioida olleen yksi mahdollistava tekijä sen taustalla, että kivääriampukurssin laajentaminen ylipäättänsä vuonna 1929 mahdollistui. Vuoden 1929 ampumaohjelmiston täyden A-ohjelmiston mukaiset kouluammunnat suorittava varusmies ampui pienoiskivääriammunnoissa 40 patruunaa ja sotilaskivääriammunnoissa 28 patruunaa. Ennen vuotta 1929 säästöön saaneita patruunoita jaettiin vuoden 1930 alussa normaalin patruunakiintiön lisäksi annetuissa määräkiintiöissä pysymiseksi. Pian oltiin kuitenkin tilanteessa, jossa säästöön jääneet patruunat oli jaettu eikä uusia ollut enää jakaa määrärahojen puutteesta johtuen. Resurssipula heijastui konkreettisesti ammuntojen toteuttamiseen vuoden 1932 aikana, jolloin käskettiin rajoituksia vuoden 1929 ampumaohjelmistoon patruunoiden säästämiseksi.

Vaikka 1930-luvulle tultaessa oli aseiden kunnossapidon parantamisen myötä pikkuhiljaa saavutettu taso, jolla käsketyt ammunnat kyettiin aseiden kunnan puolesta suorittamaan ilman aseista johtuvia häiriöitä, ampumatarvikkeiden puute johti siihen, että jalkaväen aseilla varustetun armeijan taisteluvälmiyttä alettiin kyseenalaistaa. Vuonna 1932 oli kiväärinpatruunaa käytössä noin 70 prosenttia voimassaolevan ampumaohjelmiston edellyttämästä patruunamäärästä. Sotaväen ylintä johtoa myöten oltiin sitä mieltä, että ampumatarvikkeiden vähentäminen ja sitä seuranneet ampumaohjelmistojen supistukset vaikuttivat erittäin negatiivisesti armeijan suorituskykyyn. Rauhanaikaisen ampumakoulutuksen riittävä laatu haluttiin taata, koska mittavaa täydennysampumakoulutusta ei voitu suorittaa enää liikekannallepanon aikana. Vuosiluokan nähtiinkin siirtyvän reserviin puutteellisen ampumakoulutuksen saaneena, mikä tilanteen jatkuessa muuttuisi reservin osalta kohtalokkaaksi.

Ampumakoulutuksen puutteita ei nähty voitavan paikata uudella aseistuksella, sillä hyvän ampumataidon perustana nähtiin olevan nimenomaan laadukas koulutus, joka vaati aikaa ja resursseja. Oman haasteensa 1930-luvun alun ampumakoulutukselle oli asettanut patruunamäärien lisäksi armeijan uudelleenjärjestely, joka varasi huomattavan määrän koulutta-

jaresursseja. Jäljelle jääneiden kouluttajien työskentely oli hajanaista ja ammattitaitoisista kouluttajista oli puutetta pakkolomista johtuen. Ampumakoulutuksen kehittämiseen ryhdyttiin aloittamalla uuden, vuoden 1923 ampumaohjesäännön uudistavan ampumaohjesäännön valmistelu. Vuodesta 1923 voimassa ollut ampumaohjesääntö nähtiin vanhentuneeksi, minkä takia sen uudistusyö nähtiin tärkeänä ja erityislaatuiseina. Tästä huolimatta uusi ampumaohjesääntö ei ilmestynyt ennen sotia.

1930-luvun aikana julkaistiin vain vuoden 1933 ampumaohjelmisto. Ampumaohjelmisto laajeni kattamaan yhä useampia aseita ja antoi perusteet kivääri-, pistooli-, konepistooli-, pikakivääri-, konekivääri-, kivääriskanaatti-, kranaatinheitin ja tarkka-ampumakoulutukselle. Näin se käsitti kaikkien keskeisimpien jalkaväen aseiden ampumaohjelmistot. Ampumaohjelmistosta näkyy selvästi ampumakoulutuksessa tapahtunut painotus, jonka myötä ampumakoulutuksessa korostettiin aiempaa enemmän taistelunmukaisia ammuksia. Tämä myös uudisti kiväärillä ammuttavien ampumaohjelmistojen rakennetta ja käsitteistöä. Taistelunmukaisia ammuksia edeltäviä ammuksia kutsuttiin valmistaviksi harjoituksiksi, joihin myös pienoiskivääriammunnat ja sotilaskivääriammunnat kuuluivat. Valmistavien ammuksien lisäksi ampumaohjelmistoon sisältyivät elokuva- ja yöammunnat. Vastaavasti kouluammunnon käsite poistui. Myös ohjelmiston sisältöä muutettiin vastaamaan yhä paremmin valmistavien ammuksien osalta taisteluammunnon vaatimuksia: esimerkiksi osumia painotettiin tuloksia enemmän ja aikarajoitteet laukauksille otettiin ammuksissa mukaan aikaisempaa nopeammin. Ampumakoulutuksen haluttiin vastaavan erityisesti taisteluammunnon vaatimukseen ja kaikki muut ammunnat nähtiin niihin valmistavina ammuksina.

Patruunankulutukseen vuoden 1933 ampumaohjelmisto ei tuonut merkittävää muutosta, sillä ampumaohjelmiston patruunakiintiöksi käskettiin vuoden 1931 toteutuneiden ammuksien patruunamäärä. Vaikuttaa siltä, että jo ohjelmiston laadintavaiheessa tiedossa oli, että ampumatarvikkeita ei kyetä määrärahojen laskemisesta johtuen jakamaan joukoille ampumaohjelmiston täysipainoisen toteuttamiseen edellyttämää määrää. Tästä syystä ammuksien suorittamiselle asetettiin alusta alkaen rajoituksia. Näitä rajoituksia poistettiin asteittain siten, että kaikki rajoitukset oli poistettu vuoteen 1937 mennessä. Tosiasiallisesti kuitenkin vasta ennen talvisodan syttymistä ampumatarvikkeita oli käytössä ampumaohjelmistojen suorittamiseen edellyttävä määrä.

Läpi tutkittavan ajanjakson valmistavalla koulutuksella on luotu perusteet kouluammunnon käynnistämiseksi. Valmistavaan koulutukseen sisältyvät koulutusaiheet määritettiin ensimmäisen kerran suomalaisessa sotilaskäsikirjassa. Valmistavassa koulutuksessa koulutettiin tähtäminen, liipaiseminen ja ampuma-asennot, minkä lisäksi teoria-opetukseen sisältyi pe-

rusteet kiväärin ominaisuuksista, luodin lentoradasta ja sään vaikutuksesta. Valmistavan koulutuksen koulutusaiheita tarkennettiin sotaväen esikunnan koulutusohjeissa, sittemmin vuonna 1919 julkaistussa von Gerichin Ampumaopissa ja vuoden 1923 Ampumaohjesäännössä. Voidaan kuitenkin todeta, että valmistavan koulutuksen osalta koulutusaiheet eivät kokeneet tutkittavalla ajanjaksolla juurikaan muutosta. Valmistavan koulutuksen ohjeistuksissa kiinnitettiin erityistä huomiota kouluttajien koulutustaitoon ja koulutuksen tehokkuuteen.

Tarkasteltaessa kouluammuntojen kehittymistä itsenäisyyden ensimmäisinä vuosikymmeninä voidaan kehityksestä tehdä muutamia keskeisiä huomioita. Ampumakoulutuksen merkitys varusmieskoulutuksen kokonaisuudessa on pysynyt tärkeänä läpi tutkittavan ajanjakson. Itsenäisyyden ensimmäisiä vuosina koulutusta alettiin rakentaa sen koulutusmateriaalin pohjalta mitä joko oli olemassa tai helposti saatavissa. Varsin pian heräsi halu saada kouluammuntojen koulutusta varten perusteet, jotka olisi laadittu itsenäisen Suomen lähtökohdista, käytettävissä olevista aseista ja olosuhteista käsin, sillä muun koulutuksen tavoin tahtotila kouluammuntoja ja niiden koulutusta ohjaavien ohjesääntöjen tuottamiselle oli suuri. 1920- ja 1930-luvuilla kehittäminen tapahtui pääasiassa kouluammuntojen ampumaohjelmistojä kehittäneiden komiteoiden työn kautta. Kehittämistyön ohjaamisessa huomionarvoisessa asemassa olivat koulutusta ohjanneet henkilöt ja heidän näkemyksensä kehittämisen isoista suuntaviivoista: esimerkiksi jalkaväen tarkastajan kenraali Löfströmin henkilökohtainen halu saada pienoiskiväärit sotaväen käyttöön vaikutti pienoiskivääriammuntojen aloittamiseen vuonna 1926. Puolestaan jalkaväen tarkastajan vaihtuminen vuonna 1929 eversti Östermaniksi voidaan nähdä vaikuttaneen ainakin osasyynä siihen, että kiväärikoulutus laajennettiin tuolloin kaikkia varusmiehiä koskevaksi. Ampumaohjelmistojen valmistelun yhteydessä kysyttiin pääsääntöisesti aselajien näkemykset ohjelmistoluonnoksista ja saadut lausunnot ohjasivat merkittävästi aselajien ammuntojen muotoutumista. Tätä kautta aselajien ja toimialojen omat näkemykset niille tarpeellisten ammuntojen sisällöstä ovat alusta asti ohjanneet sitä, minkälaisiksi aselajien omat ammunnat ovat komiteoiden esityksissä rakentuneet.

Kouluammuntojen kehittämistä rajoittavat tekijät pysyivät tutkittavalla ajanjaksolla varsin samanlaisina. Siinä missä aseiden huonokuntoisuus oli yksi haaste koulutuksen antamiselle aina 1920-luvun loppuun asti, 1930-luvulle tultaessa aseiden kunto oli alkanut parantua ja oli saavutettu taso, jolla niillä kyettiin suorittamaan käsketyt ammunnat ilman aseista johtuvia häiriötä. Sen sijaan läpi 1920- ja 1930-lukujen ampumatarvikkeiden vähäinen määrä rajoitti ampumakoulutuksen toteuttamista. Kouluammuntojen käynnistämisen alkuvaiheessa myös kouluttajien vaihteleva koulutustaso asetti haasteensa ampumakoulutuksen toteuttamiselle. Koulutuksen käynnistämisen myötä valmistavan koulutuksen merkitys ja pedagoginen ote

alkoivat vähitellen korostua ampumaohjelmistoissa ja koulutusohjeissa. Laadukkaan koulutuksen merkitystä korostettiin yhä 1930-luvulle tultaessa. Voidaan olettaa, että edellä kerrotut rajoittavat tekijät ovat osaltaan vaikuttaneet uusien ampumaohjelmistojen suunnitteluun, sillä kehittäminen on pitänyt aina suhteuttaa käytettävissä oleviin olosuhteisiin ja resursseihin.

Tutkittavalla ajanjaksolla kouluammuntojen tavoitteena on ollut kouluttaa varusmiehet ampumaan siten, että he selviytyvät taistelutilanteen asettamista vaatimuksista, eli ampumaan tarkasti ja hallitsemaan oma aseenkäyttö. Valmistavalla koulutuksella on ollut tavoitteena kouluttaa varusmiehelle riittävät tiedot ja taidot aseeseen ja ampumiseen liittyen, jotta he kykenevät selviytymään kouluammunnoista. Nämä kouluammuntojen perustavoitteet eivät tutkittavalla ajanjaksolla ole ratkaisevasti muuttuneet. Sen sijaan ase- ja ampumakoulutuksen kokonaisuudessa kouluammuntojen painotusta on pienennetty sitä mukaa, kun ase- ja ampumakoulutusta on painotettu yhä enemmän kenttä- ja taisteluammuntoihin.

Kouluammunnat ovat itsenäisyyden alkuvaiheesta lähtien muodostaneet ase- ja ampumakoulutuksen kivijalan. Kouluammuntoja kehitettiin vastaamaan itsenäisen puolustuslaitoksen lähtökohtia, kuitenkin muun muassa ulkomailta ja suojeluskunnilta saadut vaikutteet huomioon. Tarkasteltaessa kouluammuntojen kehittymistä itsenäisyyden ensimmäisinä vuosikymmeninä voidaan todeta, että kahden vuosikymmenen kuluessa kouluammuntojen pohjalta saatiin rakennettua varsin johdonmukainen ja tavoitteellinen ase- ja ampumakoulutuksen kokonaisuus. Kouluammunnoilla osana tätä ase- ja ampumakoulutuksen kokonaisuutta mahdollistettiin mahdollisimman tehokas valmistautuminen taisteluammuntoihin.

6. LÄHTEET

1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1. Arkistolähteet, Kansallisarkisto (KA)

Sotaväen esikunta, koulutusosasto:

R-70/17, kirjeistö, v. 1918–1919.

R-70/18, yleinen, salainen ja henkilökohtainen kirjeenvaihto, v. 1918–1919.

R-70/23, kirjeistö, v. 1918–1919.

R-70/25, kirjeistö, v. 1918–1919.

R-70/26, kirjeistö, v. 1918–1919.

R-70/28, kirjeistö, v. 1918–1919.

R-70/39, kirjeistö, v. 1920.

R-70/40, kirjeistö, v. 1920.

R-70/42, kirjeistö, v. 1920.

R-70/51, kirjeistö, v. 1921.

Yleisesikunta, koulutustoimisto (toimisto X):

T14796/10, yleistä kirjeistöä, v. 1932.

T14857/11, yleistä kirjeistöä, v. 1934.

T14857/15, yleistä kirjeistöä, v. 1934.

T14859/7, yleistä kirjeistöä, v. 1935.

T14862/7, yleistä kirjeistöä, v. 1937.

Yleisesikunta, operatiivinen toimisto:

T2860/7, kirjeistöä, v. 1933.

Sotaväen esikunta, käsiaseiden tarkastaja:

R-76/7, lähetettyjä kirjeitä, v. 1919–1921.

R-76/9, yleinen ja salainen kirjeenvaihto, v. 1918–1919.

R-76/10, saapuneita kirjeitä, v. 1920–1921.

R-76/60, ammuntaa ja aseita koskevia kirjeitä, v. 1920–1922.

R-77/16, saapuneita kirjeitä, v. 1919.

Yleisesikunta, jalkaväen tarkastaja:

SArk-2128/2, yleinen kirjeenvaihto, v. 1927–1928.

SArk-2129/3, yleinen kirjeenvaihto, v. 1929.

SArk-2129/4, yleinen kirjeenvaihto, v. 1930.

SArk-2131/2, yleinen kirjeenvaihto, v. 1933.

SArk-2132/1, yleinen kirjeenvaihto, v. 1934.

SArk-2134/2, yleinen kirjeenvaihto, v. 1935–1937.

SArk-2137/1, yleinen kirjeenvaihto, pöytäkirjat, v. 1925–1928.

SArk-2138/1, yleinen kirjeenvaihto ja koulutus, v. 1938–1939.

Ohjesääntökomitea:

R-633/11, yleinen kirjeenvaihto, v. 1918–1921.

Päiväkäskyt:

Armeijapäällikön käskyt 1918

- Suomen Armeijapäällikön käsky kouluutusta varten. n:o 8 liite 1, 1 b. n:o 902.

R-73/11, sotaväen päällikön päiväkäsky, 23.5.–30.12.1919:

- Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 64.

Suomen armeijan päällikön päiväkäsky 1919:

- Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 73 ja liite 1.

R-70/40, kirjeistöä, v. 1920:

- Liite Sotaväen päällikön päiväkäskyyn n:o 3, 1920.

Sotaväen päällikkö, päiväkäskyt 1921–1922:

- Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 4/1921.
- Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43/1921.
- Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 79/1921.

R-73/15, Sotaväen päällikön päiväkäsky, v. 1922:

- Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 4/1922.

SArk-2123/1, yleinen kirjeenvaihto, päiväkäskyehdotukset 1919–1926:

- Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43/1926.
- Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 44/1926 liite 2.

SArk-2137/1, yleinen kirjeenvaihto, pöytäkirjat:

- Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43/1926 liite 1.

2. JULKAISTUT LÄHTEET

2.1. Varomääräykset

Maavoimien henkilöstöosasto, *Maavoimien ampumaohjelmisto*, HI985, 15.4.2013.

2.2. Kumotut ohjesäännöt (Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto)

Ampumaohjesääntö (A.O), Otava, Helsinki, 1923.

Ampumaohjelmisto: kivääri-, pistooli-, pikakivääri-, konekivääri- ja kranaatinheittäjäammuntoja varten: (A.O:sto) : ehdotus. Otava, Helsinki, 1929.

Ampumaohjelmisto jalkaväen ampuma-aseet, Yleisesikunta osasto 4, n:o 417/X/33, 6.3.1933, Otava, 1933.

Ampumaohjelmisto, jalkaväen ampuma-aseet, Otava, Helsinki, 1933.

Kouluutusohjelma jalkaväelle, laadittuna huomioonottamalla uuden asevelvollisuuslain voimaantuluminen, Helsinki, Sotaväen Esikunta, 1922.

2.3. Tutkimukset ja opinnäytteet

Keronen, Olavi: *Puolustusvoimien rauhan ajan varusmieskoulutusjärjestelmän kehittyminen maavoimissa vv 1919-1975 erityisesti jalkaväen kannalta tarkasteltuna*, Diplomityö, Sotakorkeakoulu, nro 1370, MSL 35, Helsinki 1.7.1979 (Kansallisarkisto)

2.4. Kirjallisuus ja lehdet

Gerich, Paul: *Ampumaoppi*, upseerin käsikirjasto 3, Otava, Helsinki, 1919.

Suomalainen sotilaskäsikirja, 1 osa, julkaistu Suomalaisen sotilasjoukon toimesta, Berlin, Ernst Siegfried Mittler und Sohn, 1917.

Kronlund, Jarl: Puolustusvoimien rauhan ajan historia, *Suomen puolustuslaitos 1918–1939*, Sotatieteen laitoksen julkaisuja, WSOY, Porvoo 1988.

L-t O-h: Sotilaan kirjasto, *Suomen sotilas*, 1920.

7. LIITTEET

- Liite 1 Paul von Gerichin Ampumaopin ampumakurssit.
- Liite 2 Sotaväen päällikön päiväkäskyn n:o 43/1921 ratsuväen ampumarjoitukset sekä raskaan- ja kenttätükistön kivääriampumarjoitukset.

v. Gerichin Ampumaopin ampumakurssit

Gerichin ampumaopissa kouluammunnat ovat jaettu alku- ja varsinaisiin harjoituksiin.

N:o	Etäisyys askelissa	Tähtäin	Ampumataulu ja tähtäyspilkka	Ampuma-asento	Aika	Patruunien lukumäärä
1	100	4	Rengastaulu Musta rengas valkoisella pohjalla	Maaten tuelta	Määräämätön	4
2	200	4	Päärengastaulu Musta omena (15cm läpimitta) kuvion alareunassa	Maaten tuelta	Määräämätön	4
3	200	4	Rengastaulu	Maaten ilman tukea	Määräämätön	4
4	300	4	Päärengastaulu	Maaten ilman tukea	Määräämätön	4

v. Gerich Ampumaopin ampumakurssin alkuharjoitukset

N:o	Etäisyys askelissa	Tähtäin	Maali	Ampuma-asento	Patruun. lukumäärä	Ampuma-aika laukausta kohti	Vaatimukset	
							Hyvä ampuja	Mainio ampuja
1	200	4	Rengastaulu	Seisoalta	3	Rajoittamaton	Jokainen laukaus vähintään 3 tai yhteensä 14 rengasta, joista ei mikään alle 2	Jokainen laukaus vähintään 6 tai yhteensä 20 rengasta, joista ei mikään alle 4
2	300	4	Päärengastaulu	Makuulta, tuelta	4	10 sek.	Jokainen laukaus vähintään 3 tai yhteensä 16 rengasta, joista ei mikään alle 2	Jokainen laukaus vähintään 5 tai yhteensä 22 rengasta, joista ei mikään alle 4
3	400	4	Päärengastaulu	Makuulta, tuelta	5	10 sek.	5 osumaa 15 rengasta	5 osumaa 20 rengasta
4	600	6	600 ask. taulu	Makuulta, vapaalta kädeltä	5	10 sek.	4 osumaa 6 pistettä	5 osumaa 8 pistettä
5	800	8	3 polvikuviota 166 cm kork. ja 250 cm lev. taulussa	3 lauk. makuulta, 2 polvelta	5	10 sek.	3 osumaa tauluun, joista 1 kuvioon	4 osumaa tauluun, joista 2 kuvioon
6	400	4	Polvikuvio, näytetään 5 sek. kerrallaan	Makuulta, tuelta	5	5 sek.	2 osumaa	3 osumaa
7	500	6	Polvikuvio, joka häviää rintakuvin tullessa näkyviin	Makuulta, tuelta	6	50 ask. syksyn jälkeen ammutaan 45 sek. 3 laukausta ensimmäiseen maaliin, syöksyn aikana kiväärissä 1 patruuna; sitten 3 laukausta toiseen maaliin 30 sek.	3 osumaa yhteensä molempiin maaleihin	4 osumaa yhteensä molempiin maaleihin

v. Gerich Ampumaopin ampumakurssien pääharjoitukset

Sotaväen päällikön päiväkäsky n:o 43 vuodelta 1921

Ratsuväen ampumarjoitukset:

N:o	Välim. metr.	Tähtäin	Maalitaulu ja tähtäyspiste	Ampuma-asento	Aika	Patruunien luku
1	50	300	10 renkainen taulu, renkaiden väli 5 sm, 10 ja 9 mustat	Istualta tuelta	Määräämätön	3
2	100	300	Sama taulu kuin edellä, 10 ja 9 mustat	Makuulta tuelta	Määräämätön	3
3	150	300	Sama taulu kuin edellä, 10, 9 ja 8 mustat	Makuulta ilman tukea	Määräämätön	3

Alkuharjoitukset

N:o	Välimatka merteissä	Tähtäin	Maali	Ampuma-asento	Aika	Patr. luku	Vaadittavien sattumien lukumäärä	
							Hyvältä ampujalta	Erinom. ampujalta
1	150	300	10 renkaan taulu, renkaiden väli 5 sm, 10, 9 ja 8 mustia	Makuulta ilman tukea	Joka lauk. 10 sek:ssa	5	Joka lauk. väh. 4, tai yht. 25 rengasta	Joka lauk. väh. 5, tai yht. 30 rengasta
2	200	300	Sama taulu, 10, 9 ja 8 mustat	Makuulta tuelta	Joka lauk. 10 sek:ssa	5	Joka lauk. väh. 4, tai yht. 25 rengasta	Joka lauk. väh. 5, tai yht. 30 rengasta
3	300	300	Sama taulu, 10, 9, 8, 7, 6 ja 5 mustat	Makuulta ilman tukea	1 minuutti	5	4 sattum. jok. lauk. väh. 2 tai yht. 15 reng.	5 sattum. jok. lauk. väh. 4 tai yht. 25 reng.
4	200	300	Polvimaali, jota näyt. 6 sek. kerrallaan	Makuulta ilman tukea	Joka lauk. 6 sek:ssa	5	2 sattumaa	3 sattumaa
5	150	400	Polvi- ja rintamaali, jota kum. näyt. 30 sek.	Makuulta ilman tukea	1 patr. kiväärissä. Ensimmäinen maal. 3. lauk. 30 sek:ssa. Jonka jälk. toista maal. ammutaan 30 sek.	6	Vähintään 3 sattumaa kump. maaliin yht.	4 sattumaa kump. maaliin

Pääharjoitukset

Raskaan- ja kenttätykistön kivääriampumaharjoitukset:

N:o	Välimatka merteissä	Tähtäin	Maali	Ampuma- asento	Aika	Patr. luku	Vaadittavien sattumien lukumäärä	
							Hyvältä ampujalta	Erinom. ampujalta
1	150	300	10 renkaan taulu, renkaiden väli 5 sm, 10, 9 ja 8 mustia	Makuulta ilman tukea	Joka lauk. 10 sek:ssa	5	Joka lauk. väh. 4, tai yht. 25 rengasta	Joka lauk. väh. 5, tai yht. 30 rengasta
2	150	300	Sama kuin harj. N:o 1	Seisoalta	Määräämätön	3	Joka lauk. väh. 3, tai yht. 12 reng. ja ei yht. alle 1	Joka lauk. väh. 5, tai yht. 18 reng. ja ei yht. alle 2
3	300	300	Sama taulu kuin edel., mutta 10, 9, 8, 7, 6 ja 5 mustat	Makuulta ilman tukea	1 minuutti	5	4 sattum. jok. lauk. väh. 2 tai yht. 15 reng.	5 sattum. jok. lauk. väh. 4 tai yht. 25 reng.
4	200	300	Polvimaali, jota näyt. 6 sek. kerrallaan	Makuulta ilman tukea	Joka lauk. 6 sek:ssa	5	2 sattumaa	3 sattumaa

Pääharjoitukset